

168 ÓRA

EU: SO IT GOES

FONTOLVA TOPORGÓK
KERESZTÉNYSÉGGEL
FÚTENI

ORBÁN NEM FOG

COVID: Don't panic

Mi lapul a zsebben?

Moszkvicsslusszukulcs

Halljad, Izrael!

Hülye angolok!

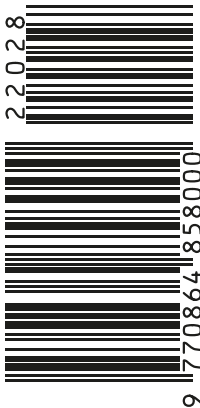
Interjú: Stork Natasa

Pálcák, vonók, billentyűk

Csernobil titkai

Tárca: Borda Réka

Törőcsik András (1955-2022)



Ára: 790 Ft

Éves előfizetőknek: 645 Ft

WWW.168.HU

XXXIII. ÉVFOLYAM 28. SZÁM

2022. JÚLIUS 14.



MENNYEZETFŰTÉS ÉS MENNYEZETHŰTÉS



SLAB-16 monolit betonfödém fűtés és -hűtés



CDP-400 álmennyezeti fémpanel

FALFŰTÉS ÉS FALHŰTÉS



PPS-10 vakolatos fűtés és -hűtés



GBP-10 gipszkarton fűtő-hűtő rendszer

PADLÓFŰTÉS



FLOORTHERM

Energiahatékony felületfűtési és -hűtési rendszereink kiválóan alkalmazhatók bármilyen jellegű épülettípushoz.

pipelife.hu

PIPELIFE 
always part of your life



LOU KISS


Ahogy a korábban lapunknak készült illusztrációiban, most is úgy vágja az arcunkba mondanivalóját, hogy elsőre tréfásnak tűnik, ám utána mégis belehasít az emberbe az ijesztő valóság. Így tervezi a munkáit, vagy egyszerűen csak ami a szívében, az a képén?

Szeretem tudatosan megtervezni a munkáimat, és amikor a téma engedi, humort is csempészni beléjük. Fontosnak tartom, hogy ne csak egy szép illusztráció kerüljön a lapba, hanem annak legyen mondanivalója, és kommunikáljon akár önmagában, cikk vagy felirat nélkül is az olvasóval.

Élt Londonban, Barcelonában, gyakran megfordul Bécsben, tehát jól ismeri az Európai Unió más országait. Címlapunk megalkotásánál mennyire keveredett önben a magyar látásmód azzal, ahogyan máshol értékeli az unió helyzetét?

Igyekeztem elvonatkoztatni az itthoni és a nyugati látásmódtól, és inkább egy átfogó képet festeni az unió helyzetéről. Szerencsésnek érzem magam, hogy több országban is élhettem már huzamosabb ideig. Úgy gondolom, hogy több kultúra és életszemlélet ismeretében sokkal gördülékenyebben és nyitottabban tudok egy-egy ilyen témára koncepciót találni.

Hol találkozhatunk még az alkotásaival a 168 Óra hetilapon kívül?

Hazai ügyfelek közül gyakran illusztrálok a Telexnek, de dolgoztam már együtt a Glamourral és a Forbesszal is. Nemzetközi ügyfeleim között pedig megtalálható a Google Arts & Culture, a Big Issue, a Politico Europe, a Popshot Magazine és a The Unionist, illetve jelenleg a valenciai önkormányzat felkérésére készítik egy illusztrációsorozatot egy közelgő jubileumi eseményükre. 



20



48



40



8



26



66

XXXIV. ÉVFOLYAM 28. SZÁM – 2022. JÚLIUS 14.

Tartalomért felelős hírigazgató: Trencsényi Dávid
Hírigazgató-helyettes: Csanádi Dávid
Vezető szerkesztő: Svébis Bence kultúra
Főmunkatárs: Unyatyinszki György
Képszerkesztő: Dimény András, Pozsonyi Roland

Művészeti vezető: Zimmermann Zsolt
Tervezőszerkesztő: Zsemberi Tímea, Nagy Tamás

Szerkesztőség: 1037 Budapest, Seregély utca 17.
E-mail: info@168.hu
 www.168.hu

Kiadja: Telegráf Kiadó Kft.,
 1037 Budapest, Seregély utca 17.
 Telefon : (36-20) 408-2197
E-mail: info@168.hu
Felelős kiadó: Grünzweig Gábor

Hirdetésfelvétel: Baráth Maya
 E-mail: barath.maya@britmedia.hu

Marketing: Simon Zsuzsa
 Tel.: (36-20) 233-0958
 E-mail: simon@britmedia.hu

Terjesztés: Fodor Zoltán
 Tel.: (36-70) 442-4100
 E-mail: fodor.zoltan@168.hu

Nyomtatás: EDS Zrínyi Zrt.
 2600 Vác, Nádas utca 8.

Felelős vezető: Vágó Attila vezérigazgató

Kézbesítési reklamáció kiadói előfizetés esetén: pénteken és hétfőn 9 és 14 óra között a (+36) 70 4424100-ás telefonszámon, illetve a elofizetes@168.hu e-mail-címen, valamint minden előfizető számára a Magyar Posta (36-1) 767-8262-os telefonszámán és az ugyfelszolgalat@posta.hu e-mail-címen.

Terjeszti: a Magyar Lapterjesztő Zrt. és az alternatív terjesztők. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest. Belföldre előfizethető a kiadóban, valamint megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, a www.posta.hu webshopban, e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon a 36-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen. Előfizetési díj: egy évre 33 540 Ft, fél évre 17 550 Ft, negyedévre 8970 Ft, egy hónapra 3120 Ft. Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: a www.posta.hu webshopban, 36-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu.

ISSN 08648581

CÍMLAPSZTORI

- Szőnyeg alá söpört jövő 8
 Orbán nem fog visszakúszni a Néppártba 13
 Tájékep csata közben 15
 A jövő azoké, akiké a vétó 20

NAGYINTERJÚ

- Ez az izraeli valóság 26

BELFÖLD

- Hullám után – hullám előtt 30

GAZDASÁG

- Zsebforradaloma TikTokon 32
 Oroszországból szeretettel 34

KÜLFÖLD

- Zavaros ember zavaros vizeken: BoJo távozik 37
 Lesz-e független Skócia Sturgeon tervéből? 40

ESSZÉ

- Nem skandináv krimi 44

KULTÚRA

- Azt mondták, nem színészből vagyok gyúrva 48
 Borítékolható katasztrófa 52
 Tönkrefőzött nyaralás 54
 Kibújva az öltönyből 55

- Borda Réka: Mindjárt nászúton 56
 Vakhit 58

- Család ellen nincs orvosság 60
 A karmester zongorázik 62
 Tündérmesék márpedig nincsenek 65

NEKROLÓG

- Törőcsik András (1955-2022) 66

SZŐNYEG ALÁ SÖPÖRT JÖVŐ	8
ORBÁN NEM FOG VISSZAKÚSZNI A NÉPPÁRTBA	13
TÁJKÉP CSATA KÖZBEN	15
A JÖVŐ AZOKÉ, AKIKÉ A VÉTÓ	20





SZŐNYEG ALÁ SÖPÖRT JÖVŐ

EREDETILEG ÚGY VOLT, HOGY MÁR A JÚNIUSI EU-CSÚCSON MEGVITATJÁK AZ INTEGRÁCIÓS KERETEK MEGVÁLTOZTATÁSÁNAK FŐBB IRÁNYAIT, DE AZTÁN BEÉRTÉK EGY UKRAJNA MELLETTI LÁTVÁNYOS, ÁM EGYELŐRE SEMMIRE SEM KÖTELEZŐ KIÁLLÁSSAL. AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG ELNÖKE VISZONT ELVÁLLALTA AZT A NYÁRI HÁZI FELADATOT, HOGY AZ UNIÓ HELYZETÉT ELEMZŐ SZEPTEMBERI BESZÉDÉBE BELESZÖVI, MIKET TART MEGVALÓSÍTHATÓNAK AZ EURÓPA JÖVŐJÉRŐL EGY ÉVEN ÁT FOLYTATOTT TÁRSADALMI KONZULTÁCIÓ AJÁNLÁSAI KÖZÜL.

Minden a 2016-os Brexit-népszavazással kezdődött. Európában akkor tudatosult, hogy az EU története nem feltétlenül csak a szakadatlan bővülés: az Egyesült Királyság lakosai szerény többséggel a kilépés mellett döntöttek. Nyilvánvalóvá vált, hogy a sok kérdésben integrációs kerékkötőnek bizonyult britek távozásával megnő a súlya a Berlin-Párizs kettősnek: ha a németek és a franciák egyaránt törekednek a tagországok egységesítésére, együttműködésük további mélyítésére, akkor ebben a Brexit után eredményesebbek lehetnek. Az EU nem „Európai Egyesült Államok”, nem úgy működik, mint az Amerikai Egyesült Államok, illetve úgy sem, ahogy Németország, amely a tartományok föderációja. Az EU-nak nincs szövetségi kormánya, a brüsszeli bizottság csupán kezdeményezheti a jogalkotást, majd – ha a tagállami kormányok fórumaként működő tanács, valamint az európai polgárok által választott parlament a jogalkotást szentesíti, akkor – a bizottság a végrehajtásban, az előírások betartatásában kap újra szerepet. Fontos elem, hogy a tanácsban sok kérdésben csak akkor születik döntés, ha azzal az összes tagállam egyetért – az egyhangúságnak ezt az elvét szokták vétőjognak nevezni.

Az Európai Unió tehát kevesebb, mint egy szövetségi állam, ugyanakkor több, mint egy kormányközi szervezet, hiszen a legfőbb intézményei közül a parlament és a bizottság nem az elkülönülő nemzeti érdekek, hanem a közösségi érdekek megfogalmazására, érvényesítésére hivatott, és működését a mindenre érvényes szabályok összessége, az uniós jogrendszer szabályozza.

Vannak olyan tagországok, ahol a domináns politikai erők hajlanának a föderális Európa megteremtésére (például Hollandia, vagy Le Pen erőteljes ellenhatása ellenére Franciaország), vannak olyanok, amelyek elégedettek az integráció mostani szintjével (például Dánia, Észtország), és vannak olyanok, amelyek ezt is túl soknak tartják, és szerintük vissza kellene menni az 1992-ben aláírt és 1993-ban hatályba lépett maastrichti szerződés előtti időbe, amikor lényegében még csak gazdasági közösségről beszélhettünk (például Magyarország, illetve erős megszorításokkal Lengyelország).

Az integráció elmélyítése egy ponton túl felveti azt a kérdést, hogy az uniós országok polgárainak van-e úgymond európai identitásuk is, másfajta identitásaikon, főként a nemzeti identitáson kívül.

Szerző:
KÁRPÁTI JÁNOS

Fotó:
AFP / SEBASTIEN BOZON,
ANP MAG / ANP VIA AFP /
BART MAAT

A válaszból egyebek közt olyan gyakorlati következtetés adódik, hogy ha van európai identitás, akkor például az Európai Parlament tagjainak a megválasztása országhatárokon átnyúló, európai szinten működő politikai pártok versengése révén is történhet. A pártlisták összeállítását tekintve eddig nem sikerült túllépni a nemzeti kereteken, itt tehát még nem tartunk. Ott viszont igen, hogy az európai polgárokat – széles körben hangoztatott nézet szerint – jobban be kell vonni a Európa közös sorsának az alakításába, csökkenteni kell az uniós intézményekkel szemben gyakran emlegetett „demokratikus deficitet”, ami lényegében abból adódik, hogy a lakosság a tagállami kormányokat segíti hatalomra való felállításuk útján, és a tanácsban már igen csak áttételes a demokratikus népakarat érvényesülése.

KONZULTÁCIÓSorozAT EURÓPA JÖVŐJÉRŐL

Ennek jegyében, a polgárok bevonása érdekében a német–francia „tengely” 2019 végén kezdeményezte, hogy tartsanak konzultációsorozatot Európa kívánatos jövőjéről. Az Európai Unió reformjáról – a koronavírus-járvány okozta csúszás miatt – végül tavaly tavasszal kezdődött el az eszmecsere sorozata. A tagországokban vitacsoportokat alakítottak, az ott megfogalmazott nézeteket nemzeti vitacsoportok gyűjtötték össze, ezeket különböző nyilvános rendezvényeken is megcsócsálták, többnyelvű digitális platformokon egymással megosztották. A felvetéseket uniós intézmények, nemzeti parlamentek, illetve különböző állampolgári csoportok részvételével plenáris konferencián össze-

gezték, és végül idén májusban az Európa-napon 49 témában 326 intézkedési javaslat formájába öntötték.

Ezek a javaslatok nagyjából négy kategóriába sorolhatók. Vannak köztük megoldást kínáló kezdeményezések (például európai klímarendelelet létrehozására), vannak már megtett bizottsági kezdeményezésekre való reagálások (például az új migrációs paktum tekintetében), vannak meglévő, de még formába nem öntött elképzelésekhez kiegészítő gondolatok (például a tömegtájékoztató szabadságának a szabályozását illetően), illetve vannak köztük egészen eredeti, új elképzelések (például a mentális egészséggel kapcsolatban).

A felvetések között akad sok kisebb horderejű elgondolás, részben olyan területeken, ahol a tagországok nem adták át saját szuverenitásuk egy részét vagy egészét a közösség kezébe, ahol tehát nem uniós, hanem nemzeti hatáskör érvényesül. Így például felvetették, hogy közös uniós sportklubokat lehetne létrehozni.

Megfogalmaztak azonban olyan elképzeléseket is, amelyek alapvetően változtatnának az uniós működésén, és az alapszerződések – az Európai Unióról szóló szerződés (angol rövidítéssel TEU) és az EU működéséről szóló szerződés (TFEU) – módosítását tennék szükségessé. Ezek az elképzelések két nagy témakörre oszthatók: az egyik a vétőjog korlátozása, a másik az Európai Parlament jogkörének a kiterjesztése.

Az egyhangúság elvét, vagyis a vétőjogot főképpen a külpolitikai ügyek vonatkozásában kérdőjelezi meg, és ez nem csupán az említett konzultációsorozat végkövetkezéseiben csapódik le, hanem az új, szociáldemokrata–zöld–liberális német

kormánykoalíció által hangoztatott politikai törekvésekben is. A kérdés jelentős mértékben magyar vonatkozású.

MAGYAR KÜLÖNUTASSÁG

A magyar kormány időről időre már korábban is élt azzal a lehetőséggel, hogy megakadályozza közös uniós állásfoglalás elfogadását. Így például nem ment át a magyar szűrőn a Hongkonggal szemben követett, illetve az emberi jogokat sértő pekingi politika elmarasztalása. Ezt még lehet úgy is tekinteni, hogy a pusztán szócséplésből aligha származott volna sok előnye az EU-nak, idén február 24-től azonban a magyar vétő problémájának nagyságrendje felértékelődött.

Kiderült, hogy a magyar vezetés jelentős mértékben akadályozza az Ukrajna elleni agressziót elkövető Oroszország szankcionálását – főként az energiaimport-embargó tekintetében, de olyan jelképes értékű kérdésben is kérésre tett Budapest a közös uniós döntéshozatalnak, mint Putyin hűségese háborús főpapjának, Kirill pátriárkának a szankciós listára helyezése. Szintén érdemi, pénzben kifejezhető következményekkel jár az, hogy az Orbán-kormány – lapzártánkig legalábbis – elutasította az uniós területi csatlakozását a nagy multikkal szemben érvényesítendő globális minimáladóról szóló megállapodáshoz.

Az EU-ban többen torkig vannak azzal, hogy a magyarok egyedüli tagorszádként rendre megakadályozzák közös külpolitikai, illetve szankciós döntéseket. Másfelől azonban a vétőjog kétségkívül számos olyan tagállamnak fontos, amely fenn akar tartani valamilyen védekező mechaniz-

must a német–francia páros esetleges nyomulásával szemben arra az esetre, ha nemzeti érdekei úgy kívánnák. Ráadásul a vétőjog korlátozása csakis az alapszerződések módosítása révén lenne lehetséges, de ahhoz értelemszerűen egyhangú döntésre lenne szükség, arra pedig senki nem számít, hogy Orbán Viktor megszavazná saját lehetőségeinek a korlátozását.

A másik fontos elgondolás, amely a konzultációsorozatban felmerült, hogy kapja meg az Európai Parlament a jogalkotás-kezdeményezés jogát. Ez a jogosultság ugyanis a jelenlegi struktúrában csak az Európai Bizottságot illeti meg. A parlament természetesen erősen támogatná ezt a jogkörbővítést, amely nélkül törvénykező szerepköre nem mondható teljesnek – igaz, a parlament valódi korlátja máshol, nevezetesen a tanácsban keresendő, hiszen a parlament és a tanács társjogalkotói viszonyban van egymással, tehát csak akkor válik érvényessé egy előírás, ha mindkét testület elfogadja.

Májusban még voltak olyan tervek, hogy a június 23–24-i EU-csúcson napirendre kerülnek ezek a kérdések – részben annak betudhatóan, hogy az idei első fél évben francia elnökség állította össze a tanácsi munkarendet, és Emmanuel Macron az EU jövőjéről folytatott konzultációsorozat egyik fő ihletője volt, tehát lehetett feltelezni a témakör prioritásként kezelését.

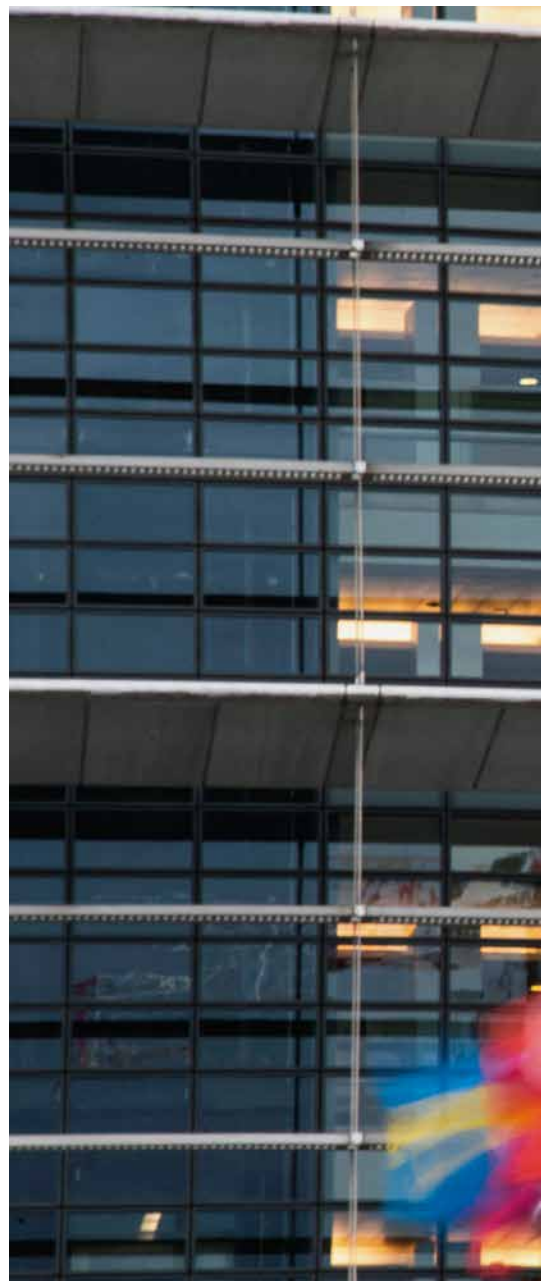
ORBÁN TÉZISEI, KÖVÉR TERVEZETE

A magyar kormányzat olyannyira komolyan vette a vitára való felkészülést, hogy nem sokkal az EU-csúcstól Kövér László, Semjén Zsolt, Simicskó István és Kocsis Máté országgyűlési határozati javaslatot is benyújtott „az Európai Unió

jövőjével kapcsolatosan képviselendő magyar álláspontról”. A dokumentum összeállítói homlokegyenest szembementek az integráció elmélyítésének gondolatával. Azt hirdették, hogy az Európai Parlament zsákutcába vezette a demokráciát, és hogy a jövőben az EP képviselőit nem közvetlenül kellene megválasztani, hanem a tagállami törvényhozásoknak kellene delegálniuk. Ez a koncepció alapján véve tagadja az „európai választópolgár” fogalmának létjogosultságát, és a szuverenitást a nemzetállami kereteken belül kívánja tartani.

Nem mondható újnak ez a budapesti hivatalos álláspont. Orbán Viktor már a 2019-es európai parlamenti választások előtt is abban bízott, hogy azok a politikai erők, amelyek a szuverén európai nemzetek – jobbára csak gazdasági érdekek által vezérelt – együttműködéséért képzelik el a jövőt, le fogják győzni a mind szorosabb összefonódásra törekvő föderalistákat. Nem így történt. Tavaly júniusban a miniszterelnök – üzenetértékű alkalmat választva, „a magyar függetlenség napjának” szentelt konferencián – hét pontban fejtette ki, miként is képzelel el Európa jövőjét. Annak a hét pontnak a lényege egyértelműen visszaköszönt a Kövérék által kidolgozott határozattervezetben – amelynek aztán semmilyen konkrét gyakorlati hasznát nem lehetett venni, mert Európa jövőjének kérdéséről végül elmaradt a vita az EU-csúcson.

Orbán hét pontja közül az első és legfontosabb arról szólt, hogy „robogunk egy birodalmi jellegű Európai Unió felé”, és hogy „a nemzetek Európája helyett olyan európai szuperállamot építenek Brüsszelben, amelyre senki nem adott felhatalmazást”. Ezzel állította szembe a magyar kormányfő a „nemzeti alapon



álló demokraták” vízióját, amely „a demokráciák demokráciájáról” szól.

A második pont értelmében törölni kell az alapszerződésekben az „egyre szorosabb unió” kifejezést. A harmadik pont állítása szerint az EU a hatalma tekintélyes részét „kiszervezte” a Soros-hálózatoknak és az amerikai demokraták érdekeinek. A negyedik pont azt hangsúlyozza, hogy közös gazdasági sikerre összpontosító politikára van szükség. Az ötödik pont értelmében a demokrácia helyreállítását segítené, ha új intézményt hoznának létre a tagországok alkotmánybíróságainak a bevonásával. Ez a javaslat magában rejtje azt a koncepciót, hogy jogszabályalkotás esetén nem a közös unió jogának van



primátusa, hanem az egyes tagállamok alkotmányos előírásainak. A hatodik orbáni pont szól az Európai Parlamentnek a Kóvér-féle határozattervezetben átvett lényegi kiiktatásáról, a nemzeti parlamentek delegáltjaiból álló testületté történő lefokozásáról. Orbán ezt az elgondolást megfejlte azzal, hogy a nemzeti parlamenteknek jogot kell adni az uniós jogalkotási folyamat leállítására is szükség esetén. Végül a hetedik pont a jogi konstrukciós megoldási javaslatok közül kirívó kakukktojásnak számít: „ceterum censeo” azt mondja, hogy Szerbiát fel kell venni az unióba.

Kóvérék határozattervezete szintén szól a nyugat-balkáni EU-bővítés szük-

ségességéről, holott az nyilvánvalóan nem alkotmányos berendezkedési kérdés, hanem nagyrészt az EU-tagságra pályázók felkészültségének a függvénye. Az idei országgyűlési határozattervezet azzal a sajátosan kreatív elgondolással gazdagítja az egy évvel korábban kifejtett orbáni Európa-képet, hogy megtiltáná az EU-nak további hitelek felvételét. Ennek az értelmezéséhez figyelembe kell venni azt, hogy az EU egésze mint entitás kedvezőbb feltételekkel tud hitelt felvenni, mint amit az egyes tagországok elérhetnek a pénzpiacon.

Összességében elmondható, hogy a magyar kormányzati felvetések mindannak a tagadását jelentik, amitől az uniót

unióknak lehet mondani, és olyan Európát képzelnek el, amelyben lehetőleg semmilyen központosító akarat nem érvényesülhet, viszont érintetlenül hagyják azt a vívmányt, hogy a jómódúbb tagállamok pénzügyi támogatásban részesítik a szegényebbeket. Egyetlen ponton vet csak bukfcenet az orbáni logika: a magyar miniszterelnök azt mondja, támogatná európai hadsereg létrehozását, holott ha van valami, ami nemzeti szuverenitás kérdése, az a haderő.

Ha már az egész EU-t ennyire felbolydították a konzultációsorozattal, miért tették most félre legalább őszig az Európa jövőjéről folytatandó érdemi vitát a tagállami vezetők? Alapvetően



azért, mert beleütköztek két, egymással összefüggő akadályba. Az egyik az EU-bővítés ügye, a másik az unionszerződések ezzel kapcsolatban felmerülő módosítási igénye.


BŐVÍTÉS CSAK SZERZŐDÉSMÓDOSÍTÁSSAL?

A nyugat-balkáni térség uniós tagságra pályázó országai egyre türelmetlenebbül követelik az előrelépést. Koszovó egyelőre vízumliberalizációval is beérné, Észak-Macedónia és Albánia már a tagjelölti státust célozta meg, de az előbbi országot korábban a görögök, egészen a közelmúltig pedig a bolgárok nyomták vissza, és ennek az albánok is isszák a levét. Közben viszont szintisztán politikai okokból, és a legkevésbé sem a felkészültség szintje okán az egész régiót beelőzte

a most tagjelöltté nyilvánított Ukrajna, valamint az ukránok árnyékában Moldova.

Félő, hogy a jelenleg 27 tagú unió kibővítése esetén a külpolitikai kérdésekben érvényesülő tagállami vétőjog fenntartása gyakorlatilag megbénítaná az integrációs szervezetet, mert hol ez, hol az a tagállam helyezkedne a többiekétől eltérő álláspont-ra. Kezdetben, amikor kialakították a működés kereteit, még csak hat, egymáshoz nagyban hasonló felfogású ország alkotta a közösséget: Franciaország, Nyugat-Németország, Olaszország, valamint a három Benelux állam. A többi szabadpiaci berendezkedésű ország – például a spanyolok vagy a skandinávok – csatlakozása nem rontott érdemben a homogenitáson, de a volt kommunista országok tömeges felvétele már igen. Ha a Balkán befogadásával papíron lényegében teljessé teszik Európa integrálását, azzal hatalmas kockázatokat

vállalnak a működőképesség szempontjából – hacsak nem szorítják vissza a tagállami vétőjogot, amiben viszont egyelőre távolról sincs konszenzus. Nemrég 13 tagállam – köztük a baltiak és a skandinávok – közös nyilatkozatban foglalt állást amellett, hogy amikor mindenre az Ukrajna elleni orosz agresszió nyomja rá a bélyegét, akkor nincs értelme szinte esélytelen alapszerződés-módosítások mérlegelésével fecsegni az energiákat.

Amíg a vétőjog és a bővítés tekintetében az EU-országok nem tisztázzák egymás közt az alapkérdéseket, addig Európa jövőbeni arculatának többi eleméről is csak korlátozott haszonnal kecsegtető vitákat lehet remélni. Nem kizárt, hogy Ursula von der Leyen szeptemberi beszéde az unió helyzetéről sokkal több kérdőmondatot tartalmaz majd, mint amennyi határozott állítást. 

ORBÁN NEM FOG VISSZAKÚSZNI A NÉPPÁRTBA

HA PUTYIN ELZÁRJA A GÁZCSAPOT, MIELŐTT EURÓPA FELTÖLTENÉ A TARTÁLYAIT, AZZAL PRÓBÁRA TEHETI A NYUGAT EGYSÉGÉT – VÉLEKEDETT A LAPUNKNAK ADOTT INTERJÚBAN ROLAND FREUDENSTEIN. A GLOBSEC ELNEVEZÉSŰ, PÁRTOKTÓL, ILLETVE KORMÁNYOKTÓL FÜGGETLEN BIZTONSÁGPOLITIKAI ELEMZŐMŰHELY ÉS NEMZETKÖZI FÓRUM ALELNÖKE, BRÜSSZELI RÉSZLEGÉNEK VEZETŐJE SZERINT AZ OROSZ ELNÖK MEGÍTÉLÉSÉBEN NEM A NYUGATI, HANEM A KÖZÉP-EURÓPAI EU-TAGÁLLAMOKNAK VOLT IGAZUK.

Közkeletű vélekedés, hogy az Ukrajna elleni orosz agresszió Putyin szándékaival ellentétben megszilárdította a Nyugat egységét. De az energiaszankciókkal kapcsolatos, EU-n belüli viták felvetik a kérdést, hogy mennyire lesz fenntartható ez az egység a tél közeledtével, különösen abban az esetben, ha az oroszok elzárják az olajat és/vagy a gázt.

A nyugati egység még mindig erős. Nézz például azt a látogatást, amelyet júniusban tett Kijevben a „fehér zászlós koalíció” (Németország, Franciaország és Olasz-

ország elnevezése a NATO-zsargonban) három kormányfője és a román elnök. Az ukránok komolyan aggódtak amiatt, hogy a hármak majd kedvezőtlen békealku felé nyomják őket. Nem ez történt. De természetesen az az eshetőség, hogy Putyin elzárja a gázt, miközben Európa még éppen csak tölti fel a tartályait, próbatétel elé állíthatja ezt az egységet. Derülátó vagyok azonban abban a tekintetben, hogy ki fog tartani az Ukrajnával való szolidaritás. Kivételt jelent Orbán cinkossága Putyinnal. Azt hiszem, mindenki más tisztában van azzal, hogy a nyugati egység felbomlása katasztrofális következményekkel járna.

Általánosabb értelemben miként változtatta meg az Ukrajna elleni háború annak a vitának a prioritásait, amely Európa jövőjéről folyik, és amely február 24-nél sokkal hamarabb kezdődött? Milyen ha-

tással van ez a háború az „integrációpártiak” és a „szuverenisták” küzdelmére? Azt hiszem, ezt ma még nem lehet megmondani. Látszólag lehetne arra következtetni, hogy a Kreml leplezetlen agressziójával való konfrontálódás erősíti az integrációpártiakat. De ők nagyrészt Nyugat-Európában találhatóak, ahol viszont sokat kell magyarázkodni és bocsánatot kérni a közép-európai tagállamoktól, mert az elmúlt legalább 15 évben ez utóbbiaknak volt igazuk Putyin Oroszországát illetően, a nyugat-európaiak pedig tévedtek. És a közép-európaiak nem hajlanak túlságosan arra, hogy további szuverenitási elemeket ruházzanak át a tagállamok az EU-intézményekre, kivéve néhány specifikus területet, mint az energiabiztonság és a védelem, de ez utóbbit kizárólag a NATO-nak ágyazva.

Van-e megoldása arra, miként lehetne kikerülni a 22-es csapdájából a vétőjogot illetően a külpolitikai kérdések vonatkozásában – abban az értelemben, hogy a vétőjog eltörlését is meg lehet vétőzni? Szerintem itt nincs 22-es csapdája. Ha a nagyobb nyugati tagállamok erős nyomást fejtenek ki, akkor az EU külpolitikájában valamilyen jelképes mértékig be lehet vezetni a minősített többséggel történő döntéshozatalt. De ennél többet nem, amíg olyan kormányok vannak hatalmon, mint a Fidesz.


Szerző:
KÁRPÁTI JÁNOS

Fotó:
FONDAPOL2016 / F.DABURON



ROLAND FREUDENSTEIN (62) közíró és kutató. A GLOBSEC alelnöke és a GLOBSEC Brussels vezetője. Előzőleg, 2008-tól az Európai Néppárt brüsszeli elemzőműhelyének, a Wildfried Martens Központnak volt a politikai igazgatója; az európai integráció és a nemzetközi biztonság kérdéseinek szakértője.

Gondolja, hogy Orbán Viktor vezető szerepet játszhat az úgynevezett szuverenisták között a következő európai parlamenti választásra való felkészülés során?

Nem. Míg az áprilisi magyarországi választás váratlan mértékű sikert jelentett Orbánnak, az a stratégiája, hogy létrehozzon – és esetleg vezessen – egy összeurópai jobboldalt, teljes kudarc. Eleve ingatag dolog volt ebbe belevágni, de Oroszország Ukrajna elleni, teljes erővel végrehajtott inváziója egészen romba döntötte a próbálkozást. Orbán ezzel elvesztette legtöbb potenciális közép-európai szövetségését, különösen a lengyeleket. Lehet, hogy valamelyest továbbra is osztják egymás véleményét „Brüsszlről”, de ez nem elég ahhoz, hogy összeurópai mozgalmat építsenek, vagy akár csak egy pártcsaládot hozzanak létre, mindaddig, amíg ennyire alapvetően eltér egymástól a nézetük Európa fő biztonsági kihívását, vagyis Putyin Oroszországát illetően. Ezért van az, hogy a Fidesz most arcátlan módon próbál visszakúszni az Európai Néppártba, de az nem fogja ezt engedni. Nem számít, hogy Tusk távozott a Néppárt éléről. Orbán ottani rajongói klubjának a kemény magja olyan vesztes pártokra korlátozódik, mint a francia és az olasz tagpárt. A Néppárt mérsékeltjei gondoskodnak arról, hogy a pártcsalád ne kövesse el kétszer ugyanazt a hibát, nem fog megtérni olyan tagpártot, amelynek a hirdetett ideológiája ellentétben áll a párt alapvető értékeivel. 

TÁJKÉP CSATA KÖZBEN

A MAGYAR KORMÁNY ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ INTÉZMÉNYEI KÖZÖTTI VITA MÁRA NAGYON ELMÉRGESÉDETT. CSÁBÍTÓ LENNE AZT ÍRNI, HOGY MÉLYPONTRA JUTOTT, DE TUDJUK, HOGY MÉG ENNÉL IS VAN LEJJEBB: A TÖRÉSPONT.

Ott még nem tartunk és reméljük, hogy nem is jutunk el odáig, de aggasztó jel, hogy a láthatáron már ez is megjelent. A szakítás egyik félnek sem érdeke, de sajnos jól ismerjük a történelemből azokat a példákat, amikor az események saját dinamikája felülkerekedik a résztvevők eredeti szándékain és olyan kifejléhez vezet, amit igazán egyik fél sem akart.

A két fél (most az egyszerűség kedvéért az EU intézményeit – bizottság, parlament, bíróság – az egyik félnek tekintem) vitái nem új keletűek és nagyon sokrétűek. Vannak közöttük technikai, gazdasági, jogi és politikai jellegűek, még felsorolni is nagyon hosszú lenne valamennyit. Jelenleg a három legfontosabb vita tárgya a magyarországi korrupció, a jogállamiság helyzete és az EU jövőjére vonatkozó elképzelések köre csoportosítható. Mindhárom területen fundamentális és csaknem

kibékíthetetlen különbségek vannak a magyar kormány és az EU intézményeinek álláspontja között.

Magyarország korrupciós indexe és a hazai korrupciós helyzet nemzetközi megítélése már évek óta romló tendenciát mutat. A Transparency International legutóbbi nemzetközi rangsorolása (CPI) szerint a vizsgált 180 ország közül hazánk a 73. helyet foglalja el, az EU országai közül csak Bulgáriát előzi meg. A magyar kormány alapvetően vitatja ezt a rangsort, a Transparency International indexét „sorozózással” igyekszik lesöpörni az asztalról. Egyébként is, a korrupciónál teljesen más fogalma van a NER-nek, mint a nemzetközi közösségnek vagy az EU-nak. Amit ők korrupciónak látnak, az Láncki András azóta szállóigévé vált megfogalmazása szerint a magyar kormány legfőbb politikája, aminek lényege a nemzeti nagyvállalkozói réteg létrehozása és a kulcságazatokban a nemzeti tulajdon többségének biztosítása. Amit a kormány és apologétái a nemzeti burzsoázia megteremtésének neveznek, az Brüsszelből haveri kapitalizmusnak, kleptokráciának és nepotizmusnak látszik – ez mind a korrupciónak nevezett átfogó jelenség része.

Ez az egyik komoly probléma, ami a Helyreállítási és Ellenállóképességi Alaphoz (RRF) történő hozzáférésünket gátolja. A jelenleg folyó tárgyalásokon a kormány szeretné, ha ezt Brüsszelben csupán technikai problémának tekintenék, és a közbeszerzési eljárások módosításával, valamint a hagyományos értelemben vett korrupció elleni hatékonyabb fellépéssel, ilyen irányú technikai jellegű módosításokkal a nézetkülönbségeket áthidalnák. A probléma azonban mélyebb, mert az úgynevezett „legfőbb politikán” kéne változtatni, és ez már a rendszer lényegét érinti. Egyelőre ezen a területen csekély mértékben közeledtek az álláspontok, bár a magyar kormány részéről az elmúlt hetekben tapasztalható némi elmozdulás és engedékenység.

A viták második csomópontja, ami egyben az alapja a már folyamatban lévő jogállamisági feltételeességi eljárásnak is, és amitől valamennyi jövőbeli támogatás sorsa függ: a jogállamiság helyzetével kapcsolatos nézetkülönbség. Ebben az esetben is fundamentálisak a különbségek, mert a magyar kormány álláspontja szerint a jogállamiságnak nincs konszenzuálisan elfogadott és a szerződésben rögzí-

Szerző:
SZENT-IVÁNYI ISTVÁN

Fotó:
AFP / PATRICK HERTZOG

A KORMÁNY ELKÜLDTE VÁLASZÁT A BIZOTTSÁGNAK, A VÉGKIMENETELT EGYELŐRE NEHÉZ MEGJÓSOLNI

tett egzakt kritériumrendszere, ezért az EP és a bizottság álláspontja, miszerint rendszerszinten sérül a jogállamiság Magyarországon, szubjektív, önkényes és vitatható megállapítás. A magyar kormány még azt is vitatta, hogy egyáltalán van-e jogalapja a bizottság részéről az eljárás során felvetett problémák többségének. A kormány álláspontja az, hogy a bizottság csak azokat a jogállamisági problémákat vizsgálhatja, amelyekben az EU-nak a szerződésben biztosított hatásköre van, márpedig a vitatott problémák többsége a szerződés szerint tagállami hatáskörbe tartozik. Ezzel szemben az EP és a bizottság álláspontja az, hogy a szerződés 2. cikkében megjelölt tárgyakban, így például a jogállamiság kérdésében is, korlátozás nélkül eljárhat a bizottság mint a szerződés őre, mert a szerződés ezeket a tárgyakat nem korlátozta csak a hatáskörébe tartozó területekre, hanem általánosságban védendő tárgynak, az EU alapjának tekinti. A szerződést a magyar Országgyűlés ratifikálta, a magyar jogrend része, tehát számon kérhető. A vita alapvetően politikai természetű, de érthető módon a kormány ezt szeretné jogi mederben tartani, mert itt nagyobb esélyt lát álláspontjának megvédésre.

A vita még tart, a magyar kormány elküldte válaszát a bizottság által jelzett problémákra, a végkimenetelt egyelőre nehéz megjósolni. Brüsszelből hallani harcias, kérlelhetetlen hangokat, de ezek

ellenkezőjét is. A tanácsban többen képviselik azt az álláspontot, hogy a jelenlegi, nagyon kiélezett háborús helyzetben, fenyvegető recesszió és energiaválság árnyékában nem lenne szerencsés újabb frontot nyitni és a törekeny belső egységet szétzilálni. Ebben az álláspontban is van ráció. Végül a bizottság javaslata alapján a tanács dönt minősített többséggel, márpedig a tanács bizonyosan politikai döntést hoz a kérdésben.

Ebből a szempontból nem túl szerencsés fejlemény a kormány számára, hogy az utóbbi hónapokban elveszítette tagállami szövetségeseit. Janez Jansa szlovén kormányfő választásokon bukott el, a lengyel, cseh és szlovák támogatást pedig a kormány az orosz agresszióval kapcsolatos kétszínű, ambivalens politikája miatt veszítette el.

Általános várakozás volt, hogy az új helyzetben, a választások után a kormány korigál, szövetségeseket keres, megállapodásra törekszik az EU-val és más partnereivel. Széles körben váltott ki megrökönyödést, hogy pont az ellenkezője történt az elmúlt három hónapban. Orbán Viktor a választások után a kormány összetételével is üzent a külvilágnak: nem kíván változtatni a politikáján. A kormány három kulcsszereplőjének kinevezése (Szijjártó, Rogán és Szalay-Bobrovniczky) világos üzenet: a hintapolitikán kozmetikai változások lehetségesek, de ezek a lényeg nem érintik. Nem véletlenül terjedt el a nem-



zetközi sajtóban, hogy Magyarországnak „moszkovita kormánya” van. A kormánytagok tevékenysége is ezt erősíti: Szijjártó sűrűn tárgyal a Roszatom képviselőivel a Paks 2 beruházás felgyorsításáról (miközben a finnek felmondták szerződésüket a Roszatommal), továbbra is háborítatlanul üzemel a Nemzetközi Beruházási Bank, amit a nemzetközi sajtó általában kémbanknak nevez, a miniszter ragaszkodik a magas orosz állami kikutatásához, amit a háborús bűnös orosz vezetéstől kapott, az állami és kormányközeli médiában pedig érzékelhető a Kreml-párti propaganda.

Ennél is sokkal súlyosabb megítélés alá esik a Kirill pátriárka ügyében emelt magyar vétó. Itt nem csupán arról van szó, hogy a magyar kormány egyértel-



műen orosz érdekeket képviselt (hiszen a korrupst és háborús uszító Kirill pátriárka összeharácsolt vagyonának megvédéséhez semmilyen észszerű magyar érdek nem fűződött), hanem ami talán még ennél is súlyosabb, egy az Európai Tanácsban hosszú hetek vajúdása után megszületett döntést utólag támadott meg Budapest. Tehát nem csupán azzal vádolják, hogy orosz érdekeket szolgál, hanem azzal is, hogy megbízhatatlan, szószegő, nem érdemes vele megállapodni, mert (érthetetlen okokból) bármikor képes felrúgni a megállapodást. Persze volt olyan politikus, aki a magyar vétó mögött Moszkva zsarolását látta.

Mindezt tetézte a globális minimáladó elutasítása is. Az OECD már évek óta

A MAGYAR KORMÁNY NYÍLTAN A SZUVERENISTA ÁLLÁSPONTOT VALLJA, DE EBBEN KORÁNTSEM KÖVETKEZETES

szorgalmazza egy globális minimáladó bevezetését, amelynek mértéke a nyereség 15 százaléka. Ezzel kívánják megadóztatni az adóparadicsomokba menekülő óriáscégeket (ez az adó nem csak az évi 750 millió euró feletti forgalommal rendelkező cégekre lenne érvényes). Többéves, kemény alkudozás után tavaly októberben végre létrejött egy kompromisszumos megállapodás, amihez akkor a magyar

kormány is csatlakozott, bár előtte hosszú ideig elutasította a tervet. Amikor úgy tűnt, hogy minden akadály elhárult, akkor Varga Mihály pénzügyminiszter a küllők közé dugta a botot, és megvétózta a megállapodást. Ez ismét nem csak amiatt keltett felháborodást, mert a francia elnökség és a tagállamok többsége kiemelt célnak tekintette a minimáladót, de azt is erősítette, hogy a kormány destruktív,

kiszámíthatatlan magatartást tanúsít és ezzel folyamatosan korlátozza az EU cselekvőképességét.

Ennek kapcsán újból napirendre került az egyhangúságon alapuló döntéshozatali eljárás, azaz a vétó intézményének kérdése. Már az Európa jövőjéről szóló konferenciasorozatnak is az volt az

vétóbajnoknak is neveznek, lépten-nyomon él ezzel az eszközzel. A tavalyi évben összesen 11 alkalommal, legtöbbször számunkra marginális ügyekben, harmadik országok érdekében vétózott az Orbán-kabinet. (Többször Kína és Oroszország, Törökország és Izrael érdekében.) A legutóbbi két vétója (Kirill pátriárka, globális

pája helyett egy szuperállamot, birodalmat épít. A nemzetek Európája koncepció az egyik vezéreszme a radikális jobboldali szuverenista táborban. A koncepció alapjait De Gaulle francia elnök fektette le a francia nemzetfelfogásra alapozva. Ez kimondja: nincsenek nemzetiségek, mindenki francia, aki francia állampolgár, és az egyes nemzetállamok belülegyeibe senki nem szólhat bele. Ebből az alapállásból logikusan következik, hogy a kormányok képviselik az állampolgárok teljes közösségét – az ő felfogásukban a nemzetet –, tehát az európai együttműködés tulajdonképpen kormányközi együttműködés. A „nemzetek Európája” koncepció valójában a kormányok és nem a tényleges nemzetek Európáját jelenti.

A magyarok és persze még sok nemzet számára ez nemzetpolitikai szempontból öngyilkos álláspont. E logika szerint az erdélyi magyarok valójában a román nemzet részét képezik, és a román kormány képviseli kizárólagosan őket, a szlovákiai magyarok pedig a szlovák nemzet részei, satöbbi. Noha a valóságban a kormányok általában a többségi nemzet érdekeit képviselik, amit a nemzetiségek éreznek is. Nem véletlen, hogy a Minority SafePack kezdeményezés éppen arról szól, hogy az EU a saját kormányaikkal szemben nyújtson támogatást a mostohán kezelt nemzetiségeknek. Nem csak a romániai és szlovákiai magyarok, de a baszkok, katalánok, dél-tiroli németek sem gondolják feltétlenül, hogy a saját kormányaik részrehajlás nélkül képviselik az ő érdekeiket. Ráadásul a szuverenista felfogás szerint a kisebbségi kérdés is kizárólagos belügy, abba sem az EU, sem más tagállam nem szólhat bele. Belátható, hogy ez az ún. nemzetek Európája álláspont életveszélyes számunkra. Azok a radikális jobboldali pártok, amelyek szövetségét keresi most

A VITA ALAPVETŐEN POLITIKAI TERMÉSZETŰ, DE ÉRTHETŐ MÓDON A KORMÁNY EZT SZERETNÉ JOGI MEDERBEN TARTANI

egyik legerősebb következtetése, hogy a döntéshozatalt meg kell reformálni, és legalábbis az adók ügyében, valamint a kül- és biztonságpolitikai kérdésekben a minősített többségi eljárásra kell áttérni. Ezt a törekvést felkarolta a francia elnök és a német kancellár is. Bár ők számítanak a legbefolyásosabb vezetőknek, ettől még nem lesz könnyű dolguk, mert a döntéshozatali eljárás megváltoztatása a szerződés módosítását igényli, ami viszont szintén egyhangúsághoz kötött. Egyébként nemcsak a magyar, hanem nyolc másik kormány is ellenzi az egyhangúság kiiktatását.

Az egyhangúságnak megvan a maga helye és szerepe, ha nem visszaélészerűen használják. Ez eredetileg arra szolgál, hogy amennyiben egy tagállam úgy érzi, hogy valamelyik döntés elementáris nemzeti érdekét sérti, súlyos károkat okoz neki, akkor ultima ratio, végső menedék a számára. Ha ritkán és tényleg csak nagy horderejű ügyekben alkalmaznák, akkor ezzel nem is lenne semmi baj. A probléma ott van, hogy néhány tagállam, köztük különösen a magyar kormány, amelyet

minimáladó) esetében is megkérdőjelezhető a szubsztanciális nemzeti érdek. Ráadásul a szerződés tartalmazza a konstruktív tartózkodás lehetőségét is. Ezzel akkor él egy tagállam, ha egy döntéssel maga nem ért egyet, de a többiek cselekvőképességét nem kívánja akadályozni, ezért a szavazás során tartózkodik és jelzi kifogásait, de nem blokkolja a döntést. A magyar kormány egyszer sem élt ezzel a lehetőséggel, pedig vétóinak túlnyomó többségében ezt is tehette volna.

Ezen a ponton elérkeztünk a kormány és az EU közötti koncepcionális vagy filozófiai vitához, amiből persze nagyon is gyakorlati következmények fakadnak. Ez az EU jövőjéről szóló elvi vita. Ebben a kérdésben föderalisták és szuverenisták élesen szemben állnak egymással. A magyar kormány nyíltan a szuverenista álláspontot vallja, de ebben, mint látni fogjuk, korántsem következetes.

Az álláspontot Orbán Viktor hét pontba szedve először tavaly júniusban, a Nemzeti Függetlenség Napján fejtette ki. Azzal vádolta Brüsszelt, hogy a nemzetek Euró-

a Fidesz, ebben nagyon egyértelműek. A spanyol Vox párt még az eddigi autonómiát is szeretné megvonni a katalánoktól és baszkoktól, a román AUR párt „Kifelé a magyarokkal!” jelszóval kampányolt, Le Pen pártja is elzárkózik a nemzetiségek jogainak kiszélesítésétől.

A kormányfő javaslataiból mostanra Kóvér László és társai révén országgyűlési határozati javaslat lett. Nagyon kevés az eltérés a két dokumentum között, ezért érdemes együtt vizsgálni ezeket.

A kormány a szuverenista álláspont jegyében törölni kívánja az „ever closer union” (az egyre szorosabb egység) célkitűzést, ami egyébként egy ismert brit követelés volt korábban. Orbán egy új intézmény felállítását szorgalmazta az alkotmánybírók bevonásával, de ennek mibenlétét nem részletezte. Ez a követelés már nem szerepel az új határozatban.

Meglepő következtetés az álláspontban a közös hadsereg felállításáról szóló elképzelés. Ez egy klasszikus föderalista javaslat, csakis abban a keretben van értelme, hiszen ez feltételezi a döntéshozatali eljárás megváltoztatását is. Anélkül ugyanis a közös hadsereg csak bokréta az EU kalapján, gyakorlati haszon nélkül. Az sem véletlen, hogy a határozati javaslat betervezésének másnapján az Identitás és Demokrácia nevű radikális jobboldali csoportosulás konferenciáján, amelyen egyébként Varga Judit is részt vett, a zárónyilatkozatban éles támadást intéztek a közös hadsereg javaslata ellen, és úgy ítélték meg, hogy ez a föderalista, centralizáló EU újabb támadása a nemzeti szuverenitás ellen.

Hasonlóan ellentétes a szuverenista állásponttal az a követelés, hogy szerződéses védelemben kell részesíteni az őshonos nemzetiségeket. A szuverenisták többsége szerint nemzetiségek nem is léteznek, mások pedig azt gondolják, hogy az EU-nak

ehhez semmi köze, ez tisztán belügy. Ez a követelés bizony csak a föderalizmus keretében képviselhető eredményesen.

A szuverenista álláspontnak megfelelően szorgalmazzák az EP jelenlegi formájának felszámolását. A radikális szuverenisták szerint egyáltalán nincs szükség rá, a Fidesz és a kormány ebben a mérsékelt szárny álláspontját osztja. Szerintük nincs szükség közvetlenül választott képviselőkre, hanem a nemzeti parlamentek delegálnák képviselőiket az Európai Parlamentbe. Ez egy „időutazós” javaslat, ugyanis 1979. előtt ez volt a helyzet, az EP egy súlytalan, konzultatív testület volt, amelybe a tagállami parlamentek delegálták a tagokat. Nem véletlen, hogy ez megváltozott, mert a demokratikus deficit csökkentése és a működés demokratikus kontrollja megkívánta, hogy legyenek közvetlenül megválasztott, főfoglalkozású és

További új elem az adósságfelvétel tilalma a szerződésben. Ez azért furcsa, mert éppen ezzel egyidejűleg a magyar kormány is bejelentette igényét arra az EU újjáépítési támogatásra és hitelre, amelyet egy közös európai adósságfelvétel tett lehetővé. Itt is érzékelhető az álláspont egészére jellemző következtetlenség és eklektikusság.


Orbán egy éve még csak Szerbia tagfelvételét szorgalmazta, a határozati javaslat ezt kiterjeszti az egész Nyugat-Balkánra, és javasolja, hogy szerződésben erősítsék meg a térség európai perspektíváját.

A magyar kormány álláspontja inkonzisztens, sok benne a következtetlenség, átgondolatlanság, a pillanatnyi politikai érdekmotiváltság. Ebben a formában csekély az esély a megvalósulásra, de nem is ez a célja. Ez inkább egy kommunikációs eszköz, politikai termék, amely legalább annyira befelé szól, mint a

ÁLTALÁNOS VÁRAKOZÁS VOLT, HOGY A VÁLASZTÁSOK UTÁN A KORMÁNY KORRIGÁL, SZÖVETSÉGESEKET KERES

nem mellékállású EP-képviselők. Ez a javaslat az EU demokratikus kontrollját és transzparens működését egyértelműen korlátozná a jelenlegi helyzettel szemben.

A mostani parlamenti határozatban új elem a családok támogatása, valamint a homályosan megfogalmazott „minden nép joga eldönteni, hogy kivel él együtt” kitétel. Mivel mind a családtámogatások rendszere, mind a bevándorlás jelenleg is tagállami hatáskörben van, nem igazán lehet tudni, hogy ezek a követelések a kommunikációs szempontokon túl mire irányulnak.

nemzetközi partnereknek. Arra mégis jó, hogy egyértelműen jelezze: a magyar kormány demonstratív módon letért az európai mainstream, a főáram vonaláról, és a radikális jobboldalhoz köti szekere rúdját. Nagy kár, mert ezzel aligha segítik elő, hogy azokban a vitás kérdésekben, amelyek a támogatásokhoz való hozzáférést akadályozzák, kompromisszum születessen. Márpedig erre most Magyarországnak – már csak súlyos gazdasági helyzete miatt is – égetően szüksége lenne. 

A JÖVŐ AZOKÉ, AKIKÉ A VÉTŐ

LEHET-E KERESZTÉNYSÉGGEL FŰTENI? DEMOKRATIKUS-E A SZAVAZÁS KIIKTATÁSA? KEVESEBB EURÓPA, TÖBB KÖZÖS HADSEREG? HARCBA INDUL A KORMÁNY AZ EU MEGÚJÍTÁSÁÉRT – MIKÖZBEN EGYRE NYUGATABBRA DÖRÖGNEK AZ OROSZ FEGYVEREK UKRAJNÁBAN. ORBÁN BALÁZZSAL, A MINISZTER-ELNÖK POLITIKAI IGAZGATÓJÁVAL BESZÉLGETTÜNK.

Nem azért vagyunk tagjai az Európai Uniónak, mert olyan, amilyen, hanem azért, amilyen lehetne. És amíg úgy látjuk, hogy van akár egy fikarcnyi esély is, addig küzdeni fogunk érte – mondta a miniszterelnök az eskütetele után a Parlamentben. Mi lesz, ha kiderül: fikarcnyi esély sincs a magyar javaslatok beépítésére az EU megújulásában?

Én pont az ellenkezőjét gondolom: igenis van esély arra, hogy a javaslataink termékeny talajra hullanak. Elképzeléseinket a józan ész szülte, s meggyőződésem, hogy egy jobb működés irányába hatnak. Amit mondunk, az tükrözi az alapító atyák, Schuman, Adenauer és a többiek vízióját, akik tisztában voltak azzal, hogy nem lehet birodalmi mintára megszervezni az uniót. Ha előre akarják vinni az integrációt, nem központosításra, hanem a tagállamok közötti érdemi vitákra és párbeszédre van szükség. Viták márpedig jócskán voltak az integráció történetében, s a kompromisszum sem feltétlenül az egyre szorosabb egység felé vitt. Gondoljunk csak a luxemburgi kompromisszumra, amely a franciák



által képviselt „üres székek politikáját” zárta le, vagy arra, hogy másfél évtizeddel ezelőtt az unió végül nem lett alkotmánya, hanem csak szerződés módosítása. Akármilyen történet is, mi kitarunk Európa mellett, és következetesen képviseljük azt, amit helyesnek gondolunk.

A kormánypárti frakciók határozati javaslatban rögzítették a kormány tárgyalási mandátumát az unió megújítását célzó megbeszélésekre. Mi szükség erre? A Fidesz (melynek Orbán Viktor az elnöke) frakciója (melynek Orbán Viktor a tagja) diktál Orbán Viktor miniszterelnöknek?

Szerző:
TRENCSÉNI DÁVID

Fotó:
POZSONYI ROLAND



A probléma inkább ott van, hogy ma az Európai Unió döntéshozatala olyan, hogy szinte teljes mértékben figyelmen kívül hagyja a nemzeti parlamenteket. Számunkra ez elfogadhatatlan, hiszen az alkotmányos identitásunkból éppen ennek ellenkezője következik. Nálunk a parlamentarizmus ősi elve, hogy a magyar parlament nélkül a magyar emberek sorsa felől dönteni nem lehet. Egyébként a lépés taktikai szempontból is logikus, hiszen ha lesz szerződés módosítás, azt a parlamentnek kell jóváhagynia, így jogos igény a kormány részéről, hogy előzetesen is kapjon iránymutatást arról, milyen

irányba mehet. Az pedig, hogy a kormány és a parlamenti többség között inkább együttműködés, nem pedig széthúzás van, nem hátrány, hanem kifejezett előny. Számos európai példát lehet arra mondani, hogy az ellenkezője hogyan bénítja meg az Európai Unió működését.

„Oroszországgal szembeni átgondolatlan szankciós politika” – olvasható a határozati javaslat szövegében. Mi más tehetne az EU, hogy érvényre juttassa: nem támogathatja egy szabad, szuverén ország lerohanását? Milyen más eszköz áll az EU rendelkezésére?

Magyarország a Krím 2014-es annektálása óta azt mondja, hogy az uniós szankciók mindenre jók, csak arra nem, hogy bármitől is visszatartsák Oroszországot. De eddig támogattuk a szankciókat, mert az egység fontosabb volt, mint az okoskodás. Most már azonban a napnál is világosabb, hogy a nyugati stratégia nem úgy működik, ahogy eltervezték. A szankciók célja az orosz hadigépezet bevételi lábának megdöntése lett volna, ugyanakkor ez nem sikerült: több bevételük van az energiahordozók exportjából, mint korábban. Fontos lett volna felismerni, hogy nem a kereskedelmi

volumen, hanem a termékek és szolgáltatások világpiaci ára a meghatározó. Így bár Oroszország kevesebb energiahordozót ad el Európának, a bizonytalanság által okozott áremelkedés jócskán kompenzálja a kiesett volument, a hadigépezet pedig zakatol tovább. Tehát most az a helyzet, hogy az elfogadott szankciók lényegesen nagyobb kárt okoznak Európának, mint Oroszországnak. Ezt így nyilvánvalóan nem érdemes tovább csinálni. Az elmúlt években Magyarország sokszor, sok helyen elmondta, hogy az Európai Unió csupán pehelysúlyú geopolitikai szereplő, hiszen nincs katonai ereje – az oroszok pedig csak az erőből értenek. Az erős európai haderő továbbra is csak távlati cél, így a jelent kell tiszta fejjel értékelnünk. Mi, NATO-tagországok egyértelmű döntést hoztunk arról, hogy nem veszünk részt az Ukrajnában zajló háborúban. A nyugati országok egy csoportja viszont úgy határozott, hogy fegyverszállításokkal támogatja Ukrajnát. Ezek hatékonysága minimum megkérdőjelezhető, és leginkább azt a célt szolgálja, hogy a háború hosszú hónapokkal elnyúljon. Bármennyire hősiessen is harcolnak az ukránok, az oroszok túl erőben vannak, s minden egyes háborús nappal egyre többen halnak meg, egyre több terület vesz el, és ez egyre rosszabb tárgyalási pozícióba kényszeríti Ukrajnát.

Az azonnali béke követelése nem lenne az orosz agresszió elismerése? Bármilyen árat megfizettetne Magyarország az ukránokkal, csak hogy béke legyen?

Az ukrán állam szuverén nemzetközi entitás, amelynek szuverenitása és területi integritása mellett Magyarország elkötelezte magát. Az ő beleegyezésük nélkül nem lehet békét kötni. Ugyanakkor az is igaz, hogy a háború egy Oroszország és a Nyugat, vagyis leginkább annak vezető ereje, az USA közötti konfliktussá széle-

sült – egyébként ne csapjuk be magunkat, korábban is az volt –, ezért a Nyugatnak is tárgyalnia kellene az oroszokkal, nem csak az ukránokkal. Nekünk, magyaroknak, pedig különösen fontos, hogy mielőbb tűzszünet és béke legyen, hiszen az orosz

államok a meglegházasságot, és mit tanítanak az egyes tagállamok az iskolákban. Ezeket a nemzeti kompetenciákat békén kell hagyni, és azokkal a kérdésekkel kell foglalkozni, amelyek ténylegesen érintik Európa globális hatalmi súlyát. Ilyen

HA ELŐRE AKARJÁK VINNI AZ INTEGRÁCIÓT, A TAGÁLLAMOK KÖZÖTTI ÉRDEMI VITÁKRA ÉS PÁRBESZÉDRE VAN SZÜKSÉG

csapatok napról napra nyugatabbra járnak. Nekünk ez a fontos, mi a saját hazánkért tartozunk felelősséggel.

„Az Európai Uniónak változnia kell, mert felkészületlenül áll napjaink kihívásai előtt.” Amennyiben?

Mint már említettem, az Európai Uniónak semmilyen eszköz nem állt a rendelkezésére, hogy megakadályozza a háborút. Nincs bevethető katonai ereje, de nincs külpolitikai érdekérvényesítő képessége sem. Egyedül a gazdasági erejére támaszkodhatott, de ez a gazdasági erő épp a szemünk előtt válik köddé. Európának vissza kell nyernie stratégiai szuverenitását, azaz képesnek kell lennie önálló aktor-ként fellépni a nemzetközi kapcsolatokban, valamint olyan közös haderőre van szükség, amely elriaszt bármilyen agresszort. Ez egyébként hagyományosan egy francia, nem pedig egy magyar gondolat. De Gaulle tábornok mondta anno, hogy Európának két célja van: függetlenné válni Oroszországtól és Amerikától. Nincs új a nap alatt. Ehhez azonban abba kell hagyni az olyan parttalan vitákat, hogy vajon miként szabályozzák az egyes tag-

például a gazdasági versenyképesség vagy a határvédelem. Ezekről ma sajnos kevesebb szó esik, mint kellene. És ha mégis, akkor legtöbbször hagymázás elképzeléseket hallunk.

„...csak erős és cselekvőképes tagállamok képesek megvédeni a polgáraikat” – olvasható a szövegben. Később viszont azt írják: „az európai biztonság letéteményeseként közös európai hadsereget kell felállítani”. Akkor most nagyobb önállósággal rendelkező tagállamok, vagy a területvédelemben a legnagyobb összeborulás, a közös hadsereg a védelem záloga?

Ez egy hamis ellentétpár. A NATO elretentő ereje sem egy nemzetek feletti szerv haderején, hanem erős nemzeti hadseregek koordinált együttműködésén alapul. Ez a modell kipróbált és jól működik, az európai haderő is tud hasonlóképpen működni. De visszatérve egy gondolat erejéig Magyarország álláspontjára az integráció egészét tekintve: mi azt állítjuk, hogy nem muszáj a szuverenitásunkat minden kérdésben a többi tagállammal közösen gyakorolni. Van olyan kérdés, amiben nem értünk egyet – például a mig-

ráció –, és van olyan kérdés, ahol nem sikerül jól az együttműködés – például a vakcinabeszerezés. Az Európa jövőjéről szóló intellektuális vitának pont arról kéne szólnia, hogy őszintén leválasztjuk azokat a területeket, ahol csak békét kellene hagynunk egymásnak, azokról a területekről, ahol kell és tudunk kölcsönösen előnyös módon együttműködni. A katonai együttműködés területe az utóbbi. A zárt tárgyalásokon még azok is tudják, akik most a külpolitika területén a nemzeti vétő eltörlését követelik, hogy amíg Amerika garantálja Európa biztonságát, addig nincs önálló európai külpolitika sem.

„Európa keresztény gyökerei és kultúrája jelentik az európai integráció alapját, ami erkölcsi irányítóként szolgál a bizonytalanságok korszakában.” Mondana erre példát? Miként oldja meg a keresztény kultúra Európa energiafordozók általi kiszolgáltatottságát egy agresszor nemzet felé?

Ez a kérdésfelvetés szerintem veszélyes utakra vezet. Ennyi erővel azt is kérdezhethetnénk, hogy mire megyünk – hogy egy liberális szerzőt hozzak példaként – Rawls igazságosságelméletével egy ukrainai lövészárokban? Én nem gondolom, hogy ilyen okokból bármely gondolkodó munkája értelmetlen lenne. A kereszténységre visszatérve: semmiképpen nem becsülnek le egy olyan kétezzer éves hagyományt, amely kimagasló teológiai, filozófiai és politikatudományi munkák tömegét inspirálta. Vegyük mindjárt az okos és a balga szüzek példázatát az evangéliumokból. Tíz leány várta az udvar bejáratában a menyegzőre érkező vőlegényt. Öten közülük számítottak rá, hogy a vőlegény esetleg késhet, ezért vittek a lámpásaikba tartalék olajat, míg öten nem voltak ilyen előrelátók. Utóbbiak hoppon maradtak, nem jutottak be a lakodalomba, az előre-

látók pedig értelemszerűen igen. Ez egy egyszerű példa, nem is világít rá bonyolult összefüggésekre, de a brüsszeli elit belátóképességén mégiscsak túlmutat, akik tartalék energiaforrások nélkül akarnak háttá fordítani az orosz energiafordozóknak. Látja, a keresztény gondolkodás még ilyen látszólag távoli összefüggések feloldását is segíti, nemhogy az Európa jövőjéről való gondolkodást, ami mindannyiunk számára napi szinten húsba vágó kérdés.

„A szerződésekben egyértelműen rögzíteni kell az Európai Bizottság politikai és ideológiai semlegességét.” Ez jelen pillanatban is így van. Min változtatnának?

A szerződések azt valóban rögzítik, hogy mi a feladata az Európai Bizottságnak, és abból egyértelműen következik, hogy semlegesnek, jó értelemben vett bürokratikus logikával működő testületnek kellene lennie. Ennek ellenére például Jean-Claude Juncker, amikor 2014-ben bizottsági elnök lett, minden további politikai és jogi következmény nélkül kijelentette, hogy ő „politikai bizottságot” alakít. Meg is

Az elemzések szerint ezzel a szóösszetétellel ugyanis arra utalt, hogy a bizottság minden régió vagy éppen fontos szereplő érdekét figyelembe veszi majd. Nem politizál, hanem egyensúlyoz a politikai szereplők között. A gyakorlatban azonban ez azt jelenti, hogy a bizottság a belső- és intézmények közötti ideológiai küzdelmekben felörlődik és döntésképtelenné vagy kapkodóvá válik. Persze az sem segít Von der Leyen asszonynak, hogy a német kancellárt már nem úgy hívják, és nem olyan erős, mint a megválasztásakor. Mi a jelző nélküli bizottság koncepcióját támogatjuk, amely a jog nyelvén gondolkodik és kommunikál. Tiszta jogtan, erre van most szükség. Sok bajtól meg tudná Európa kímélni magát, ha ezt felismerné.

„Szerződéses szinten kell garantálni minden nép jogát arra, hogy eldönthesse, kivel akar együtt élni a hazájában.” Ez mit jelent? A kijelentés nem vonatkozhat az illegális migrációra – hiszen azt mint illegális, vagyis törvénytelen tevékenységet mind a nemzeti, mind az uniós jog

A BIZOTTSÁG A BELSŐ- ÉS INTÉZMÉNYEK KÖZÖTTI KÜZDELMEKBEN FELÖRLÖDIK, ÉS DÖNTÉSKÉPTELENNÉ VAGY KAPKODÓVÁ VÁLIK

próbálta számon kérni a saját ideológiai elképzeléseit a tagállamokon. Az eredmény ismert: megosztottság és katasztrófa. Ursula von der Leyen annyiban volt más, hogy ő a megválasztásakor „geopolitikai bizottságról” beszélt, ami Juncker bizottságához képest jobban hangzott, de szintén zsákutcás elképzelésnek bizonyult.

elítéli, nem támogatja. Tehát például a magyar határokon belül élő kisebbségekre? Kikre gondolnak?

A buta nem emlékszik és nem bocsát meg, a naiv emlékszik és megbocsát, az okos megbocsát, de nem felejt. Mi megpróbálunk az utóbbiak lenni. Emlékezzünk rá, hogy a 2015-ben kirobbant és azóta

is tartó migrációs vitának mi is az igazi tétje: megtartják-e a nemzetállamok a jogot arra, hogy eldönthessék, kit, hogyan, mennyi időre és milyen feltételek mellett engednek be az országukba. Ezt a kérdést kell eldönteni, ugyanis minden más csak ebből következik. Ki a menekült, ki a bevándorló, hogyan védheted az országot, hogyan integrálhatod a bent lévőket – minden más csak ennek következménye. S hogy a vita ma sem jutott nyugvópontra, mindennél jobban mutatja,

IDEOLÓGIAI FUNDAMENTALISTÁK ÜLNEK A PARLAMENTBEN, AKIK NEM AZ EURÓPAI EGYÜTTMŰKÖDÉSEN DOLGOZNAK

hogy az Európai Bíróság és a bizottság még ma is folyamatosan támadja azokat az országokat, amelyek egyes migrációs mozgásokra nem mondanak, és kerítést építenek. Múlt héten Litvánia kapott elmarasztalást, amiért saját határait lezárta, s mi is folyamatosan nyomás alatt vagyunk. Jobb ezt a kérdést a legmagasabb szinten, a szerződések szintjén rendezni.

„A szerződésekben rendelkezni kell a további uniós adósságfelvétel tilalmáról.” Az EU a története során először a COVID-válság miatt vett fel hitelt – ezt a magyar kormány akkor is ellenezte. Ennek ellenére igényt tart a hitelfelvételről rá eső részre. Miért?

A koronavírus-járvány rendkívüli helyzetet teremtett: bár nekünk nem volt szükségünk újabb külső forrásokra, a déli uniós tagállamok komoly problémáira tekintettel szolidárisak voltunk, ezért hozzájárultunk

a közös hitelfelvételhez. Ez a szolidaritás viszont csak akkor nem önsorsrontás, ha – mivel közösen vállaltunk kockázatot – mindenki részesül a megszerzett forrásokból, érvényesül a versenyegyenlőség elve, a politikai vitáinkat pedig kívül tartjuk. Ma ott tartunk hogy miközben a déli államok megkapták a nekik jog szerint járó forrásokat, Brüsszel Magyarországtól politikai alapon visszatartja a Helyreállítási Alap forrásait. Ez finoman fogalmazva nem fair. Bizakodó vagyok, hogy a prob-

léma megoldódik, és hamarosan hozzájutunk a forrásokhoz. De ha Brüsszel visszaél a tagállamok bizalmával, akkor hogyan lehetne elvárni azt, hogy bármilyen további hitelfelvételt támogassanak a tagállami parlamentek?

Nem látunk a jövőbe. Elképzelhetetlen egy olyan kaliberű válság, amit másképp, mint hitelfelvétellel, nem lehet kezelni? Miért akarja előre megkötni az EU kezét a kormány, miközben idehaza igenis vesz fel hosszú lejáratú hitelt? Akkor a kormány hazai hitelfelvételei a kormány döntéseinek pénzügyi terheit háríthatják a gyermekeinkre és unokáinkra?


Felelős magyar parlamenti képviselőként azt tudom erre mondani, hogy majd ha Brüsszel felhagy ezzel a jogsértő politikával, akkor fogok tudni elgondolkozni azon, hogy a jövőben milyen közös hitelfelvételi lépéseket kellene támogatni, és milyene-

ket nem. Addig ennek a kérdésnek nincs gyakorlati konzekvenciája.

„Az európai demokráciát ki kell vezetni a zsákutcából, ahová az Európai Parlament kormányozta. Az Európai Parlament képviselőit a nemzeti parlamenteknek kell delegálniuk, így biztosítva a valódi politikai legitimitást.” Az jelentené a „valódi politikai legitimitást”, ha a jelenlegi közvetlen választás helyett delegálnák a képviselőket? A választópolgárok szabad döntésén alapuló választás nem jelent legitimitást? Akkor miért tartunk országgyűlési választásokat? Miért nem a köztársasági elnök delegál parlamenti képviselőket?

Az Európai Parlament eredetileg tagállami delegáltakból állt. Ekkor működött jól, míg a mostani, szabad mandátumra és közvetlen választásra épülő rendszer egyszerűen szétfeszíti az EU működési kereteit. Ennek alapvetően jogelméleti okai vannak. A szabad mandátumon alapuló képviselői rendszer csak akkor működik jól, ha létezik egy olyan elvont közösség, amelynek egészét a szóban forgó képviselők mindegyike a lelkiismerete szerint képviseli. Tehát minden képviselőnek az elvont közösség egészét kell képviselnie. Ilyen elvont európai közösség azonban nincsen, nem létezik úgynevezett európai démosz. A Századvég tavaly évi kutatása szerint az EU polgárainak 75 százaléka elsősorban a saját nemzetéhez tartozónak mondja magát, s csak 25 százaléka mondja magát mindenekelőtt európainak. Ezért vannak bukásra ítéelve az EP szerepét erősíteni kívánó brüsszeli föderalista törekvések. Az EP-választások viszonylagos érdektelenség mellett zajlanak, s így végül – tisztelet a kivételnek – ideológiai fundamentalisták ülnek a parlamentben, akik nem az európai együttműködésen dolgoznak, hanem rendszeresen ideológiai ámokfutásokat

rendeznek. Érdekes meghallgatni néhány balkáni ország miniszterelnökét, hogyan látszik mindez kívülről. A csatlakozás előtt, a '90-es években a csatlakozni vágyó országok vezetői – politikai hovatartozástól függetlenül – csodálattal tekintettek az unióra, míg ma a csatlakozni vágyók hovatartozástól függően cinikusak vagy csalódottak. A parlamenti hatáskörük erősítésére tett eddigi kísérletek egyértelműen kudarcosak voltak, ma ugyanis az Európai Parlament nem összehozza, hanem ideológiai alapon megosztja Európa népeit. Ezért kellene visszatérni a kötött mandátumok és a nemzeti delegáltak elvéhez.

Több fórumon is szóba került a vétó intézményének kivezetése vagy reformja. Mi a magyar álláspont ezzel kapcsolatban?
Az európai integráció szabad és egyenrangú nemzetállamok együttműködésén alapul. Ez vitte előre az együttműködést. A vétó intézménye a garancia arra, hogy ez így is maradjon. Nem egy ország élt ezzel a politikai eszközzel. Nem is kell nagyon visszamenni az időben ahhoz, hogy ezekre példát találjunk. Pár éve épp az éltanuló Írország emelt vétót adózási kérdésekben. Ez egy jó gyakorlat, hiszen gondoljunk bele: az EU a tagjai között tudhat G7-es országokat és pár milliós kisállamokat is. Vétó nélkül a nagyok minden további nélkül ráerőltethetnék akarataikat a kisebb államokra. Ez nemhogy elmélyítené az EU egységét, hanem éppen aláásná. Ilyen értelemben a vétó kivezetése egyértelműen Brüsszel birodalmi jellegű törekvése: amikor nem akarnak tárgyalni és figyelembe venni a kisebbek érdekeit, akkor veszik elő a vétójog megszüntetésének gondolatát. Még szerencse, hogy a vétó eltörlését is meg lehet vétózni. Mi, magyarok, megtanultuk, hogy az EU-ra is igaz a kiváló francia komikus, Coluche elmés megjegyzése: „A jövő azoké, akiké a vétó.” 



EZ AZ IZRAELI VALÓSÁG

ALIG TELT EL EGY ÉV, ÉS ISMÉT VÁLASZTÁSOK LESZNEK IZRAELBEN. MÉGHOZZÁ NÉGY ÉVEN BELÜL AZ ÖTÖDIK, AMI EURÓPÁBÓL NÉZVE KÜLÖNÖS, DE IZRAEL SZÁMÁRA EZ JELENTI A DEMOKRÁCIÁT. TÖBBEK KÖZÖTT ERRŐL A JELENSÉGRŐL KÉRDEZTÜK YACOV HADAS-HANDELSMANT, AZ ORSZÁG BUDAPESTI NAGYKÖVETÉT.

Izrael alig négy éven belül az ötödik választásra készül. Ez kívülről nézve szokatlan. Miért tartanak ilyen gyakran választásokat Izraelben?

Ennek sok oka van. Először is az izraeli választási rendszer a magyarországival ellentétben az arányos képviselet és a közvetlen választás kombinációja helyett csak az arányos képviseletet alkalmazza. Annak ellenére, hogy néhány éve megemelték a bejutási küszöböt, még mindig sok párt képviselteti magát az izraeli parlamentben. Másodsor: az izraeliek véleményét sok párt reprezentálja. Sarkítva ugyan, de az izraeli országgyűlés valójában két politikai tömbből áll. Az egyik blokk a jobbközép, a másik pedig a bal-közép. Visszont amíg egyik sem hajlandó együttműködni a másikkal, addig ez több okból kifolyólag olyan helyzetet teremt, ami miatt folyamatos a választási kampány. Ez az izraeli valóság. Valamint számos olyan kérdés van, amely szintén elősegíti ezt az instabilitást. Például ott van a volt miniszterelnök, Benjamin Netanjahu, aki a Likud párt élén áll, annak ellenére, hogy jelenleg bírósági eljárás folyik ellene korrupció vádjá miatt. Az izraeli rendszerben viszont teljesen legális, hogy valaki

elinduljon a miniszterelnöki pozícióért és kampányoljon, miközben egy bírósági eljárás folyik ellene. Ugyanis az izraeli rendszer szerint ő mindaddig ártatlan, amíg a bíróság nem találja őt bűnösnek. Erre szokták kérdezni, hogy „rendben, de mi van az erkölcsi értékekkel? Hogy lehet valaki politikus úgy, hogy bíróság elé kell állnia?” Ez már egy ideje része az izraeli belpolitikai vitáknak, ugyanis ha valami nem világos, az az izraeli jogrendszer. De végső soron az izraeli politika is bonyolult, hiszen most volt egy kormányunk, amely mindössze egy évig maradt fenn. Ez a kormány nyolc különböző pártból állt, a szélsőjobboldaltól kezdve a szélsőbaloldalon át egészen az izraeli iszlám mozgalomig, mindenki jelen volt. Ez egy bizarr kombináció, de Izrael ilyen. Ilyen a demokrácia.

Az előző miniszterelnök a lemondása után azt is bejelentette, hogy a mostani választáson nem indul. Ezzel mennyire változhatnak meg a politikai erőviszonyok?

Változhatnak, ugyanis a pártot, amelynek a vezetője eddig Naftali Bennett volt, Ajelet Saked, az eddigi második ember vezeti. Ő pedig hajlandó lehet arra, hogy koalíciós partner legyen egy olyan kormányban, amelynek a miniszterelnöke Benjamin Netanjahu. De ez természetesen még változhat. Az izraeli választást november elsejére írták ki, vagyis még túl korai lenne megmondani, hogy mi lesz a jövőben. Izraelben nagyon könnyedén változhat a közhangulat, ugyanis a közvélemény politikailag nagyon orientált,

Szerző:
PÁSZTOR CSABA

Fotó:
BIELIK ISTVÁN



mindenki jobban tudja, hogy mi lenne a jó az ország számára, mint a másik. Minden összejövetelen szóba jön a politika. Néha még a családi összejöveteleken is, de ott jobb kerülni ezt a témát, különben mindenki elkezd egymással vitatkozni. Ez az izraeli valóság része. Alaposan követik a híreket, hogy mi történik körülöttük, mivel Izraelben nagyon gyorsan történnek a politikai események, amit egy régi mondás nagyon jól jellemez: „A mai újság hírével a holnapi halat csomagolják be.” Ebben a modern, digitális korszakban a hírek nagyon gyorsan váltják egymást, egy két órája megjelent hír már irrelevánsnak számíthat. Tehát senki sem tudja, hogy mi lehet a választás végeredménye. Nagyon élénk választási kampányra számíthatunk.

AZ IZRAELI VÁLASZTÁST NOVEMBER ELSEJÉRE ÍRTÁK KI, VAGYIS KORAI LENNE MEGMONDANI, HOGY MI LESZ A JÖVŐBEN

Meglátjuk mi lesz, de tapasztalatom szerint egyes drasztikus események azonnal megváltoztathatják a közvéleményt, és ezáltal a leadott voksokat is. Sőt, ilyen események hatására akár lehetnek olyan pártok is, amelyek végül visszalépnek a választástól. Annyi variáció van ebben az egyenletben, hogy ezt egy szuperszámítógép sem tudná kielemezni. Mindenki azt reméli, hogy a következő kormány egy hosszabb, stabil időszakot hoz Izrael számára, bárki is nyeri a választásokat. De a demokrácia olyan, hogy ezt nem tudhatjuk. Egyesek szerint változtatni kéne a rendszeren, mert a jelenlegi túl labilis, így pedig nagyon nehéz stabilitást teremteni. De amíg az emberek nézetei nem állandósulnak, addig ez nehéz lesz. Jelenleg ha egy parlamenti

képviselő úgy dönt, hogy kilép, vagy nem szavaz a parlamentben, az egész kormány megbukhat. Tehát több intézkedésre lenne szükség a stabilitás érdekében.

Izrael és Törökország kapcsolata eléggé hullámvölgyesnek mondható. Viszont Isaac Herzog államfő idén Ankarába látogatott, ami határozott előrelépésnek tekinthető a két ország közötti kapcsolat javításának érdekében. Mire számíthatunk a jövőben, ami az izraeli–török viszonyt illeti?

Úgy gondolom, hogy Izrael és Törökország két nagyon fontos állam a térségben, és mindkettő elismeri a másik jelentőségét, stratégiailag is. Sajnos az elmúlt években tényleg hullámvölgyben volt a két ország

kapcsolata, viszont Herzog látogatása után hirtelen megsokszorozódott a Törökország és Izrael közötti párbeszéd. Pár héttel ezelőtt Jaír Lapid Törökországba repült, hogy megköszönje török kollégájának (ekkor Lapid még Izrael külügyminisztere volt – a szerk.) és a hatóságoknak a határozott fellépést és együttműködést, amivel megakadályozták egy iráni terrorcselekményt az Isztambulban tartózkodó izraeli turisták ellen. A két országnak sok közös érdeke van, ami az elmúlt harmincöt évben nem változott jelentősen – úgy gondolom, hogy sokkal több a közös bennük, mint ami elválasztja őket. Remélem, hogy innentől kezdve a két ország kapcsolata csak felfelé fog ívelni. Ez mindkét fél számára fontos lenne.

Ukrajnával milyen Izrael kapcsolata?

Izraelnek jó kapcsolatai vannak Ukrajnával. De Izrael az Izrael, Ukrajna az Ukrajna. Kiváló, de bonyolult kapcsolatrendszerünk van Ukrajnával és Oroszországgal egyaránt. Izrael megpróbál mindent megtenni, hogy segítse az ukránokat. Megad nekik bármilyen humanitárius segítséget, amire szükségük van. Egyébként az utóbbi időben Izrael egyre gyakrabban szállít Magyarországon keresztül Ukrajnába segélyt, ugyanis ez nagyon egyszerű és kényelmes útvonal. A magyar hatóságok is segítőkészek. Segélyeket, főként gyógyszereket szállítunk Tel-Avivból Debrecenbe, ahol a csomagokat felpakolják ukrán teherautókra, és azokat onnan szállítják tovább oda, ahol szükség van rájuk. Emellett zöld utat kaptak az ukrán menekültek, hogy Izraelbe utazzanak – sokan közülük már azóta vissza is tértek Ukrajnába, amikor Kijevben elkezdett rendeződni a helyzet.

Ukrajna többször fordult segítségért Izraelhez. Többek között a Vaskupola légvédelmi rendszert szerették volna „megkapni”, de ebbe Izrael nem ment bele. Miért?

Izrael nem küld fegyvert egyik harcban álló félnek sem. Nem akarjuk, hogy ez a harc folytatódjon. Természetesen abban konszenzus van, hogy az oroszoknak el kell hagyniuk Ukrajnát. Oroszország megszállta Ukrajnát, és ezt nem lehet tagadni. Az izraeli kormány abban állapodott meg, hogy nem szállít fegyvereket egyik félnek sem, és ezt a mai napig betartja. Passzív védelmi eszközökkel viszont támogatják Ukrajnát, már küldtek nekik többek között sisakokat, golyóálló mellényeket. Fegyverek nélkül – ez az izraeli politika.

Az orosz–ukrán háború kezdetén lehetett olvasni, hogy Izrael aktívan segít az Ukrajnában maradt zsidóknak kijutni az országból. Jelenleg hány zsidó van



még Ukrajnában, aki kimenekítésre vár? Hogyan segítenek rajtuk?


Pontos számokat nem tudok közölni, de az emberek elkezdtek visszatérni Ukrajnába. Visszatértek Izraelből és Magyarországról is. Mindenki, aki zsidó, vagy akinek joga van Izraelbe jönni, az jöhet, természetesen segítünk nekik. Sok izraeli rekedt Ukrajnában, akinek segítettünk kimenekülni az országból. A nem izraeli zsidókon pedig a Szochnut és a Nativ segített.

Az Európai Zsidó Szövetség júniusban tett közzé egy felmérést, amelyben azt kutatták, hogy mely európai országok a legjobbak a zsidók számára (a jelentés címe: Europe and Jews, a country index of respect and tolerance towards Jews). A zsidók életminőségére vonatkozóan Magyarország a második legjobb európai ország. Viszont ha a kormányok zsidóság érdekében tett erőfeszítéseit nézzük, akkor Magyarország csak a hatodik lett. Ön elégedett az elért eredménnyel? Magyarország a második lett az összesített

eredményben. Magyarország egy olyan ország, ahol a zsidók biztonságban érezhetik magukat. Sok zsidót lehet látni hagyományos öltözékben, ugyanis nem érzik úgy, hogy zaklatnák vagy megtámadnák őket a hitük miatt. A zsidó közösség itt virágzik, a magyar kormány pedig támogatja. Más európai országokban sajnos nem úgy mennek a dolgok, mint itt, ezért ez egy nagyon pozitív jelentés Magyarország számára.

Oroszország a közelmúltban egy ENSZ-határozatot készített elő Izrael ellen, amely szerint a damaszkuszi nemzetközi repülőtér elleni légi csapás megsértette a nemzetközi jogot, aláásta a regionális stabilitást és Szíria szuverenitását. Mire számítanak a határozattal kapcsolatban?

Izrael mindent megtesz, ami szükséges Irán megállításához. Irán folyamatosan ilyen jellegű tevékenységekkel van elfoglalva a térségben. Irán nemcsak atomfegyverhez akar jutni, hanem többek között a Hamászt, a jemeni és a szaúd-arábiai terroristákat is támogatni akarja. Megpró-

bálták kihasználni a szíriai rezsim gyengeségét a polgárháború után, és megpróbáltak egy másik frontot létrehozni Szíriában Izrael ellen. Emellett Szíriát arra használják, hogy még több fegyverhez jussanak, és fejlesszék a rakétaarzenáljukat. Izrael pedig nem engedni, hogy ez megtörténjen, nagyon világosan kimondja, hogy a mi érdekeink és a mi biztonságunk az első, és minden jogunk megvan arra, hogy megvédjük magunkat. Ezt az Egyesült Nemzetek Alapokmánya is alátámasztja. Eszerint megvédhetjük magunkat a saját területünkön, de akár más ország területén is. De bármit is tettek vagy nem tettek, Izrael pusztán önmagát védi. Elegünk van az iráni rezsimből, és a világnak meg kell barátkoznia azzal a ténnyel, hogy sajnos egy terrorista állammal van dolgunk. Nem az iráni néppel van problémánk, hanem az iráni rezsimmel. Irán egyes részein nincs víz az éghajlatváltozás miatt, valamint nincs működő közmű sem, ugyanis minden pénzt rakétákra költenek. Irán nemcsak Izrael problémája, hanem globális probléma. 

HULLÁM UTÁN – HULLÁM ELŐTT

JÚLIUS ELSŐ HETÉNEK ÖSSZESÍTETT ADATAI SZERINT KÖZEL KÉTSZERESÉRE NÖTT A KÓRHÁZBAN KEZELT KORONAVÍRUS-FERTŐZÖTTEK SZÁMA. A VÍRUS LESBEN ÁLL, ÉS EZ MÁR EGY NAGYOBB, NYÁRI HULLÁM ELŐSZELE? MI VÁRHATÓ AZ ŐSZI ÉS A TÉLI IDŐSZAKBAN? EGYÁLTALÁN VAN-E OKUNK MÉG TARTANI A FERTŐZÉSTŐL, ÉS MENNYIRE HIHETÜNK A SZAKEMBEREK ELŐREJELZÉSEINEK? ERRE KERESÜNK A VÁLASZT.

„Semmi szükség korlátozó intézkedések és a napi adatközlés újbóli bevezetésére, mert olyan minimális emelkedés történt az elmúlt egy hétben. A kormány nagyon örült volna hasonló számoknak több héttel ezelőtt. Ráadásul ez csak egyheti szám volt” – mondta újságírói kérdésre válaszolva Gulyás Gergely miniszterelnökséget vezető miniszter a július 7-i kormányinfón. Az adatok alapján a kérdésfelvetés jogos, hiszen július első hetének adatközlése szerint közel kétszeresére nőtt a koronavírus-fertőzéssel kórházban ápoltak száma. A közvélemény számára az is intő jelnek bizonyulhatott, hogy a Szent Margit Kórház Ápolási-Krónikus és Kardiológiai Osztályán július 4-től járványügyi okokból, illetve a „betegek védelme érdekében” meghatározatlan ideig tartó látogatási tilalmat léptettek életbe. Az intézmény egyúttal jelezte: látogatás csak rendkívüli esetben, az osztályvezető főorvos írásos engedélyével lehetséges.

Intézményi forrásunk beszámolója szerint a Szent Margit Kórház a COVID-osztály bővítésével számol a következő időszakban, ugyanis két hét alatt négyszeresére növekedett a kórházi ápolásra szoruló koronavírusos betegek száma, miközben az egészségügyi dolgozók a pozitív tesztek arányának rohamos növekedését tapasztalják. Tegyük hozzá:

az újra korlátozások nélkül élő, fesztiválokra mulató, utazó, maszkot a kukába hajító Magyarországon a szennyvíz koronavírus-koncentrációjának stagnálása, illetve alacsony szintje valóban optimizmusra ad okot. Gulyás miniszter velős viszonyválasza tökéletes összhangban van a tízmillió foci-, járvány- és háborúszakértőt magáénak mondható ország közhangulatával. Az emberek jelentős része már korábban, de a korlátozások teljes eltörlését követően elsöprő többségük véli: a COVID-19 vs emberiség játszma le van zárva. Győztünk. Végre ismét önfeledten, a koronavírus-fertőzésre nem is gondolva élvezhetjük az életet.

Tényleg megszabadultunk a COVID-19-től? Mire engednek következtetni a jelenleg rendelkezésre álló adatok és információk? Mi vár ránk a szakemberek szerint a felső légúti megbetegedéseknek kiváltképp kedvező őszi és téli időszakban? „Szerencsére a kiindulási érték nem volt túl magas. Valóban emelkedett a friss fertőzöttek és a kórházban ápoltak száma. Az új vírustörzsnek az alacsonyabb megbetegítő képességét jelzi, hogy nem emelkedett jelentősen a lélegeztetőgépen lévő és az elhunytak száma, nagyjából a tavalyi, tavalyelőtti szinten áll” – mondta a 2022-es nyári koronavírus-helyzetről a 168 Órának Rusvai Miklós, az MTA doktora. Rusvai emlékeztetett, hogy a pandémia történetének korábbi, nyári időszakaiban még voltak korlátozások, legutóbb például csak oltási igazolvánnyal lehetett limitált létszámú fesztiválokra részt venni. „Ha ennek fényében nézzük a hetente közzétett adatokat és mondjuk a napi adatokra következtetünk belőlük, akkor nagy elkeseredésre egyáltalán nincs okunk. Ez a nyitottság ára. A jelenleg uralkodó omikron-variáns bebizonyította, hogy nyáron is jelentősen képes terjedni.

Az elmúlt két szezonban abba az illúzióba kergettük magunkat – de ez az adatokból is látszott –, hogy a koronavírus fertőzőképessége nyáron sokkal alacsonyabb, azonban ez a kiegészítő intézkedéseknek is köszönhető volt. Ezt az álláspontot most revideálnunk kell. Biztató, hogy a szennyvízadatok nem utalnak egy újabb, nagyobb járványhullám kialakulására.”


Rusvai előrejelzése szerint július végére a járványtani adatok visszaállnak a június közepén tapasztalt rendkívül alacsony szintre. „Ősszel azonban egészen más lesz a helyzet az időjárási viszonyok,

mutatja, hogy az újabb variánsok megjelenése a koronavírus fertőzőképességének növekedését és a megbetegítő képesség csökkenését jelenti. Nem kell tartanunk magas halálozási adatoktól. Ha a mostani tendencia folytatódik, akkor gyakorlatilag ártalmatlan náthavírussá szelídül a SARS-CoV-2, amelyen pár nap alatt komolyabb megbetegedés nélkül túl is lehet lenni.”

Mi a helyzet az oltásokkal? Rusvai elmondta, hogy ő már három oltást adatott be magának, de egyelőre – őszig biztosan – nem tervezi a negyedik oltás felvételét,

erősíti meg, de ezek gyakorlatilag kipusztultak. Érdemesebb megvárni az új vakcinát, ami várhatóan szeptemberben vagy októberben már nálunk is elérhető lesz.”

A nyári koronavírus-hullámmal kapcsolatban megszólalt Dr. Kemenesi Gábor, a Pécsi Tudományegyetem Virológiai Nemzeti Laboratóriumának munkatársa is. „Jön az új járványhullám, és nem tudjuk, milyen lesz. A legfontosabb tehát a felkészülés és az óvatosság. Mindenki vegye fel a harmadik oltást, az idős vagy egyéb, veszélyeztetett csoportokba tartozók a negyediket is, és zárt terekben kezdjünk el mihamarabb maszkot hordani” – mondta a virológus. Kemenesi szerint a rendelkezésre álló vakcinák továbbra is hatékonyak, annak ellenére, hogy az omikron BA.4 és BA.5 jelzésű variánsa vált uralkodóvá. Kemenesi azt mondta, hogy a vakcinákkal kialakított T-sejtes védelem hatékonysága továbbra is jelentős, és ezen múlik, hogy a koronavírus-fertőzés mennyire okoz súlyos betegséget. A virológus kiemelte az idősök védelmének fontosságát, mert az elhunytak 93 százaléka a 80 év feletti korosztályból kerül ki.

Az Orbán-kormány jelenlegi kommunikációja szerint nincs sok okunk az aggodalomra. A miniszterelnök azt mondta az oltásokkal kapcsolatban, hogy a negyedik, ötödik, hatodik megerősítő oltás után már csak ementáli sajtuként tud magára gondolni. Egy esetleges őszi hullámra adott kormányzati reakció nehezen megítélhető a nyár csendes és nyugodt kényelméből, de az biztos, hogy a magyar társadalom heves ellenállásába ütközne a korlátozó intézkedések újbóli bevezetése. Emellett az egyébként is nehéz helyzetben lévő gazdaságnak kiütéses vereséget jelentene, ha újabb korlátozásokra szánná el magát a kormány. 

A JELENLEG URALKODÓ OMIKRON VARIÁNS BEBIZONYÍTOTTA, HOGY NYÁRON IS JELENTŐSEN KÉPES TERJEDNI

a tanévkezdés, a munkahelyekre való visszatérés miatt. Ezek a körülmények nagy valószínűséggel egy új, igazi járványhullámot indítanak majd el. Többbezer napi fertőzöttség várható. Ősszel újból tízezer fölé megy majd a napi esetszám. Ne feledjük el, hogy az omikron-hullám csúcán, azaz januárban húszezer felett volt az újonnan igazolt fertőzések napi száma.” A virológus valószínűsíti, hogy a Föld déli féltekéjén (az eddigi tapasztalatok alapján például a mérsékelt immunizált Afrikában) egy újabb variáns alakul majd ki, de ettől nem kell tartanunk, mert a mutációk trendje azt mutatja, hogy a variánsok gyengülnek. „Azt nem tudom megmondani, hogy milyen halálozási rátával kell számolnunk az őszi és a téli időszakban, de eddig minden adat azt

mert azt reméli, hogy hamarosan elkészül a Pfizer omikronspecifikus vakcinája. A vállalat közlése szerint az új vakcina „csodafegyver” lesz, ugyanis a meglévő variánsok ellen jobb védelmet fog nyújtani. Rusvai szerint a rendelkezésre álló oltásokból már nem érdemes újabbat felvenni, mert az új variáns ellen nem nyújt teljes körű védelmet. A Pfizer fejlesztése mellett az amerikai hadseregnek is van egy kísérleti fázisban lévő oltóanyaga, amelytől azt várják, hogy az összes eddigi és jelenleg is fertőző koronavírus-változat, valamint minden lehetséges jövőbeni variáns ellen is tökéletes védelmet nyújt majd, de ez nagy valószínűséggel ősszel még nem állhat a lakosság rendelkezésére. „A mostani, tehát a rendelkezésre álló vakcinák beadása csak a korábbi variánsok elleni védelmet

ZSEBFORRADALOM A TIKTOKON

A CANCEL CULTURE ÚJABB ÁLDOZATA NEM VALAMELYIK HÍRESSÉG LETT, HANEM A NŐI FARMER. KRISTIAN HANSEN EZT A HULLÁMOT MEGLOVAGOLVA ALKOTTA MEG MÉREGDRÁGA NADRÁGJÁT, CSAKIS A NŐKRE SZABVA.

Mondják, hogy a legjobb ötletek egy viccből születnek. Kristian Hansen 2021 áprilisában besétált egy boltba, és vett magának egy nadrágot, ám csak otthon vette észre, hogy az a női osztályról van. Ezzel nem lett volna semmi baj, ám akadt egy apró bökkenő. Telefonját hiába akarta beletuszkolni az elülső zsebbe, egyszerűen képtelen volt, csupán a készülék egyharmada fért bele. Amikor felfedezte az apró zsebeket a nadrágon, úgy érezte, muszáj megosztania a TikTok közösségével a tényt, hogy a hölgyeket megfosztották valami fontostól. Harminc másodperces videót készített arról, hogy amíg egy női farmer zsebébe csak egy fél napszemüveg férne el, addig egy férfinadrágéba egy egész üveg bor. A videóban azt mondta, hogy ez egy „merénylet az emberiség ellen”.

Ezután felhívást intézett a közösség tagjaihoz, hogy „mutassák meg” a zsebeiket. Meglepő módon eleinte nem is a nők, hanem a férfiak válaszoltak. Ahogy

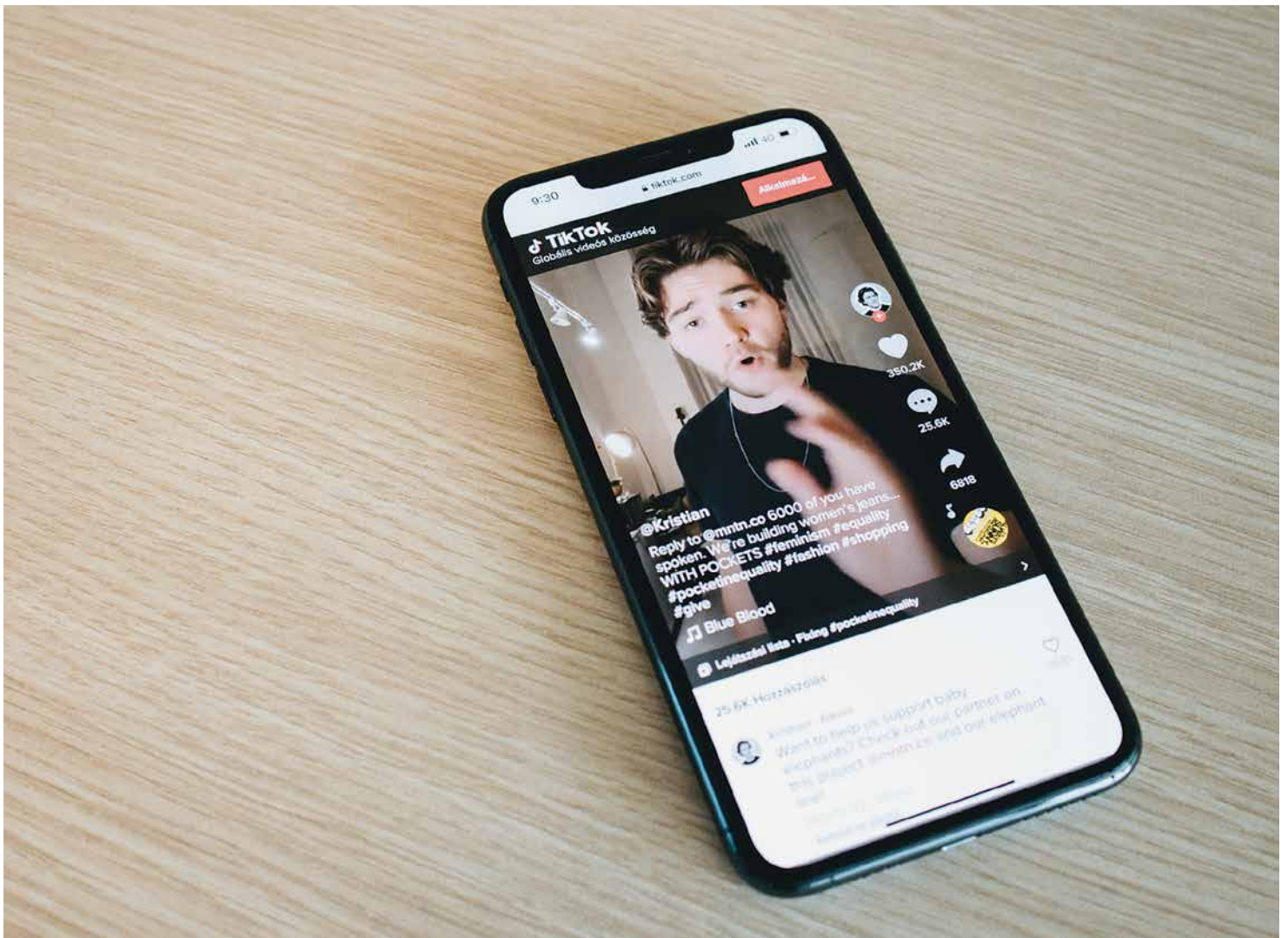
Kristian, úgy ők is kipróbálták a szóban forgó termékeket, és levideózták hitetlenkedésüket. Később csatlakoztak a nők is, akik sorra kezdték el venni a férfinadrágokat a nagyobb zsebek reményében. Elképedt videókat töltöttek fel arról, mennyi mindent tudnak elrejtteni a nadrágban, néhányan azzal viccelődtek, hogy ez olyan, mint a Harry Potter könyvsorozatban Hermione mindent elnyelő táskája. A TikTOKot tehát elárasztották a zsebek.

Ám nem a csodálkozás volt az egyetlen, amit elindított a trend az emberekben. Néhányan elkezdtek konteókat gyártani, próbálva valami választ találni a jelenségre. Többen hibáztatták a fogyasztói társadalmat, a nagy ruhacégeket, hogy ez nem más, mint egy üzleti fogás – azért vették el a női nadrágok zsebeit, hogy különböző méretű és küllemű táskákat kelljen beszerezniük a hölgyeknek, így sokkal több pénzt költenek el. Emellett többen szót emeltek az árkülönbség miatt is. Egy női nadrág anyaga sokkal gyengébb, hamarabb kopik, mégis drágább mint a férfiaké. Kristian valami olyat indított el, amire maga sem gondolt. Vagy mégis?

Habár a TikTokra sokan a Z és Alfa generáció szórakoztató profiljaként tekintenek a temérdek táncos videó és a tiszavirág-életű trendek miatt, az üzleti

életben könnyedén eligazodó férfi potenciálként látta a platformot. Márpedig Kristian Hansen 2018 óta a kereskedelmi reklámszoftvereket gyártó MNTN cég feje – a szakma a kisujjában van, könnyedén meglátja a piaci rést, a terméket, amelyre szükségük van az embereknek. A női ruhaneműből származó bevétel csak a tavalyi évben világszerte mindegy 800 milliárd dollár volt. Ennek ellenére a nagy divatcégek nem fordítanak kellő figyelmet a farmernadrágokra: rossz minőségű anyag, kényelmetlen szabás és kevés méret jellemzi a boltok polcain sorakozó termékeket. A probléma nem új keletű, 2014 óta megtalálhatók az interneten különböző cikkek, amelyek a női nadrágok hibáit emelik ki, különös figyelmet fordítva az árak közötti és a minőségbeli különbségekre.

Kristian Hansen egy későbbi TikTok videójában megígérte a nőknek, hogy megalkotja nekik a tökéletes nadrágot. Sokan kételkedően fogadták, mások azonban támogatták a férfit. Ám ami a mai világban a legfontosabb, hogy azonnal viral (azaz gyorsan, vírussebességgel terjedő – a szerk.) lett. 2,3 millió ember látta már azt a videót, amellyel elkezdődött a folyamat, a legnépszerűbbet pedig négy milliónál is többen nézték meg. Az elmúlt egy évben Kristian folyamatos kontaktban maradt követőivel a TikTokon és az Instagramon, közvetítve a nadrág gyártásának egyes lépéseit. Megkereste a legjobb minőségű anyagot, többször kikérte a nők véleményét egyes kérdésekben. Emellett többek között bemutatta



az ötletek megvalósításának hátoldalát is, mint például a terjesztés kérdését, illetve a konkurenciától féltő nagyvállalatok gyenge próbálkozásait arra, hogy megállítsák. Végül 2022 májusában bejelentette, hogy kész a prototípus. A zsebek megnagyítása mellett hozzátoldott egy kis zugot a kisebb tárgyaknak, mint például a rúzs, megerősítette a belső combrészt is, a derekat pedig rugalmasabbra szabta a kényelem érdekében.


Az újdonság nem is igazán a nadrágban rejlik, hanem a módszerben. Rengeteg vállalat igyekszik megkaparintani a TikTok reflektorfényét, ám ők csak a bevett szokásokat ismerik. Influencereket kérnek fel a termékek promotálására, szponzorált reklámhirdetéseket hoznak létre, és direkt üzenetben kérik fel a felkapottabb oldalakat, hogy használják fel termékeiket. Ugyanazokkal a módszerekkel dolgoznak, mint a többi közösségimédia-oldal esetében, ám ez a TikToknál nem válik be. Kristian ezzel ellentétben belülről igyeke-

zett elérni az embereket. Míg az Instagram a tökéletes képek, a boldog pillanatok felülete, addig a TikTok az őszinteség és a kreativitás melegágya. A férfi bemutatta a problémát, lépésről lépésre ismertette az alkotás folyamatát, és közben folya-

16-i első szállítási napra több mint 72 ezer megrendelés érkezett be. Mivel engedte a közönségnek, hogy részt vegyen a produktum létrehozásában, és végigkísérhesse a teljes folyamatot az ötlettől a kész termékig, így sokkal inkább magukénak

EGY NŐI FARMER ZSEBÉBE CSAK EGY FÉL NAPSZEMÜVEG FÉR EL, EGY FÉRFI NADRÁGÉBA VISZONT EGY EGÉSZ ÜVEG BOR

matosan bevonta a közönségét, teret adva a hangjának. A fogyasztók egy egyszerű srácot láttak a telefonjuk kijelzőjén, aki jobb akarja tenni a világot pár zsebbel. A könnyed stílussal Hansen elérte, hogy már a nadrág áruba bocsátása előtt előrendelik a termékét anélkül, hogy egy fillért költött volna reklámra. A június

érezhették az elkészült nadrágokat, mint bármelyik másikat az üzletláncok fogasain. Ezzel az apró lépéssel olyan kötődést ért el a fogyasztóban, hogy egy átlagos vevő az átlagár kétszeresét is hajlandó kifizetni a termékéért. A TikTok tehát nem csak a zeneiparra és a médiára van hatással, de a globális piacot is képes átalakítani. 



OROSZORSZÁGBÓL SZERETETTEL

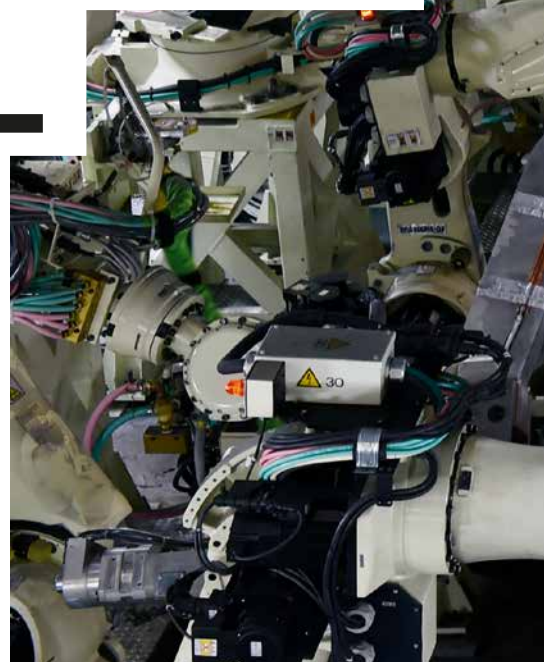
ÚJ ÉS MÉLY SEBEKET EJTETT AZ OROSZ–UKRÁN HÁBORÚ A SOK SEBBŐL VÉRZŐ AUTÓIPARON. AZ ELLÁTÁSI LÁNCSBAN DOLGOZÓ SZAKEMBEREKNEK RENDESEN FELADTA A LECKÉT.

A szomszédunkban zajló háború számtalan dolgot összekuszált. Az egyik legnagyobb szenvedő szektor az autóipar, amelyet többszörösen is súlyt a háború. Érdekes módon a legnagyobb kiszolgáltatottságot nem az Oroszországban és Ukrajnában működő gyárak bezárása vagy elvesztése okozta. A hatás egy másik iparágon keresztül zúdul az autógyárak nyakába.

VEZESS DRÓTON!

Az autókban az elektronika az 1990-es évektől kezdett egyre jobban teret nyerni. Ennek eredménye, hogy a járművekben használt kábelhálózatok mérete több kilométer hosszúságúra növekedett. A másik fontos változás, hogy a vezérlő csipek száma is fokozatosan emelkedett. A változásra jó példa a kézifék: egykor ezt a hátsó fékekhez vezetett drótokkal működtették, mechanikusan. Ezt pár éve – már az egyszerűbb modellekben is – felváltotta egy gomb, amelyben csip található.

Mára az átlagos autóknál is rengeteg kényelmi és biztonsági felszerelést használnak. Ezeknek a működtetéséhez szükséges kábel és vezérlő elektronika. A trükk ott található, hogy ennek az elkészítéséhez még most is sok kézi munka szükséges. Hatalmas,

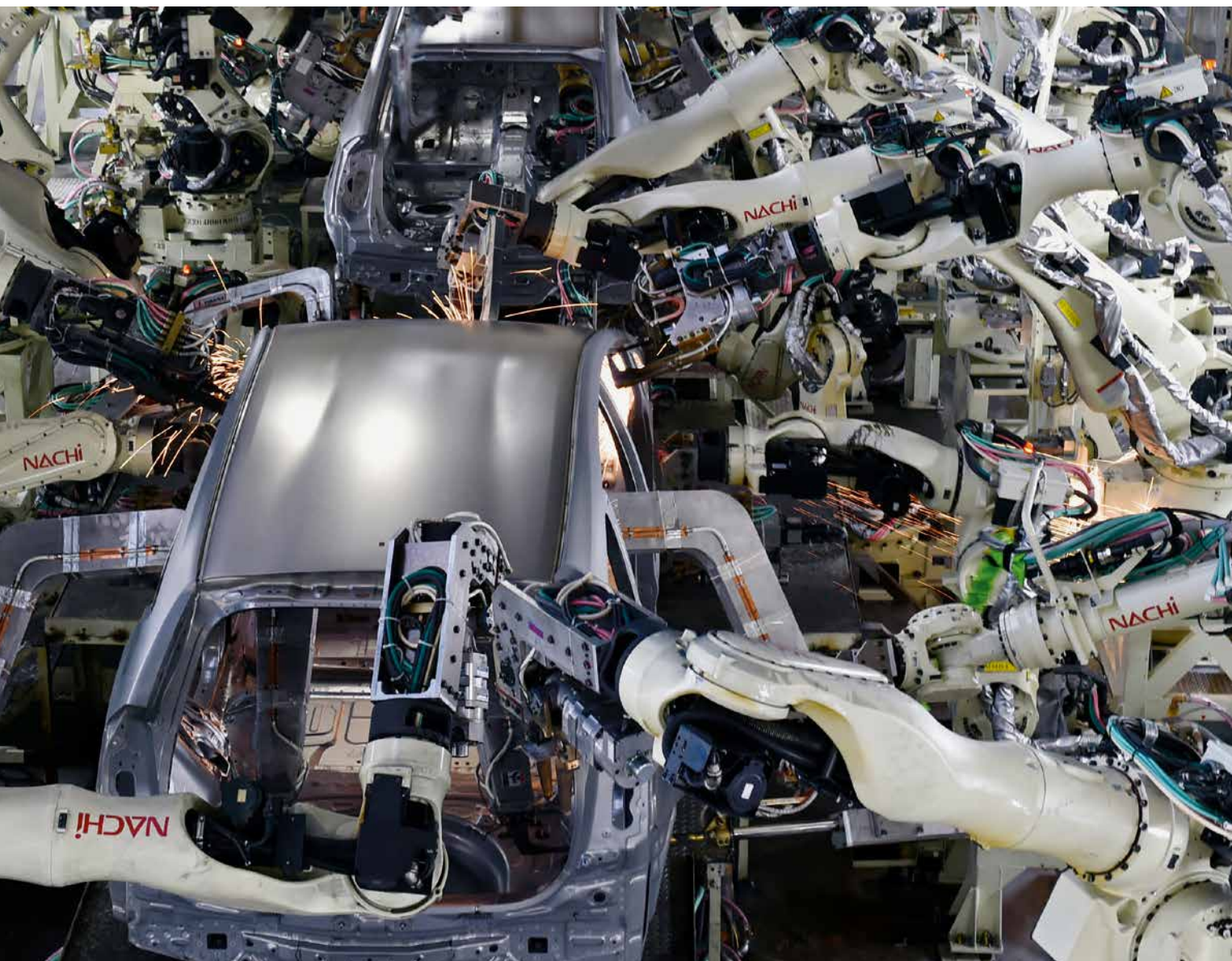


fügőlegesen álló táblákon készül a kábelkorbácsnak nevezett alkatrész. Ezeknek a készítéséhez már Magyarország is drága hely, ezért a zömmel a német autógyáraknak beszállító cégek Ukrajnában húztak fel óriási, több ezer embert foglalkoztató üzemeket. Az egyik legnagyobb név a Leoni AG, amelyhez még öt hasonló profilú beszállító társult. Ukrajna beszállítói szerepét jól mutatja, hogy a háború kitörése előtt megközelítőleg 60 ezer embert foglalkoztatott az autóipara.

A Toyotától ered a Just in time rendszer, azaz a minimális raktárkészlettel történő működés. A szisztéma lényege: míg korábban az autógyárak hatalmas raktárakat és logisztikai bázisokat tartottak fenn, ahol a beszállítóktól kapott alkatrészeket tárolták – cserébe bármilyen beszállítói megakadás esetén még hetekre elegendő

Szerző:
BENEDEK ATTILA

Fotó:
AFP / KAZUHIRO NOGI



alkatrész állt rendelkezésükre. Ennyi idő alatt általában a beszállítói probléma is megoldódott, így fennakadás nélkül folyt a gyártás. A Just in time szisztéma – ahogy a neve is mutatja – felszámolta a raktárak rendszerét, és csak annyi alkatrészt tárolnak, amennyire a gyártáshoz épp abban a pillanatban szükség van. Így a háború kitörése után nem sokkal a Volkswagen csoport gyáraiban – és máshol is – több hétre le kellett állítani a termelést.

A COVID-19 egyik mellékhatása az volt, hogy az ellátási láncokat már a járvány közben és azt követően is komolyan átszervezték. Így az ukrán–orosz háború hatására a beszállítók már képesek voltak gyorsan reagálni: Szerbiába és a környékbeli országokba telepítették át a gyárakat. A legnagyobb nyertes Észak-Afrika lett, közelebbről Marokkó. A Renault és más

francia beszállítói érdekeltségek miatt Afrika északi része komoly gyártóbázissá nőtte ki magát. Ezen a téren Marokkó a nyertese a háborúnak: nemrég 180 millió dollárnyi beruházás érkezett az országba. Olyan nagy nevekről van szó, mint a Lear, a Yazaki és a Sumitomo.

A végső megoldás az lesz, hogy az autók kábel- és csiprendszerét új alapokra tervezik, ahol jóval kevesebb alkatrész felhasználása válik majd szükségessé. Az áttérés az emberi munkát nem igénylő új rendszerre azonban csak jó néhány év múlva lesz lehetséges.

NEONPARÁDÉ

Érdeemes egy kicsit visszamenni az időben, hogy meg lehessen érteni az autópárt sújtó félvezető- vagyis csiphiány okát. A járvány miatti ázsiai lezárások

és az abból fakadó gyárleállások egyik hatása volt, hogy az ellátási láncokban óriási fennakadások keletkeztek. Eközben az autógyárak nagy többsége a félvezető-rendeléseit minimalizálta, mivel maguk a gyárak is több hónapra leálltak. A koreai és a japán autógyárak rendeléssel foglalkozó szakemberei optimistábbak voltak európai kollégáiknál, így ők előre lekötöttek a csipgyártási kapacitásokat. A csipgyártók közben gyorsan átálltak az autóalkatrészekről a számítógép- és játékkonzol-készítők megrendeléseire. Ezért a mai új autók kereskedelmében a 6-8 hónapos vagy akár egyéves szállítási idő jónak mondható... De gyakran előfordul ennél hosszabb idő is.

A félvezetőhiány miatt a gyárak vészmegoldásokhoz fordultak, például alacsony felszereltségű autót kezdtek készíteni.

De az sem ritka, hogy a járművek ezreit raktározzák óriási telepeken, várva, hogy a megrendelt csipmennyiség megérkezzen, amelyeket utólag szerelnek be a járművekbe.

A csipgyártás elengedhetetlen alkotóeleme a neon. A föld neontermelésének a 75 százalékát a félvezetőkhöz használják fel. A szupertiszta nemesgázt a lézerekben és több más területen alkalmazzák. A neon az acél- és vasgyártás egyik mellékterméke. Innen már nem lehet annyira meglepő: a világ neontermelésének 70 százalékát Ukrajna biztosította. Eddig. Ugyanis a nemesgázt elsősorban Odesszában és Mariupolban „gyártották”. Aki csak egy kicsit is figyel a háborús híreket, tudja:

A JÁRVÁNY MIATTI LEZÁRÁSOK EGYIK HATÁSA AZ VOLT, HOGY AZ ELLÁTÁSI LÁNCOKBAN FENNAKADÁSOK KELETKEZTEK

gyártásról ezekben a városokban nem lehet már beszélni. Ráadásul az orosz neontermelés is szoros kapcsolatban állt Ukrajnával.

A helyzet első pillantásra veszélyesnek tűnik, de legalább a csipgyártók mindenre felkészültek, így közel hat hónapos tartalékkal rendelkeznek. A 2015-ös Krím félszigeti támadás viszont óvatosságra intette őket. Ezért több vállalat az ukrajnai üzemét átköltöztette Kínába. Az árfelhajtó hatás már akkor kezdett érvényesülni: a világpiacon hatszorosára emelkedett a neon ára. Ez ma már tízszeres szorzónál tart. A leglátványosabban az USA faragott rá a helyzetre, ugyanis a csipgyártásukhoz nélkülözhetetlen neon 80-90 százalékát Ukrajna biztosította.

A másik megoldást a gyártási módszerek átalakítása jelentette: a csipgyártó gépeket készítő Cymer és Gigaphoton például a visszaforgatásra helyezte a fő-

kuszt: így a félvezetők gyártása során felhasznált gáz 97 százalékát újra tudják használni.

MEGSZAPORODÓ KATALIZÁTORLOPÁSOK

A bűnözői csoportok pár éve leginkább Nyugaton és a tengerentúlon álltak rá a katalizátorlopásra. Egy idő után annyira gátlástalanná váltak, hogy fényes nappal is gond nélkül az autó alá másztak, és kivágták a platinát és más nemesfémeket tartalmazó alkatrészt. (A katalizátorlopás egyébként már elérte Magyarországot is.) Mindez a platina csoportba tartozó fémeknek köszönhető, amelyek között ott


a platinánál drágább palládium. Az egyre tisztább üzemű autók is igénylik a kipufogógáz minél kifinomultabb tisztítását, emellett ezek az anyagok elengedhetetlen elemei az elektromos üzemanyagcellának, ami előreláthatólag a teherautóknál, buszoknál és a testes szabadidő-autóknál lesz ideális alkalmazási forma.

Ezeknek a nemesfémeknek a legfőbb forrása Dél-Afrika, ahol korábban a bányászok sztrájkja lassította a termelést és emelte az árakat. A világ termelésének 70 százalékát adja az afrikai ország, így Oroszország 20 százalékos részaránya nem annyira meghatározó. Ennek ellenére gondot okozhat az oroszok esetében a „nem baráti országok” felé történő kivitel tilalma. A megoldást a beszerzési láncok megváltoztatása mellett az olcsóbb, platinára történő átállás jelentheti, azonban ebből a nyersanyagból is az említett két ország kitermelése a meghatározó.

ADIEU, RENAULT!

A háború legnagyobb autóiipari vesztese a Renault, amelyben a francia állam 14 százalékban tulajdonos. Néhány szám jól megvilágítja a veszteség mértékét: a Renault Oroszországban lévő üzemei évente 5 milliárd dolláros bevételt hoztak, ami a cégcsoport összbevételének a 12 százaléka. A francia autógyár – sok más márkához hasonlóan – a háború kirobbanása után kivonult Oroszországból, ám az orosz állam átvette a franciák érdekeltségeit, ugyanis több tízezer munkás állása szűnt volna meg egyik pillanatról a másikra. Ez pedig komoly belpolitikai válságot okozott volna. Az orosz „Renault” élén ma már az egykori közlekedési miniszter, Maxim Szokolov áll. Az ő vezetésével kezd beindulni a termelés, igaz, csak orosz piacra, katalizátor nélküli, jócskán leegyszerűsített technikájú autók jönnek le a szalagról – ugyanis a nyugati szankciók miatt az orosz autógyártás is hatalmas alapanyaghiányban szenved. A legújabb modellekből nemcsak a légzsák, de a szervó is hiányzik. A szankciók sújtotta nyugati alkatrészeket pedig zömmel Kínából igyekeznek pótolni az oroszok.

A nagyjából évente 1,6 millió új autót felvevő orosz autópiac mélyrepülésbe kezdett, hiszen a szankciók miatt a közkedvelt nyugati márkák eltűntek a kínálatból. Az óriási űrt nagy valószínűséggel Kínából töltik majd be. Hogy a váltás sikeres lesz-e, az csak a jövőre, illetve 2024-ben publikált eladási adatokból derül majd ki.

A kínai személyautó-export 2021-ben 1,6 millió darab volt, amelyeknek a harmadik legnagyobb felvevőpiaca Oroszország. (A dobogó első két fokán Chile és Szaúd-Arábia található.) Ha Kína képes felpörgetni saját gyárait, és a szankciók miatt ellátatlanul maradt orosz piacot képes megszerezni és megtartani, az európai és amerikai autógyárak komoly bajban lesznek a szankciók kivezetése után. Elvégre egy Kína uralta piacot már nagyon nehéz lesz visszaszerezniük. 

ZAVAROS EMBER ZAVAROS VIZEKEN: BOJO TÁVOZIK

HA A POLITIKAI, GAZDASÁGI ÉS ÚGY ÁLTALÁBAN A KORMÁNYZATI CSETLÉS-BOTLÁSNAK NEM IS, A HAZUDOZÁSNAK SÚLYOS ÉS LÉNYEGÉBEN AZONNALI KÖVETKEZMÉNYEI VANNAK NAGY-BRITANNIÁBAN. BORIS JOHNSON TÁVOZÁSÁHOZ MINDEZEK HOZZÁJÁRULTAK.

Ahhoz, hogy értsük, pontosan mi is történt Boris Johnsonnal, röviden be kell pillantanunk a brit politika leglátványosabb színpadára: a parlament padsoraiba és folyosóira. Különösen a Konzervatív Párt jeleskedett abban, hogy kormányzását botrányok jellemezzék, és ami ennél súlyosabb bűnnek számít: a botrányokat hazudozással igyekeztek leplezni. Már száz évvel ezelőtt előfordultak ebben az épületben „fogdosások” és „gyánús hódítási kísérletek”, ám többnyire következmények nélkül. A helyzet azóta sem sokat változott. A toryk – legalábbis egy részükre ez mindenképp igaz –, a „szürke férfiak”, kézzel szabott öltönyeikben és egyetemi hanglegjtésükkel, az elegancia és a méltóság látszatát keltve, továbbra is erkölcsstelen és törvénytelen módon élnek. A hazudozásnak is több szintje van, ha azonban a miniszterelnök-pártelnök hazudik, akkor annak azért mélyreható következményei vannak. A brit Konzervatív Párt és vele együtt az egész brit politikai élet most súlyos válságba került.

Azt mondják, a mostani a legsúlyosabb botrány a brit politikai életben – de hát ezt már sokszor hallottuk. Az egyik legsúlyosabb egy érdekes és majdhogynem szórakoztató eset volt még 1961-ben. A Sun, a politika szennyesének kiterjedésében élharcos bulvárlap kiderítette, hogy a konzervatív kormány védelmi mi-

nisztere, John Profumo, házasságon kívüli viszonyt létesített egy 19 éves modellel, Christine Keelerrel. Egy munkáspárti képviselő pedig kérdőre vonta a minisztert „erkölcsstelen magatartása” miatt. Tegyük hozzá: a világ legtöbb országában kézlegyintéssel elintéznék az ilyesmit, ám Nagy-Britannia nem olyan, mint a világ legtöbb országa, itt a kimondott szónak jelentősége van, akit pedig hazugságon érnek, annak a közéletből távoznia kell. Profumo a parlamentben cáfolni igyekezett a dolgot, ám később a rendőrségi vizsgálat nemcsak a viszonyt igazolta, hanem a miniszter hazugságára is fény derült. Ha mindez nem volt elég: az is kiderült, hogy a modellnek, Christine Keelernek ezzel az afférral párhuzamosan viszonya volt Jevgenyij Ivanov kapitánnyal, a szovjet tengerészeti attaséval. Az ügyet nemzetbiztonsági kockázatnak minősítette a belügyminiszter, a bulvársajtót hetekig uralta a téma. Macmillan kormányfőnek, aki egy ideig hitt Profumónak, mennie kellett, a konzervatívok pedig elbuktak a következő választáson. Hasonló módon végezte John Major is.

Boris Johnson éppen a madridi NATO-csúcs sikerét próbálta a maga hatékony és látványos módján élvezni, amikor értesült arról, hogy egyik legközelebbi bizalmasa, Chris Pincher, aki a parlamenti frakciófegyelemért felelős „chief whip” egyik helyettese, lemondott miniszteri rangú tisztségéről, miután kiderült, hogy előző este a Carlton Clubban – amely ráadásul a Konzervatív Párt korábbi főhadiszállása volt – súlyos alkoholos befolyásoltság alatt „megtapogatott” két férfit. Az információ egy „párthoz közel álló” szemtanú révén jutott el a közvéleményhez, később pedig

Szerző:
ODZE GYÖRGY

Fotó:
AFP POOL / BEN STANSALL



a Downing Street 10-be. Az 52 éves politikus azonnal lemondott kormányzati pozíciójáról, és igyekezett egy bocsánatkéréssel megúszni a botrányt, mert szeretne volna megtartani képviselői mandátumát.

Pincher mind Theresa May, mind később Johnson idején vezető tisztségekhez jutott. Johnson kabinetfőnöke figyelmeztette a főnökét, hogy „szakadjon el ettől az ember-től”, ám ő nemcsak védte Pinchert, hanem

kapták Neil Parish képviselőt, aki először szintén tagadta, majd a BBC-nek azt nyilatkozta, hogy „eltévedt a telefonján”, majd végül lemondott. Ráadásul a távozása után kiírt pótválasztást a konzervatívok elvesztették. Johnson a vereség után a szokásos „hibrid-demagóg” módján azt mondta, hogy „tanulni fogunk az esetből”.

Másrésről mondhatnák, hogy BoJo egész életében ilyen volt. Hogyan jutott a miniszterelnöki székbe? Királyi ösztöndíjjal végzett Etonban, majd Oxfordban tanult, szívesen olvasott klasszikus irodalmat, főszerepet játszott az egyetemi színjátszókörben. Sikeres újságírónak indult, a Times munkatársa volt, így került a Konzervatív Párt közelébe. 2001-ben megválasztották Henley városka parlamenti képviselőjének. Humoros és szórakoztató fickónak tartották, aki hatásos beszédekkel szerzett híveket magának. 2008-ban megnyerte a londoni főpolgármester-választást, részese volt a kimagaslóan sikeres 2012-es olimpiának. Polgármesterként ügyesen

A BRIT KONZERVATÍV PÁRT ÉS VELE EGYÜTT AZ EGÉSZ BRIT POLITIKAI ÉLET SÚLYOS VÁLSÁGBA KERÜLT

Pincher nem először keveredett bajba. Korábban, Theresa May idejében a harmadik legmagasabb rangú „fegyelmi felelős” szerepét töltötte be, amikor 2017-ben otthonában kikezdett Alex Story volt olimpikon evezőssel, akinek simogatás közben azt sugdosta a fülébe, hogy „sokra viheti a Konzervatív Pártban”. Ezt az ügyet még sikerült elleplezni, olyannyira, hogy

le is tagadta a figyelmeztetés tényét. Ez a hazugság kezdte el most bomlasztani a pártot, aminek következtében ötven vezető tisztségviselő lépett ki a kormányfő mögül. Az elmúlt hónapokban öt tory képviselő keveredett szexbotrányba, ami már a bulvársajtónak is sok volt. „Alig bírjuk az eseteket feldolgozni” – mondta a Sun című lap főszerkesztője. Pornóvideók nézésén

játszotta el az utca emberét, kerékpárral közlekedett, bevezette a Boris Bikes nevű programot, amely nagyon népszerűnek bizonyult. 2016-ban külügyminiszter, három évvel később már Theresa May utóda a Downing Streeten.

Nagy tervekkel érkezett, ám a pandémia elleni harc mindent felülírt. A világ szinte valamennyi országának vezetése követett el hibákat ebben az időszakban, ám ő ebben is a szokásos összevissza formáját hozta. Az első karantén megkészt, később viszont egy gyors és sikeres oltási program következett. Három országos lezárás után már mindenki elkönnyvelte a kormányzat sikerét, amit alaposan beárnyékolta a „partygate”. 2020-ban a karantén és a kijárási tilalom ellenére „mindenki hozzon piát” felhívással születésnap ünnepséget rendeztek a Downing Street kertjében. Johnson ezt az addig jól bevált taktika szerint eleinte tagadta, és azt mondta a parlamentben, hogy „minden szabályt betartottunk”, ám később, a rendőrségi vizsgálat során kénytelen volt beismerő vallomást tenni. Ez alaposan kikezdte Johnson morális alkalmasságát. És ezzel nem állt egyedül, a rendőrség több mint száz esetben indított eljárás kormányzati tisztviselők hasonló szabálysértése miatt.

Johnson egész pályafutását végigkísérték a botrányok. Még polgármester korában juttatott 170 ezer dollárt akkori amerikai szeretőjének, Jennifer Arcurinak „média-tanácsadásért”. A tavalyi „tapétabotrányt” is túlélte: az Independent szerint a Downing Street-i lakás nagyvonalú felújítása mintegy 200 ezer fontba került az adófizetőknek.

De ezektől függetlenül BoJo kormányzását az értékelők szerint is az összevisszaság, a kapkodás és az ezeket leplezni szándékolt demagógia jellemezte. Korábbi tanácsadója, a kiváló politikai szakembernek tartott Dominic Cummings szerint a miniszterelnök olyan, „mint egy elszabadult bevásárlókocsi, kanyarog jobbra-balra, ahol éppen szabad utat talál”. Mark How

brit politológus szerint Johnson soha nem élvezte igazán saját pártjának támogatását. A „keményvonalasok” azért hibáztatják, mert nem támogatta őszintén a Brexitet, majd az utolsó pillanatban, amikor már a kilépés egyértelmű volt, lelkesen melléállt. A londoni liberális üzleti élet hasonlóképpen támadta, hiszen a szakítás előtt nyíltan, számos fórumon tragédiának nevezte a távozást az EU-ból. Ő maga is egyike volt azoknak, akik 350 millió fon-

újraírta az Európával addig jól működő kereskedelmi kapcsolatokat. Számos német és francia nagyvállalat máris kivonult Londonból, és a beígért szabadkereskedelmi egyezmények sem váltották be a reményeket. Johnson nagyszabású fejlesztési terveket ígért Észak-Angliának, amelyekből aztán semmi sem lett. Jelenleg a G7 országai közül itt a legmagasabb az infláció, miközben a kormány nagyvonalúan költenek. A GDP növekedése 2007-ben még

A JELÖLTEK KÖZÜL JELENLEG RISHI SUNAK VOLT PÉNZÜGYMINISZTER LÁTSZIK A LEGESÉLYESEBBNEK

tot ígérték az egészségügy támogatására „az unión megtakarított pénzből”.


Miben állt mégis Johnson titka? Azt is mondták rá, hogy „problémarezisztens”: nem próbálta a párt különböző irányzatait kibékíteni, karizmatikus személyiségével inkább az ellentmondások feloldására törekedett. Ügyesen lavírozott a nemzeti érdekek hangsúlyozása, a „hagyományos brit érdekek” mellett a modernizáció és az oktatás átalakítása között, bár ez utóbbi csak jelszó maradt. Némi tétovázás után hevesen kampányolt a Brexit mellett, azt ígérte, hogy a „brit nép mindent megkap, amit csak kér és ami jár neki” – így utólag már a fantazmagória határait súrolja, ám a demagógia – mind mindig – megtalálta a maga közönségét. „Megszabadulunk az unió kötöttségeitől” – ezt már nyilván ő maga sem vette komolyan. Népszerű volt a médiában is, ám ha néhány napig nem szerepelt a címlapokon, már utasította a sajtófőnökét, Will Waldent, hogy szerezzen néhány lájkot.

Gazdasági ügyekben is egymás után jöttek a gondok. A Brexit gyakorlatilag

2,7% volt, tavaly 1,7%, a jövő év pedig még rosszabb számot hozhat majd. Következmény: a pénzügyminiszter lemond.

Az inflációt Johnson kormánya nem tudta sem kezelni, sem megmagyarázni: a pandémiából történő kilábalás után az ukrán–orosz háború és az energiaválság nem bizonyult elegendő oknak, egymás követik a béremeléseket követelő sztrájkok és a tiltakozó megmozdulások. Továbbra is súlyos vádak érik az egészségügyi eljárást, aminek nagyarányú fejlesztését a Brexit utáni időre ígérték. Következmény: az egészségügyi miniszter lemond.

A párt haladó szárnyának már régóta elege volt ebből a kormányzási stílusból. A pandémiával és a háborúval ugyan sikerült BoJo-nak időt nyernie, ám támadoi most, a Pincher-ügyben végre megtalálták a megfelelő alkalmat a lemondatására.

Természetesen megindult az utódlási harc. A hét jelölt közül jelenleg Rishi Sunak volt pénzügyminiszter látszik a legesélyesebbnek, ám a brit viszonyokat ismerve, nagy kérdés, hogy a bulvársajtó kinek a múltjában mit talál. 

LESZ-E FÜGGETLEN SKÓCIA STURGEON TERVÉBŐL?

A SKÓT KORMÁNYFŐ, NICOLA STURGEON MEGELÉGELTE, HOGY 2016 ÓTA LONDON NEM HAJLANDÓ KIÍRNI EGY ÚJ NÉPSZAVAZÁST SKÓCIA FÜGGETLENSÉGÉRŐL, EZÉRT SAJÁT KEZÉBE VETTE A GYEPLŐT: JÚNIUS VÉGÉN BEMUTATTA, HOGY AZ SNP-ZÖLDEK-KORMÁNY MIKÉNT ÉRNÉ EL, HOGY 2024 UTÁN A SKÓTOK ISMÉT SZAVAZHASSANAK A FÜGGETLENSÉGÜKRŐL. DE HOGYAN AKARJA MINDEZT ELÉRNI AZ ELSŐ MINISZTER, HA A BRIT KONZERVATÍV PÁRT AZ EGÉSZRŐL HALLANI SEM AKAR? MILYEN LEHETŐSÉGEI VANNAK STURGEONNAK, ÉS LESZ-E FÜGGETLEN SKÓCIA?

2021. május 6-án tartottak parlamenti választást Skóciában, amelynek Nicola Sturgeon, a függetlenségpárti Skót Nemzeti Párt (SNP) elnöke, egyben Skócia első minisztere igen nagy tétet adott: azt ígérte, ha a választáson a függetlenséget követelő pártok többséget szereznek a skót törvényhozásban, a Holyroodban, akkor kiírnak egy új függetlenségi népszavazást – ha akarja azt Boris Johnson brit miniszterelnök, ha nem.

Mint fogalmazott, ebben az esetben Johnsonnak nincs más választása, mint kiírni az új népszavazást, mivel nem hagyhatja figyelmen kívül a skótok akarátát, hiszen az SNP és szavazóik már régóta követelik, hogy megismételjék a 2014-ben végül elbukott népszavazást.

Az SNP egy mandátummal elmaradt a 129 fős Holyroodban szükséges 65 mandátumos többségtől – igaz, az a skót választási rendszernek köszönhető, mivel a 73 körzetből így is 62-ben a baloldali-nacionalista párt győzött, ami miatt csak két

kompenzációs mandátumot szereztek listáról. Ennek ellenére a szintén függetlenségpárti Skót Zöldek 8 mandátumával együtt kényelmes többsége van Edinburghban a függetlenedni vágyó kormánynak, azonban az első miniszter számításai ellenére Boris Johnsonék mégsem írtak ki egy új népszavazást Skóciában, sőt, még hajlandóságot sem mutat rá a brit kormány.

Sturgeonék ezért a saját kezükbe vették a kezdeményezést: 2022. június 28-án a Holyroodban prezentálták az SNP-Zöldek-kormány tervét, hogyan fogják elérni az új népszavazást, aminek már az időpontját is kijelölték: 2023. október 19.

GENERÁCIÓNKÉNT EGYSZERI NÉPSZAVAZÁS – ELÉG GYAKRAN

Annak ellenére, hogy 2014-ben mind a függetlenségpártiak, mind a maradás-pártiak elfogadták, hogy ez egy generációnként egyszeri lehetőség – még az SNP is ezzel kampányolt, míg az unionisták

Szerző:
KARÓCZKAI BALÁZS

Fotó:
NURPHOTO / NURPHOTO VIA AFP /
EWAN BOOTMAN

azóta is erre hivatkoznak –, nem ez az első alkalom, hogy a skót kormányfő azt követeli a brit kormánytól, hogy írjanak ki új népszavazást.

A 2014-es bukott népszavazás miatt első miniszteri és SNP-pártelnöki posztjáról lemondó – azóta egy másik pártban politizáló – Alex Salmond már a szavazás másnapján bejelentette, hogy ugyan ő vezetőként elbukott, de a harcot – ahogy ő fogalmazott – és vele együtt az álmodót nem adják fel.

Ez a Salmond által megfogalmazott harc 2016. június 24-én, a Brexit-népszavazás másnapján élénkült fel ismét, amikor az Egyesült Királyság többsége úgy döntött, kilépnek az Európai Unióból, miközben a skótok 62 százaléka az EU-tagság mellett szavazott. Azonban mivel Skóciában csak közel négymillió embernek van szavazati joga (67 százalékuk ment el voksolni), míg Angliában közel 39 millió választó van, így a skótoknak nem volt beleszólásuk az EU-tagság kérdésébe.

Sturgeon már ekkor követelte a népszavazásba végül belebukó David Camerontól az úgynevezett indyref2-t, mondván, ha a skótok tudták volna, hogy 2016-ban a britek többsége az Európai Unióból való kilépésre szavaz, akkor 2014-ben a többségük mást ikszelt volna a népszavazáson.

Azonban Sturgeon követelése a Cameront a brit miniszterelnöki poszton követő Theresa Maynél, majd a frissen megbukott

Boris Johnsonnál sem találtak meghallgatásra: míg May azt mondta, nincs itt az idő a népszavazásra, majd csak a Brexit végrehajtása után, Johnson már hallani sem akar az ötletéről. Ha épp nem azzal söpri le az asztalról a népszavazás kérdését, hogy tiszteletben kell tartani a skótok 2014-es akaratát, akkor a generációnként egyszeri lehetőség érvével utasítja vissza a referendum ötletét. Mivel Johnson egyáltalán nem volt hajlandó engedni az álláspontjából, ezért Edinburghban más lehetőségek után kutattak.

HA WESTMINSTER NEM MEGY SKÓCIÁBA, SKÓCIA MEGY WESTMINSTERHEZ

2014-ben a brit kormány engedélyével tartottak népszavazást Skóciában. A brit és a skót kormány hónapokig tárgyalt, mire sikerült megállapodniuk arról, hogy egyáltalán tarthatnak népszavazást, illetve milyen jogi keretben lehet azt legálisan megszervezni. Ehhez a skót devolúcióról (központi hatalom átruházása) szóló 1997-es brit törvény 30. szakaszát módosították ideiglenesen a Westminsterben.

Mivel erre most sem a brit konzervatív kormány, sem a tory többségben lévő Westminster nem mutat hajlandóságot, ezért Sturgeonék őket megkerülve a brit legfelsőbb bírósághoz fordultak. Arra kérték a testületet: vizsgálják meg, a skót

kormány rendelkezik-e a szükséges jogi felhatalmazással ahhoz, hogy önállóan egy véleménynyilvánító – tehát jogilag nem kötérejtű – népszavazást rendezhessen a témában, aminek ugyanaz lenne a kérdése, mint 2014-ben.

Ha a bíróság úgy dönt, hogy igen, akkor a népszavazást gond nélkül megrendezhetik – bár a skót unionista pártok jelezték, nem vennének részt rajta –, viszont mivel nem kötérejtű, ezért kérdéses, hogy jogilag ezután milyen eszközei lennének a skót kormánynak, ha a függetlenségpárti álláspont nyerne.

Éppen ezért a legtöbb szakértő úgy gondolja, a legfelsőbb bíróság pont emiatt azt fogja megállapítani, a skót kormány önállóan nem dönthet ilyen kérdésekről, hiszen a fent említett 1997-es törvényben jól körülhatárolták, pontosan milyen ügyekben törvénykezhet önállóan Skócia és mikben nem – az ország egysége ebbe nem tartozik bele.

Valószínűleg Sturgeonék is ezzel számolnak, hiszen ezzel egy időben egy B tervről is beszélt a skót kormányfő: amennyiben a skót kormánynak nincs meg a szükséges jogi felhatalmazása, akkor a következő parlamenti választást „de facto referendumnak” jelölnék ki – az SNP kizárólag a függetlenség kérdésével kampányolna, hogy a skótok ily módon fejezhessék ki véleményüket a kérdéstről. Ha az SNP egyedül megszerezné a többséget,



az Sturgeon szerint egyértelmű jele lenne a skót függetlenségi vágyaknak, amit szerte London nem vehet félvállról – igaz, a 2021-es skót választások előtt és után is erről beszélt, mégsem történt semmi előrelépés.

Az Egyesült Királyságban a következő választást legkésőbb 2024 januárjában tartják: az alsóház 650 mandátumáról döntenek a választók (ebből Skóciának 59 mandátum jár), míg Skóciában majd 2025 májusában választják újra a Holyrood tagjait, az előrehozott választás pedig jelenleg egyik helyen sem valószínű, mivel a skót kormánypártok a Johnsont vélhetően nyár végén váltó új tory miniszterelnök nem fogja eldobni a westminsteri többségét, hiszen szükség lesz a parlament támogatására, hogy megállítsa a párt népszerűségvesztését, míg Skóciában a brit unionista pártok eleve nem is támogatják a népszavazást, Sturgeon kezére pedig nem fognak játszani egy „de facto népszavazással” egyik helyen sem.

És nem csak a toryk gondolkodnak így: ugyan a szintén unionista, ellenzéki Munkáspárt a minél korábbi választásokban érdekelt, de pártelnökük, Keir Starmer már korábban kijelentette: ha ők kormányoznának, ők is blokkolnák a népszavazást, még akkor is, ha az SNP 50 százalék feletti eredménnyel zárna a következő választáson.

A KATALÁN MODELL, AMELYET SZERETNE MINDENKI ELKERÜLNI

Ha nem sikerül kiharcolni a jövő októberi népszavazást, akkor az SNP-nek egyetlen lehetősége maradt: a brit kormány akaratára és a törvények negligálásával írni ki a referendumot.

Erre csekély az esély, hiszen Európában történt ilyesmi: 2017-ben a széles körű autonómiával rendelkező Katalónia úgy tartott népszavazást – majd a katalán parlament arra hivatkozva mondta ki a függetlenségét a Spanyol Királyságtól –, hogy azt sem a madridi kormány, sem a spanyol legfelsőbb bíróság nem engedélyezte, az alkotmányellenes népszavazást pedig a spanyol rendőrség karhatalommal akadályozta, a szervezőket zendülés szításával és hűtlen kezeléssel vádolták meg.

Sturgeonék ezt nyilván szeretnék elkerülni, mivel könnyen a katalán exelnök, Carles Puigdemont sorsára juthatnának, aki a katalán népszavazás óta száműzetésben él, így kerülve el, hogy Madridban bíróság elé állítsák. Ráadásul egy illegitim, alkotmányellenes népszavazásnak a káosz keltésén kívül nem sok értelme van: megszervezőit London államellenes bűncselekménnyel vádolhatná meg, a népszavazás eredményét pedig más országok nem fogadnák el.

MENNYIRE AKARNAK FÜGGETLENNEDNI A SKÓTOK?

Annak ellenére, hogy a Brexit-népszavazás óta nőtt a skót függetlenség támogatottsága, jelenleg a közvélemény-kutatások hibahatáron belüli különbséget mérnek a maradás és az elszakadás párti tábor között. A legutóbbi, 2022. július 2-án a konzervatív brit The Timesban publikált reprezentatív kutatás szerint mindössze egy százalékpontos különbség van a függetlenségpártiak és az unionisták között 48–47 arányban, míg a válaszadók öt százaléka nem tud dönteni a kérdésről.


Ha a tavaly májusi választási eredményeket vesszük alapul, akkor is csak

hajszalnyi a különbség: ha összeadjuk az összes jelöltre leadott szavazatokat, akkor a függetlenségpárti SNP-s, illetve zöld jelöltek a voksok 49 százalékát szerezték meg, míg az unionisták az 51 százalékát, de ha a kompenzációs listákra adott szavazatokat vesszük alapul, akkor a függetlenségpártiak a szavazatok 50,1 százalékát kapták, míg az unionista pártok a 49,9 százalékát.

HOGY NÉZNE KI A FÜGGETLEN SKÓCIA?

A politikusok arról sem beszéltek, hogyan képzelnék el, ha – 1603 után – ismét függetlenné válna Skócia. Mi lenne a fizetőszköz? Mi lenne az államforma? Mi történne azon dél-skóciai területekkel, ahol többségében britek élnek, autonómiát kapnak vagy csatlakozhatnak Angliához? Mi lesz a Skóciában tárolt brit nukleáris fegyverekkel, a skót olajmezőkkel?

Visszafogadná-e egyáltalán az Európai Unió Skóciát, ahol egyébként valószínűleg nettó befizetők lennének? A spanyol kormány valószínűleg a katalán és a baszk függetlenedési törekvések miatt fenntartásokkal kezelné a skót közeledést.

Ráadásul ha Skócia még vissza is lépne az EU-ba, akkor a brit–skót kapcsolatokról úgy kellene megállapodniuk, hogy figyelembe veszik az EU és a britek közötti megállapodásokat is, ami komoly gazdasági problémákkal is járhat, hiszen Skócia legnagyobb kereskedelmi partnere az Egyesült Királyság többi része. Vagyis a legnehezebb feladat nem egy kiválásról szóló népszavazáson való győzelem, hanem annak menedzselése, ami utána jön. 

NEM SKANDINÁV KRIMI

EGY KENYÉR, KÉT ÜRES SÖRÖSÜVEG, EGY ÖNGYÚJTÓ ÉS FÉL LITER PÁLINKA VOLT A ZSÁKMÁNY, DE A PÁLINKÁSÜVEG ÖSSZETÖRT, A PÁLINKA SZÉTFOLYT. EZÉRT KELLETT FIZETÉSNAPON AGYONVERNI JUHÁSZ IMRÉT, AKI KIVÉTELESEN MÁSNAP KAPTA VOLNA KÉZHEZ A BÉRÉT. AZ UTOLSÓ MAGYARORSZÁGI KIVÉGZÉS ÉS ELŐZMÉNYEI.

„1988. július 14-én reggel 5 órakor a fenti hatósági személyek előtt – miután az orvosok jelentették, hogy nincs akadálya az ítélet végrehajtásának – a tanács elnöke utasítást adott a bv-személyzetnek a halálos ítélet végrehajtására. Az ítéletet végrehajtották, és a halál beálltának tényét az orvosok 5 óra 10 perckor nyilvánították első ízben, majd 5 óra 30 perckor ismételten megvizsgálták Vadász Ernőt, és ismét a halál tényét állapították meg. Az esemény rendben lefolyt. Az orvosok harminc perc múlva – mindent rendben találva – befejezettek nyilvánították az ítélet végrehajtását” – áll abban a Budapesti Fegyház- és Börtönben készült kivégzési jegyzőkönyvben, amely egy tiszacsegei férfi életének végére tett pontot hivatalosan. Az egyoldalas papíron nemcsak a hivatalból kötelezően jelenlévőket, hanem magát az elítéltet is feltüntették. Mintha el kérhette volna magát valami halaszthatatlan program miatt. Ekkor már nem volt választása, de másfél évvel korábban, a Dobó utcában még lett volna.

Vadász Ernő kivégzésének hírét másnap rövid hírben hozták a lapok. Akkor még senki sem tudhatta, hogy az igazán kisstílusú bűnözőből rablógylóssá lett 28 éves férfi felakasztásának később büntör-

téneti jelentősége lesz, hiszen ő volt Magyarországon az utolsó olyan halálraítélt, akit kivégeztek. Ezen büntetőügy után is született még pár halálos ítélet, azokat azonban már nem hajtották végre, hanem életfogytig tartó szabadságvesztésre változtatták, ami akkor minimum húsz év fegyházat jelentett. Az Alkotmánybíróság 1990. október 31-én törölte el a halálbüntetést, miután az alkotmánybírók úgy döntöttek, hogy az megengedhetetlen. Kiemelkedően brutális és aljas módon elkövetett bűncselekmények után a közvélemény részéről vagy a politika oldaláról azóta is rendre szóba kerül, hogy milyen jó lenne, ha még mindig lehetne akasztani.

A Vadász-ügy a történelmi jelentősége ellenére egyáltalán nem volt nagy, kriminálisztikai szempontból különösen tanulságos bűntény. Nem emlegetik a szakönyvekben, de már olyan rendőrt sem találtam, aki részt vett a nyomozásban, és lennének említésre méltó emlékei. A tetesek rendkívül amatőr és átgondolatlan módon követték el a bűncselekményeket. Elkövetőkben és áldozatokban egy közös mindenképpen volt: rettenetesen szerették az alkoholt. A nem éppen lármás Tiszaparti településen történektől nehéz lenne skandináv krimi írni, ez inkább a nyolcvanas évek vidéki valósága, pontosabban annak legrosszabb változata.

Vadász Ernő és a nála nyolc évvel fiatalabb Lakatos István a Hajdú-Bihar megyei Tiszacsegén élt. Mindketten nyolcgerekes, szegény cigány családból származtak. Ernő nagy nehezen elvégezte az általános, István csak négy osztályig jutott.



A TETTESEK A HELYSZÍNEEN MUTATJÁK MEG JUHÁSZ IMRE MEGÖLÉSÉT (Debreceni Törvényszék)

Szelmát már egyikük sem tanult. Közel laktak egymáshoz, a korkülönbség ellenére jól megértették egymást, az ítélet szerint „együtt jártak inni, szórakozni, és együtt kerültek a munkát is”. Követek már el közösen bűncelekményt. Lakatos – akinek Bum a beceneve – évek óta szípuzott és nyugtatókra ivott. Mindketten nehéz körülmények között éltek. Már fiatalokoruktól kezdve kisebb balhékat követtek el, elítélték, börtönbe, javítóba csukták őket, majd amikor hazatérhettek, ugyanott folytatták. Vadászék családja az apa korai halála miatt gyorsan széthullott, a történetek idején szinte minden családtagnak volt már dolga a törvénnyel. Ernő szeretett csavarogni, a kötöttséget viszont nem állhatta, ezért egyetlen munkahelyén sem bírt megmaradni.

1986. november 10-én egy helyi italboltban futottak egymásba Lakatossal. Gyakran jártak oda, mint ahogyan az ugyancsak tiszacsegei Hajdú József is, aki szeretett sakkozni, és egyébként Bűnöző volt a gúnyneve. Ernő és Bum is tisztában volt azzal, hogy a környékbeli gazdaságokban és vállalatoknál általában minden hónap tizedikén osztanak fizetést. Ezt egyébként úgymond józan paraszti ésszel

sem lehetett nehéz kikövetkeztetni, hiszen a kocsmában mindig fizetésnapon voltak a legtöbben. A két férfi Bűnözőt szemelte ki, hogy pénzt szerezzenek. Este elmentek hozzá, felébresztették, zseblámpával a sze-

akkor neki később nem lesz semmi nyugalma. Így sem lett.

A két cimborája egy hónappal később ugyanazon italbolt felé tartott, amikor találkoztak. Megint fizetésnap volt, ami

A TÖRTÉNETKBŐL NEHÉZ LENNE SKANDINÁV KRIMIT ÍRNI, EZ INKÁBB A NYOLCVANAS ÉVEK VIDÉKI VALÓSÁGA

mébe világítottak, egy villanyvezeték-darabbal megkötözték és ütötték-verték. Úgy próbáltak inkognitóban maradni, hogy egy lepedőt borítottak a férfi fejére, de hiába vallatták, Hajdú azt állította, nincs egy fillérje sem, mert betegállományban van. Vadász és Lakatos végül 350 forint készpénzzel, öt darab borotvapengével, egy húszforintos borotvahúzóval és egy ötven forintot érő asztali órával távozott. Hajdú József másnap ugyan elment az orvoshoz, de azt nem merte szóba hozni, hogy megverték és kirabolták. Tarthatott attól, hogy a tettesek olcsón megússzák, és

alaposan meg is látszott a forgalmon. Vadász és Lakatos úgy tervezte, hogy mindenképpen részeg embert néznek ki maguknak, és attól fognak megpróbálni pénzt szerezni. Többen is rendszeresen ittak, ezért volt választási lehetőségük. Végül az egyedül élő Juhász Imrére esett a választásuk, aki egyáltalán nem volt már szomjas, és tudták róla, hogy van munkája. Azt viszont nem sejtették, hogy az 53 éves férfi kivételesen nem tizedikén, hanem másnap kapta volna meg a havi bérért. Ki kellett várniuk, amíg Juhász elindul hazafelé. Tudták, merre lakik, ezért bi-

ciklire pattantak, és a Dobó utcában, egy tehergépkocsi mögé bújva várták. Közben azon vitáztak, hogy melyikük támadjon elsőnek. Vadász szerint Lakatos ehhez túlságosan részeg volt, ezért a rangidős véleménye döntött.

Amikor Imre elbotorkált mellettük („ittas állapotban az utca közepén tántorogva közlekedett rendszeresen” és ha ivott, „hajlamos volt arra, hogy az utcán lefeküdjön és ott aludjon, ahol ráesteledett”), Vadász utánalépett és lendületből nyakon vágta, mire ő a földre rogyott. Ernő ekkor fejbe rúgta, Bum pedig behúzta a teherautó és a pótkocsi közé, ahol Vadász a „kopogós” cipője sarkával beletaposott a védekezésre képtelen férfi gyomrába, majd ráállt és teljes súlyával ránehezedett. Amikor az áldozat megpróbált kiabálni, Vadász egy nejlonzacskóval fogta be a száját, aztán szinte levetkőztették áldozatukat, hogy jobban átkutathassák. Még a csizmájába is belenyúltak, a kalapját is megnézték, de csak egy kétkilós kenyéret, két üres sörösüveget, egy öngyújtót és fél liter pálinkát találtak. Juhász Imre a bélsérülései miatt bekövetkezett belső vérzés következtében a helyszínen meghalt. Vadászik ezzel tisztában voltak, amikor elmentek a helyszínről. A holttestet másnap reggel fedezte fel egy munkába induló utcabeli.

Vadász és Lakatos nem ilyen zsákmányra

azonban ismerte a Tiszacsegén szolgálatot teljesítő egyenruhásokat, és a hang alapján nemcsak azt tudta, hogy nem azok közül kiáltott be valaki, hanem egyenesen felismerte az egy hónappal korábbi látogatás alapján az egyik támadója hangját. Vadász és Lakatos mindenféle furfangot megpróbált bevetni, hogy bejussanak a lakásba, miközben Hajdú egy kisbaltával felfegyverkezve őrködött. A két férfi először azt mondta, hogy éhesek és hogy megkínálnák pálinkával a házigazdát, aki erre kidobott nekik egy darab szalonnát kenyérral. Lakatos válaszul betörte a szoba ablakát és azon keresztül benyújtotta azt a pálinkásüveget, amelyet az agyonvert Juhász Imre kabátjában találtak. Pohárból szeretett volna inni, ezért kérte a halálra rémült házigazdát, hogy töltsön neki. A pálinkásüveg ezután valahogyan össze is tört, nem maradt már ital sem. A betolakodók végül bejutottak a házba. Bum azonban hiába ütötte többek között egy szalonnadarabbal a házigazdát, itt sem jártak sikerrel, mert a férfi közölte velük, hogy mivel már nincs munkahelye, pénze sincs. Miközben Ernő a lakásban kutatott, Bum sakkozott Bűnözővel. Mielőtt távoztak, megfenyegették, hogy ha feljelenti őket, felgyújtják a házát. „Belszúrjam?” – kérdezte kezében egy késsel Lakatos. „Hagyjad a fenébe!” – válaszolta erre Vadász. Az ítéletben arra a bizonyos

már több ezer forintnyi készpénzt és egy számológépet vittek el. Ha már ott voltak, a pultnál kiszolgálták magukat, többféle italt is megkóstoltak.

Bár a gyilkosságnak nem volt szemtanúja, Vadászik neve rövidesen felmerült a nyomozás során, ami nem csoda, hiszen jól ismerték őket a hatóságok. Ernő ellen korábban többek között vérfertőzés vétsége miatt indult eljárás, miután évekig élettársi kapcsolatban élt a féltestvérel, Évával, akivel az időközben elhunyt apjuk volt közös. (Anyja nem sokkal a rablógyilkosság után, valamikor a fia elfogása körüli időszakban halt meg.) Féltestvérét háromszor ejtette teherbe, de minden esetben terhességmegszakításra került sor. A nőnek sem volt rendszeres munkája, libatépésből próbált némi pénzhez jutni. Ernő hirtelen haragú, agresszív ember volt. Egyszer azon veszték össze, hogy Éva nem gyűjtött be otthon, mire a férfi ököllel úgy arca vágta, hogy a fél szemére megvakult.

Vadász és Lakatos nem volt körmönfont bűnöző. Ernő értelmi képességeire jellemző, hogy írni, olvasni és számolni ugyan tudott, de Magyarország fővárosának már Debrecen jelölte meg, és az ország lakosságát tízezerre becsülte. A büntetőeljárás során a másodrendű vádlottra, Bumra akarta kenni az egész balhét, összevissza hazudozott, és mindezt nem túl életszerűen. Saját verziója szerint eleve azért ütötte le Juhász Imrét, hogy megvédje bűntársától, aki sokkal súlyosabban tervezett elbánni az áldozattal. Ő gyengébben ütött – mondta Vadász, aki szerint eleve Lakatos találta ki, hogy pénzt szerezzenek, mert valamilyen bírságot kellett volna megfizetnie. Azt ugyan beismerte, hogy az ő biciklijével közlekedtek aznap este, de szerinte társa erőszakkal vette el tőle, és ő csak azért ült fel a csomagtartóra, hogy ne tévessze szem elől a kerékpárt. Ezt a védekezést a bíróság komolytalannak tartotta, mert semmi sem utalt arra, hogy Vadász félt volna Lakatos-tól. Az ügyészség előre kitervelten és nyereségvágyból elkövetett emberölés, nagyobb értékre elkövetett lopás és okirattal való visszaélés büntetében emelt vádat.

SZERETETT CSAVAROGNI, A KÖTÖTTSÉGET NEM ÁLLHATTA, EZÉRT EGYETLEN MUNKAHELYÉN SEM VOLT MARADÁSA

számított, ezért úgy döntöttek, visszatérnek Bűnöző lakására, akit novemberben egyszer már megleptek. („Lassan már hazajárunk ide!” – bökte oda társának már a férfi lakásán Bum.) Átmásztak a kerítésen, és miután látták, hogy Hajdú József a szobában az asztalnál olvas, bekiabáltak neki az ablakon keresztül, hogy „rendőrség”. Bűnöző

szalonnadarabra is kitérnek, de csak az volt biztos, hogy egy kilós lehetett és körülbelül harminc forintot ért. Azt nem sikerült felderíteni, hogy a tettesek megették-e, vagy mit csináltak vele.

Mivel mindössze pár száz forintot zsákmányoltak Bűnözőnél, következhetett az ÁFÉSZ helyi kisvendéglője, ahonnan

A Hajdú-Bihar Megyei Bíróság 1988. január 12-én hozta meg az elsőfokú ítéletet. Lakatos Ferenc büntetőtanácsa Vadász Ernőt előre kitervelten és nyereségvágyból elkövetett emberölés büntette, két rendbeli rablás, valamint lopás büntette és okirattal való visszaélés vétsége miatt – mint visszaeső elkövetőt – halálra ítélte. Lakatos István ugyanezen cselekmények miatt tizenhét év fegyházát és tíz évre szóló közügyektől való eltiltást kapott. Utóbbinál enyhítő körülménynek számított a beismerés és két kiskorú gyermeke. Vadász fellebbezett, hogy halálbüntetés helyett életfogytig tartó fegyházát kapjon, és Lakatos is szeretne volna, ha csökkentik a büntetését.

Vadász nevelője a nem jogerős ítélet után úgy jellemezte a fogvatartottat, hogy nincs vele semmi probléma. Testvéreivel és élettársával tartotta a kapcsolatot, de a levelezéseiből nem sok információt lehetett megtudni, mert érteni és elolvasni sem tudták azt, amit papírra vetettek. A hozzátartozók nagyon rosszul álltak anyagilag, ezért volt olyan börtönlátogatás, amire nem tudtak Budapestre utazni. A jogerős ítéletre váró Vadász Ernő közben levelet írt a korszak egyik sztárügyvédjének, Orosz Baláznak, hogy vállalja el a védelmét. Azt nem tudni, hol hallott az ügyvédről, akinek óriási szerepe volt abban, hogy pár évvel korábban felmentettek egy Magda János nevezetű, gyerekgyilkossággal vádolt férfit. Ez az ember később aztán bizonyíthatóan megölte az élettársát. Vadászék az ügyvédi munkadíjat azonban nem tudták előteremteni, közben pedig eljött a másodfokú tárgyalás napja.

A Legfelsőbb Bíróságon Pálinkás György büntetőtanácsa helybenhagyta a megyei bíróság ítéletét azzal a kiegészítéssel, hogy Juhász Imre megölését különös kegyetlenséggel követték el a tettesek.

Vadász Ernőről 1991-ben egy Szabó László nevű „bévés” azt mondta, úgy tervezte, ha nem kap kegyelmet, öngyilkos lesz úgy, hogy hirtelen hátravágja a fejét a WC-öblítő nyomógombjába. A Kurírnak nyilatkozó Szabó szerint azonban az elítél-

tet olyan váratlanul vitték a siralomházba, hogy meg sem kísérelhette az öngyilkosságot. A visszaemlékezés szerint Vadász „értelmes gyerek” volt, állandóan fekvőtámaszokat nyomott a zárkában, kártyázott,

VADÁSZ ERNŐ VOLT AZ UTOLSÓ HALÁLRAÍTÉLT MAGYARORSZÁGON, AKIN VÉGRE IS HAJTOTTÁK A KISZABOTT BÜNTETÉST

sakkozott. „Az összes halálraítélt közül ő volt a legnormálisabb; utolsó falat kajáját, cigarettáját megosztotta volna velünk. Ránk szólt, ha elaludtunk, mert azt nem volt szabad” – mondta Szabó, akinek őrzőként az volt a kötelessége, hogy vigyázzon, nehogy a halálraítélt kárt tegyen magában.


„Szerintünk akkor lenne teljesen igazságos az ítélet, ha azt az ügyvédet is felakasztanák melléjük, aki védi az ilyen kötéltre való gyilkosokat. Az ilyen elvetemült gyilkosok úgysem lesznek az Országunk-Népünk hasznos dolgozó polgárai” – olvasható a Vadász-ügy aktájában egy kézzel írt levélben. Ma ezt Facebook-hozzászólásnak hívjuk.

Vadász Ernő kegyelmet kért, de kegyelmi kérvényét a Népköztársaság Elnöki Tanácsa elutasította.

A Nemzeti Emlékezet Bizottságának részvételével zajló kutatás során összeállították az 1945 februárjától az utolsó halálbüntetés, vagyis Vadász Ernő haláláig a hazai bíróságok jogerős ítélete alapján kivégezettek névsorát. A listán államellenes, háborús, népellenes és köztörvényes büntettek vádjával elítéltek egyaránt szerepelnek. A táblázatban található több mint ezerkétszáz halálraítélt kilencven százalékát az 1945 és 1961 közötti időszakban végezték ki. A Rákosi-diktatúra legsötétebb időszakában, 1950-től 1952-ig, és a kádári megtorlás csúcsra járatásának idején, 1957 és 1959 között egyaránt mintegy háromszáz embert akasztottak fel. Ebben a hat

évben tehát majdnem ugyanannyi embert végeztek ki, mint a többi harmincnyolcban összesen. 1988-ban három köztörvényes kapott jogerősen halálbüntetést, akik közül Vadász Ernőt és ugyancsak Hajdú-Bihar

megyében, Debrecenben, egy nyugdíjast meggyilkoló férfit, Lipők Sándort végezték ki. Az elsőfokú ítélet kihirdetését alapul véve (1988. december 9.) egy Kardos Aladár nevű férfi volt az utolsó halálraítélt (jogerősen: 1989. február 21.), aki a halálbüntetés eltörlése miatt kegyelemből végül életfogytiglant kapott. Ennek a férfinak – aki egy osztálykirándulásról hazafelé tartó tizenegy éves kislányt ölt meg kegyetlen módon – a szabadulása után tíz évvel, 2008-ban újra előkerült a neve, miután gázfegyverrel arcon lőtte egy szombathelyi dohánybolt alkalmazottját. Ekkor ráadásul már be kellett volna vonulnia a börtönbe, mert kiskorú veszélyeztetése és lopás miatt újból elítélték.

A Legfelsőbb Bíróság által hozott jogerős ítélettől számítva egy borsodi férfi, V. Béla volt az utolsó. Őt első fokon szeptember 15-én (vagyis Kardos Aladárnál hónapokkal korábban), de jogerősen 1989. április 13-án ítélték halálra ugyancsak egy kislány megöléséért. Őt sem akasztották fel, miután 1990. május 4-én a két nappal korábban megválasztott köztársasági elnök, Göncz Árpád megkegyelmezett neki, és a büntetést életfogytiglanra változtatta. 

(A cikk megírásához a Budapest Főváros Levéltárában és a Debreceni Törvényszéken őrzött vonatkozó bűnügyi iratokat használtam fel forrásként, valamint nagy segítségemre volt a Nemzeti Emlékezet Bizottsága honlapján a kivégezettekről található lista.)

AZT MONDTÁK, NEM SZÍNÉSZBŐL VAGYOK GYÚRVA

SOKAN CSAK 2020-BAN HORVÁTH LILI FELKÉSZÜLÉS MEGHATÁROZATLAN IDEIG TARTÓ EGYÜTTLÉTRE CÍMŰ FILM-JÉNEK FŐSZEREPLŐJEKÉNT FIGYELTEK FEL RÁ, AZONBAN A MÁRTA SZEREPÉVEL TÖBB NEMZETKÖZI ELISMERÉST IS BESÖPRŐ STORK NATASA MÁR JÓ NÉHÁNY ÉVE FONTOS ALAKJA A MAGYAR FÜGGETLEN SZÍNHÁZI SZCÉNÁNAK.

Többször lehetett olvasni, hogy zárkózott kislány volt. Aztán nemcsak hogy színésznő lett, de A nagy kapituláció című darabban, fikcionálva ugyan, de jó néhány személyes története is helyet kapott. Mondhatjuk, hogy ez határfeszegetés? Mások előtt gondolkodni nagyon intim gesztus: a felvállalt nem tudás a kiindulópontja, és azt sem tudhatjuk biztosan, hogy eredményre vezet-e. Márpedig a jó színész, azt hiszem, nem az, aki a legprecízebben elevenít fel egy rögzített anyagot, hanem aki a rögzített keretek között gondolkodni mer a néző – vagy épp a kamera – szeme láttára. Azt hiszem, ehhez kell a legtöbb szemérmertlenség, ez a színészi halálugrás, és nem a kitettség egy szerep áruhájában, vagy egy személyes történet színpadi kitergetése. Kissé zárkózott, szemérmes ember vagyok, de gyerekként mindig az vonzott legjobban, ami nem ment. Nem a világ, hanem a saját természetem volt kamaszkori lázadásaim célpontja. Szóval igen, ahogy mondja, talán határfeszegetés. Ma pedig már munkaeszközöm is a szemérmesség, sok karakternél használom. Jó fűszer, északi ízvilág.

Szerző:
NAGY GYŐZŐ

Fotó:
POZSONYI ROLAND





Sokat dolgozik Zsótér Sándorral, meg lehet fogalmazni, hogy mi az összekötő kapocs?

Ha definiálni lehet, hogy két ember között mi a kapocs, ott valami nem stimmel, az üzlet. Szóval kitérő választ adok. Zsótér a tanárom volt az egyetemen. Kezdő színészhallgatóként rengeteg technikai dolog nem ment, azt mondták, nem színészből vagyok gyúrva, és mivel a filmek szeretete vitt oda, de fogalmam sem volt a színházról, nem értettem, hogy

Elemzős típus egyébként?

Ez a kérdés A nagy kapituláció próbafo-lyamata alatt állandó humorforrás volt. A darabban azt kérdezi tőlem Zsótér, hogy „kell-e érteni egy színésznek a szerepét?”, mire azt mondom, hogy „nem kell érteni”. Később, amikor a próbákon megszállottan rákérdeztem minden mondatra, hogy pontosan értsem, hogy mi van mögötte, Zsótér sokat húzott ezzel, és azzal jött folyton, hogy „akkor miért mondd, hogy nem kell érteni?”. Azt hiszem, úgy nem kell érteni,

széria, a Vándoristenek és a Színházi jam. Ami érdekes, hogy ez a legpróbaigényesebb forma, amivel valaha találkoztam. Ahhoz, hogy kialakítsuk a belső játék-szabályokat, és ráérezzünk, hogy mitől működik majd, egy klasszikus színházi próbafolyamat sokszorosára volt szükség. Ilyenkor nincs ott a szöveg mint biztos fedezet, helyette valami mást kell találni: egy speciális jelenlétet, egy egyszerre ját-szó és dramaturgként is pásztázó, játékos, éber figyelmet kell kifejleszteni, és meg-tanulni reprodukálni impróról impróra.

MA MÁR MUNKAESZKÖZÖM IS A SZEMÉRMESSÉG, SOK KARAKTERNÉL HASZNÁLOM. JÓ FŰSZER, ÉSZAKI ÍZVILÁG

mik a szabályai. Úgy tűnt, mindenben rossz vagyok. Zsótér órái voltak sokáig az egyetlen mentsvár, ahol azt éreztem, hogy tudom működtetni a képességeimet, a gondolkodásomat egy színészi helyzetben. Ez akkor azt jelentette számomra, hogy nem kell azonnal új szakmát keresnem.

De mára azért már elmúlt ez az érzés, nem?

Nem múlt el, csak elfogadtam, hogy ufo vagyok. Próbálok összerakni, hogy ez mitől van, de nem teljesen értem. Azt mondják, a kutyák életében van egy pillanat, amikor rájönnek, hogy ők nem emberek, csak kutyák. És az nehéz időszak. Azt hiszem, én már túl vagyok ezen. Megtanultam, hogy ez a valamilyenség valakinek bejön, valakinek meg baromira nem. Na, amikor ez van, jó lenne tudni valami másfajta „színésztechnikát” is.

ahogy az ember nem érti egy adott pillanatban saját magát. Utólag értelmezzük a dolgokat, sokszor hónapokkal, évekkel később. De hogy miért nyitom ki a szám, hogy miért mondok valamit a következő pillanatban, azzal tisztában vagyok, és kell is lennem színészként. Ennek semmi köze sem a pszichologizáláshoz, sem az adott mondat szó szerinti tartalmához. A nagy kapitulációban alig van konfrontatív mondat, de tudom, hogy ezzel meg akarom kicsit harapni Zsótért, aztán be akarok szűrni a következővel a másik oldalról. Ha így dolgozom egy anyaggal, akkor hat úgy, hogy „én” beszélek, és nem egy ilyen-olyan karakterről alkotott elképzelést mutogatok fölényesen.

Korábban is próbálkozt improvizációval?

Kárpáti Péterrel csináltunk klasszikus értelembe vett improszínházat. Volt két

Sokat játszik külföldön – az impróval szerzett tapasztalatok segítenek ilyenkor?

Igen, az egy nagyon jó tréning, még akkor is, ha a legtöbb munkában az improvizáció inkább a részletekben lakik. Külföldön többnyire olyan színészi jelenlétet vártak tőlem, ami mentes minden klasszikus értelembe vett teatralitástól, ezzel természetesen elbizonytalanítva a nézőt, így keltve bizsergető bizonytalanságot a nézőtéren, hogy vajon kisiklott-e a dolog a medréből, vagy egy bepróbált előadást néz. Ez olyasmi effekt, amivel a dzsessz is gyakran operál. Ilyenkor két jó társunk van: az akcentus, meg az improvizációkból szerzett rutin.

Mennyire stresszes egy külföldi előadás? Mégis csak idegen nyelven kell megszólalni...

Meglepően jó idegen nyelven játszani. Hamar rájössz, hogy csak látszólag korlátozó. Tanultam már szerepet angolul, németül és franciául, és mindig nagyon élveztem. Tetszik, hogy meg kell dolgozni érte, nem adja magát könnyen, és hogy ha sikerül, az idegen nyelv és az akcentus egy új réteget hoz be, ami hozzáad valamit az egészhez. Mint valami heg, amely a karakter szempontjából pont jó helyen van. Persze a szövegtanulásnál, például a német ese-

tén, ki kellett dolgoznom a módszeremet, mert nem beszélek németül, így betűről betűre tanultam az egészet. El kellett érnem, hogy mindig pontosan megjelenjen a fejemben, mi a következő mondat jelentése, ezáltal tudjak dönteni, hogy ma azzal miként találok célba, elkerülve, hogy csak egy betanult dal legyen.

Lelkileg mennyire megterhelő hosszú hetekig egyedül lenni egy idegen helyen? Kicsit szerzetesi élet, de nem illene panaszkodni, igazából privilégiumnak érzem minden külföldi munkát.

A COVID alatt dolgozott egy iráni rendezővel, ez hogy jött?

Egy színházi munka volt, áldokumentarista Zoom-előadás Arvand Dashtaray rendezésében. Dolgoztam már vele pár éve Hágában, és tetszett, hogy valaki nem úgy képzei a COVID idején a színházat, hogy fölveszi az előadását pár kamerával, hanem elkezd abból főzni, ami van. A történet szerint a vírus miatt külön országban rekedt színészpárok castingolnak épp Zoomon egy készülő produkcióba, és mindenki nagyon akarja a szerepet, mert – túl azon, hogy a járvány miatt alig van munka – a bekerülés lehetőséget teremtené, hogy újra egy országban tartózkodjon és dolgozhasson a kiválasztott pár. A nézők is feltehettek kérdéseket a castingolóknak, és a végén online szavazhattak, hogy szerintük melyik páros lenne a legjobb választás. Úgy játszottunk élőben a saját webkameránk előtt a háttérül szolgáló otthonunkból, hogy a nézők ne, vagy csak a végén jöjjenek rá, hogy ez egy felépített, és megtanult sztori.

A nagy kapitulációban elhangzik valami olyasmi: „a rendezőt nem ítélem meg”. Ez az életben is így van?

Fellinit olvasom épp, aki azt mondja: „A munkámban nincs szisztémám. Az egyik szisztéma, amit mégis követek: soha nem erőltetni semmit”. Ez megragadt bennem, mert a leginspirálóbb rendezők jutnak eszembe róla, akikkel találkoztam. Vannak „haute couture rendezők”, akiknél azt lehet érezni, hogy a színészre olyan pontosan van illesztve a szerep, mint egy kőrúha, és nehéz lenne bárkit is beugrasztani a helyére. És vannak „konfekció rendezők”, akiknél ha megtanulja egy azonos nemű, hasonló korú kolléga a szerepet, és ő áll oda, nem sokat változtat az egészen. Színészként persze inkább az előbbit kereselem, és azt is gondolom, ha megteheti az ember, nem kell mindent bevállalni. De hogy ha egyszer valamit elvállaltam, onnantól ez egy csapatjáték. De igyekszem én sem erőltetni semmit.

Jelent valamit a gyakorlatban European Shooting Starnak lenni?

Megnyíltak bizonyos csatornák. Ez a Shooting Stars program mellett sok minden együttállásának, és alapvetően a Felkészülés... nemzetközi kritikai fo-


az időszak. Most kezdem átlátni, hogy nemzetközi szinten hogyan működik ez a szakma, tanulom, hogy milyen szerepek kapcsán merül fel a nevem egy külföldi produkcióban, hogy hogyan próbálnak definiálni ezzel a külsővel, játéktílussal és a magyar háttérrel. Felnőttes érzés, de akadnak olyan gyerekes örömök is, mint például, hogy két hete New Yorkban együtt reggelizhettem Scorsese egyik állandó színészeivel. Elmondta, hogy hogy szeret dolgozni, kifagगतott, hogy milyen volt ikerket játszani Szilágyi Fanni filmjében, lelkenedezve konstatálta, hogy kik a kedvenc amerikai rendezőim és színészeim, és mindegyikőjükéről személyes történetekkel rukkolt elő.

Említette Szilágyi Fanni moziját, a Szélyes lehet a fagyit, amelyet az ősszel mutatnak be. Egy ikerpárról szól, amelynek mindkét tagját ön játssza.

Igen, Fannival ez a második közös munkánk. Egészen különleges tehetségű rendező, valami csak rá jellemző látásmóddal, bájjal és humorral. Ez az ikerpár életem eddigi legnagyobb színészi kihívása. Igye-

MOST KEZDEM ÁTLÁTNI, HOGY NEMZETKÖZI SZINTEN HOGYAN MŰKÖDIK EZ A SZAKMA

gadtatásának köszönhető. A legtöbb tárgyalásom most angolul, Zoomon zajlik, és belakták magukat a hétköznapijaimba olyan fogalmak, mint PDT, EDT, BST és CEST (időzónák – a szerk.). Praktikusán kezelem az egészet, nem kergetek illúziókat, közben sok szempontból inspiráló ez

keztem mindkét lányt úgy megközelíteni, hogy mindkettő valami módon személyes és önazonos maradjon, de közben el is különüljenek a karakterek. Sokszor kérdezik, hogy melyik áll hozzám közelebb, de őszintén, nem tudnám megmondani, és ez lehet, hogy jó jel. 

BORÍTÉKOLHATÓ KATASZTRÓFA

A BRIT ANDREW LEATHERBARROW KÖNYVE OLYAN RÉSZLETEKSEL GAZDAGÍTJA A CSERNOBILI KATASZTRÓFA TÖRTÉNETÉT, AMELYEK TOVÁBB ÁRNYALJÁK AZ EMBERI FELELŐSSÉG SZEREPÉT.



Csernobil szinte sosem volt csupán ön maga. Sosem volt csupán az emberi gondatlanság miatt bekövetkezett legnagyobb nukleáris katasztrófa. Aki ugyanis alaposan beleássa magát a történetébe, az az erőmű révén könnyedén, mindenféle további történelemlecke nélkül megértheti a kommunizmus mibenlétét, azon belül pedig a Szovjetunió nevű mesterséges képződmény természetét. Azt, ami sokunknak még napi tapasztalat volt, és amit a brit szerző, Andrew Leatherbarrow a következőképpen foglalt össze: „a kommunista rendszerben eredendően meglévő problémák azzal jártak, hogy egy konstrukció soha nem működött százszázalékosan, és hogy az állampolgárok minden szakmában és a hierarchia minden szintjén kénytelenek voltak rögtönözni, hogy a dolgok haladjanak”. Tákolt világ volt ez, amelyet a különféle ügyeskedések és leleményességek tartottak úgy-ahogy felszínen. Csak épp nem mindegy, hogy ez a tákoltság egy 1500-as Ladára vagy egy milliók életére kiható RBMK-reaktorra vonatkozik-e. A Szovjetunió és a kommunizmus jellemzője, hogy e tekintetben szinte semmi különbség nem volt.

Az HBO minisorozatának (Csernobil) átütő sikere után sokan érezhették úgy, hogy most már mindent tudni lehet Csernobilról, a baleset estéjéről és annak utóéletéről. Nem véletlenül, hiszen a Nobel-díjas Szeptelana Alekszijejics könyve, a Csernobili ima a maga megrázó monológjaival minden másnál mélyebben tárta fel a katasztrófát előkészítő és kiobbantó szovjet néplelket, amely a baleset után saját (és mások) életét nem kímélve heroikusan mentette, ami még menthető volt. A sorozat java része is erre a műre épült,

amely számos emberi sorsot megmutat: az elsőként odaérkező tűzoltóktól és felszámolóktól a bányászokon és pártfunkcionáriusokon át a zónát végleg elhagyó, majd visszatérő emberekig, mindenkit megszólaltatott, ám magával a balesettel és az azt követő perrel már kevesebbet foglalkozott.

Sokáig tartotta magát a laikusok között a szovjet propaganda verziója, amely a felelősség java részét az erőmű kezelőire hárította. Még a sorozatban is tetten érhető mindez, hiszen sokkal inkább emlékezünk a főmérnökhelyettes, Gyatlov esztelen ámokfutására, amellyel a végzetessé váló tesztet minden áron végig akarja vinni azon a szörnyű éjszakán, mint a mentésben oroszlánrészt vállaló tudós, Legaszov vallomására a sorozat végén, mikor is a szabályozórudak konstrukciós hibájáról beszél. Arról a szörnyű ellentmondásról, hogy egy tervezési baki miatt a vészhelyzet elleni védelmet jelentő gomb lesz az, ami kvázi elindítja a robbanást. Andrew Leatherbarrow könyve e tekintetben még kijózanítóbb, így annak elolvasása után igazat kell adnunk – az amúgy továbbra sem ártatlan – Gyatlovnak: „az RBMK robbanásra volt ítélve”.

A szerzőben az a jó, hogy nem szakértő. Pontosabban: a pusztaság és nem múltó kíváncsisága tette a reaktorok és Csernobil szakértőjévé. Mániákusan olvasott el mindent, amit a témában fellelt, rakta össze a darabkákat, és természetesen turistaként maga is felkereste az erőművet, valamint a szellemvárost, Pripjatyt. Jelen műve is jó értelemben a szakértővé vált laikus könyve: közérthetően, logikusan tárja fel a folyamatokat az atomenergia kezdeteitől Fukusimáig, amelyről szintén

könyvet írt Melting Sun (Olvadó nap) címmel. (Reméljük, ezt is olvashatjuk majd magyarul.) A Csernobil 01:23:40 olyan részleteket mond el, amelyek fátyolán hiányoztak a sorozatból. Például, hogy már 1982-ben is volt egy súlyos baleset Csernobilban, ám ezt sikerült titkosítani és eltussolni. Illetve akkor is az üzemtechnológusok kapták a felelősséget, és nem a gyatra anyagminőségről és a reaktortervezés hibáiról beszéltek. Ez utóbbi ugyanis súlyos presztízsvesztéssel járt volna a szovjet tudomány és atomipar számára – és felfoghatatlan következményekkel. Majdnem olyanokkal, amilyeneket a csernobili katasztrófa váltott ki.

A könyvből kiderül, hogy miután minden adat és tény a rendelkezésére állt, a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség 45 (!) biztonsági problémát tárt fel az erőmű kapcsán, ebből 19 nagyon súlyosnak minősült. De helyre tesz néhány legendát is. Számos könyv és dokumentumfilm erős drámaként írja le a baleset után ama három szakember tettét, akik búvárként merültek le a vízzel elárasztott alagsorba, hogy elkerüljék a még nagyobb katasztrófát. A legenda szerint pár óra múltán belehaltak a sugárszennyezésbe, holott valójában jócskán túléltek az amúgy nem kevés bátorságot igénylő tettüket. Legutóbb Volodimir Zelenszkij ukrán elnök tüntette ki őket az HBO-sorozat hatására az Ukrajna Hőse érdeméremmel. (A sorozat másik következménye, hogy az érdemtelenül elfelejtett felszámoló nyugdíját is megduplázták, hiszen addig meglehetősen mostohán bántak velük.) Lehangoló részlet, hogy a szériában is heroikus munkát végző bányászok tevékenysége végül teljes időpocsékolás volt,

hiszen mire elkészült a hatalmas, harminc méterszer harminc méteres föld alatti terem, a reaktormag magától kihűlt. Ám addigra a bányászok jelentős dózist kaptak, negyedük – mind húsz és harminc év közöttiek – negyvenéves kora előtt meg is halt. A semmiért.

A szándékos gondatlanság legfényesebb példája, hogy Brjuhanov az erőmű tetejét, amelyet jobb helyeken tűzálló anyaggal borítanak, gyúlékony bitumennel fedette le, holott annak ipari felhasználását akkor már egy évtizede tiltották a Szovjetunióban is. Mivel hiányoztak a megfelelő

ugyanis kontextusba helyezi Csernobil történetét. Megértjük, hogy miért roppantotta meg a Szovjetuniót, miért győzte meg a keményvonalas politikusokat is arról, hogy az atomcsapás kész öngyilkosság lenne, és miként befolyásolta az erőművek biztonsági előírásait, az atomenergiához való hozzáállásunkat. (Némiképp meglepő, hogy a szerző nem utasítja el mindezt, hanem számos érve van a tiszta és biztonságos energiaforrás mellett. Csak persze ki kéne küszöbölni valahogy az emberi gondatlanságot, amely – lásd Fukushima példáját – ma is él és virul.)

SZÁMOS FONTOS RÉSZLET TISZTÁZÁSA MELLETT KONTEXTUSBA HELYEZI CSERNOBIL TÖRTÉNETÉT

anyagok, a bitumenből pedig a tiltás miatt bőven volt a raktárban, ezzel oldották meg, hogy határidőre elkészüljön a tető. A megolvadt bitumen aztán később ráragadt a tűzoltók csizmájára, akadályozva őket a mozgásban, és beleragadtak a robotok is, amelyeknek a területet kellett volna megtisztítani az erősen sugárzó törmeléktől.

A Csernobil 01:23:40 fontos, de egyetlen könyv. A szerző utazása a helyszínre néhány részt eltekintve elég jellegtelen, főként, amikor arról számol be, hogy más elhagyatott vidéken is járt, vagy épp azt ecseteli, hogy mennyire nehéz egy Kalasnyikovval lőni. Amikor viszont a szűken vett tárgyról beszél, szinte lehetetlen. Számos fontos részlet tisztázása mellett

Ahogy az elején említettem, sok mindennek a szimbóluma lett mára Csernobil. Andrew Leatherbarrow tesz róla, hogy ennek súlyát még inkább átérezzük. Arról is, hogy jobban értsük a hősiességet és a bűnös következetlenséget is. Árnyaltabb képet kapunk a fontosabb szereplőkről, és a katasztrófa széles körű következményeiről, mint például a Szovjetunió utolsó kirakatperéről, amelyben bűnösök helyett inkább bűnbakokat találtak. Most Ukrajna esztelen lerombolása mellett még kísértebbnek hatnak emberi rövidlátást megvilágító és feltáró sorai. **■**

*(Andrew Leatherbarrow: Csernobil
01:23:40, 336 oldal, Athenaeum Kiadó)*

KURT ELLING ÉS CHARLIE HUNTER IS KŐKEMÉNYEN ODATETTE MAGÁT A MÜPA-BELI KONCERTEN: AZ ELEJÉTŐL A VÉGÉIG LENDÜLETBEN VOLTAK.



KIBÚJVA AZ ÖLTÖNYBŐL

Nem csak a szépség terén elegendő csupán egy fokkal az ördög fölé kerekedni, ha férfiak vagyunk. Így van ez az énekhanggal is. Kurt Elling hangja egyszerűen csúnya: nem csillog, nincs színe, szűr – erre mondanák, hogy klasszikus fahang, ha nem lenne olyan pontos, figuratív, élő, és ha nem lenne a gazdája ekkora szórakoztatómester, és valami egészen különleges technikával nem lenne képes az egyoktávosnak is alig ígérkező hangterjedelmét közel négyoktávosra kitágítani. Valószínűleg kevesek kedvelnek mindent, amit Elling csinál, de nagyon sokan vannak, akik pályájának egy-egy szeletéért rajonganak. Az énekes mégsem megosztó személyiség, lefegyverzően profi előadása mögött egyszerre áll ott a gondolkodó filosz, az öltönyös-szomkingos úriember, a humoros entertainer és a vagány, kísérletező énekes.

Ugyanakkor Elling, az öltönyös, nagyvilági dzsesszénekes standardes énjét kezdi levetkőzni, repertoárját tekintve pedig las-

san kibújik a férfi Diana Krall szerepéből, és olyan rétegeket is megcéláz, akik a tét nélküli scattelgetés miatt egy ideje már félretették a lemezeit. Freddie Hubbard klasszikusára, a Super Blue-ra utal új albumának címadó dala, amelynek ötlete még a lezárások alatti online jammelésok során merült fel Ellingben és Charlie Hunter gitárosban. Ők ketten néhányszor már dolgoztak együtt; amikor mindketten a Blue Note-hoz szerződtek, még közös lemezt is készítettek. Hunter azóta – képességeit és hangszereit továbbfejlesztve – az egyik legkülönlegesebb gitárossá vált: kevesen tudják egymástól függetlenül a basszust, a harmóniákat és a dallamokat, szólókat egyszerre egy gitáron eljátszani. Hunter elsősorban saját készítésű, 7-8 húros, virágszerűen nyíló bundokkal ellátott és basszus-, illetve hagyományos húrokkal felszerelt gitáron játszik; a Müpába hat-húros hibrid gitárt hozott. A hangolásról fogalmam sincsen, de az biztos, hogy nem egy olyan, üresen megpengetve is harmóniát adó húrsorrendet használ, ami könnyebbé tenné a dolgát, hiszen más-más hangnemekben zenéltek mindvégig, áthangolás nélkül. Bátran mondanám, hogy zeneileg és muzsikusszemmel Hunter volt az est főszereplője, ilyen komplex – valahová Chet Atkins korabeli fingerstyle technikájáig visszanyúló –, tényleg három funkciót teljes értékűen ellátó gitárjátékra

nagyon kevesen képesek. Azonban Elling fergeteges, laza jelenléte a hangszeres zsenialitást felülírva tülemelt bennünket a szakmai kérdéseken. Már az entree is robbanásszerű volt, forgószélként kapcsolódott be Sarah Vaughan 65 éves Sassy című dalának funk feldolgozásába. Kőkeményen a helyén volt minden, ilyen intonációt ritkán hallani, és az összképet még a kissé megnyúlt, horgolt, nagypapás kardigán sem rontotta el. Nem a lemezen közreműködő billentyűs és dobos kíséri a turnén Ellinget, de a magam részéről jobbnak, érdekesebbnek tartom a koncerten szereplő Kenny Banks Jr. és Terence Higgins játékát, külön kiemelve utóbbinak a melyre leeresztett pergődobját néhány számban, például a Dharma Bumsban.

A funk-soul-blues vonalba néhány gyöngyszem is beékelődött: a két csúcspont szerintem a dallá formált Wayne Shorter ballada (Where to Find it címen) és Carla Bley csodálatos, annak idején Steve Swallow-nak címzett szerelmes dala, a Lawns volt, a karakteren nagyot fordító, Elling által hozzáköltött szövegekkel. Hatásos ráadásként Ray Charles híres bluesszámát játszották, a Lonely Avenue-t, amely olyan fergetegesen zárta a koncertet, ahogy másfél órával előtte elkezdődött. ▣

(Kurt Elling Feat. Charlie Hunter: Super Blue, Müpa, július 5.)

Szerző:
VÉGSŐ ZOLTÁN

Fotó:
MÜPA / NAGY ATTILA

Szerző:
BORDA RÉKA

Fotó:
SHUTTERSTOCK / NOSENKOOS

MINDJÁRT NÁSZÚTON

A tárcista a nászútjára készül. Duci, magányos kamasz énje épphogy kivégeztetett a polgári szertartás igenjével, helyére máris egy vénasszony költözött, aki rendes öreglány módjára mindenért panaszskodik.

De merünk-e rosszat mondani rá, amikor a panaszkodás ebben az országban igenis rendben van? Hát el tudunk-e képzelni, mondjuk, mallorcai panaszkodást? Nem megy-e el sziesztázni, mielőtt csúnya szavak szökkennek a szájára, már ha el nem felejtí a zsörtölődést a kiadós pihenések közepette? Ellenben egy ízes magyar bassza meg, például akkor, amikor a tárcista, aki történetesen magyar, a nászútjára készül, kifejezetten helyénvaló. Errefelé legfeljebb a vonatok miatt késhetnénk le a káromkodásról, de igazán még akkor sem, mert a szitokjártat az egyetlen, ami mindig pontban, megbízhatóan érkezik oda, ahova kell.

Szóval egy ízes bassza meg hagyja el a tárcista száját, amikor rápillant a lehetséges desztinációkra: bár nem lett volna rossz elrepülni mondjuk Izlandig, de még Montenegró is olyan drága lett, hogy a tárcista félhavi fizetése rámenne csak a saját jegyére. A férj pedig sajnos nem fér el egy hátizsákban, pedig kifejezetten hajlékony ember. Hosszas fejtörés után Róma tűnik a legolcsóbb választásnak, így hát a tárcista és újdonsült ura nyomban le is foglalják a jegyeket – de várjunk csak, ejtsünk el azért itt is egy franc esne belét, mert bejelentik a különadót, ami szerencsére még jobban feltornázza a repjegyek árát!


Ezek után a tárcista – aki immár egy kisebb fejfájással is küzd – összeszámolja azt a rengeteg bankót, amit a násznép volt olyan jó a borítékos dobozban hagyni a lagzin, és újfent leesik neki, hogy ebből legfeljebb a szállás, ha kifutja, de nem ám a nászutas lakosztály a Ritzben – nem mintha a tárcista olyan nagy igényű úrilány lenne, de azért elviselne egy mini pezsgőt vagy egy gicsces, hattyúvá origamizott törölközőt az ágy közepén. Ehelyett olyan hostelekben fog megszállni a férjével, ahol a szünyogokat még úgy hét évvel ezelőtt kenhették fel a falra a szelfezésben megfáradt turisták, bár nem zárható ki, hogy csakugyan vadító pózban maradtak meg azok az utókornak. De legalább – szólal meg a duci, magányos kamasz én még a sírból is optimistán – lesz hol álomra hajtania a tárcistának és férjének a fejét, ráadásul olyan városokban, mint Róma vagy Assisi, ami azért nem rossz. Mások még örülnek, ha Salgótarjánig elbiciklizhetnek.

A tárcista azonban nem hagyja magát olyan könnyen jókedvre

deríteni: bár egyre nagyobb lelkesedéssel tervezgeti a többnapos utat, hamar leesik neki, hogy a vonatjegyekért is mélyen a zsebükbe kell nyúlania. Hősünk ezen a ponton elgondolkodik azon, milyen jó lehet tehetősnek lenni, mondjuk híres családba születni, vagy tehetségesen nyaldosni mások fenekét, de hamar elveti ezt a gondolatot, mert máskülönben hogyan is lehetne büszke arra, hogy vért és verítéket nem kímélve keresi meg az olasz vonatozásra valót. Mondjuk ezért minek mellkast döngetni, amikor mások már a második Alfa Romeójukat veszik? Lelkiismeretből még sose futotta jobb nyaralásra.

Azért még egy olívbogyóktól hemzsegő, frissen sült italiano pizza is lebeg a tárcista lelki szemei előtt, mondjuk egy hűsítő buborékos ásványvíz kíséretében, de drága új szerető férje a legjobbkor lép közbe, hogy lelombozza: nem biztos, hogy kijönnek majd a finom vacsorák a pénzükből, de ne aggódjon a kedves tárcista asszonyoság, a legjobb étkezés a bagett zöld pestóval, pár szem koktélpáradicsommal és egy kis sajttal egy köztéren. Tény, ami tény, a tárcistát kilóra megveszi a férje ezzel a romantikus elképzeléssel, és fejben ad is magának egy pacsit, hogy olyan emberhez ment hozzá, aki még a bagettből is képes várat építeni.

Azzal mondjuk már ez a jóra való ember sem tud mit kezdeni, hogy tárcistánk újfent kapitálisat bazmegel, amikor meglátja, hogy 400 forint fölé ment az euró, ráadásul még a kenyér ára is bőven a 600 forintot súrolja. Tárcistánkat ezen a ponton már nem is a nászútja, hanem a menyeien finom kakaós kókuszteje érdeklí, amit legszívesebben minden nap minden percében iszogatna, és amitől ilyen árak mellett jó darabig el kell búcsúznia. Egy pillanatra meg is irigyli a duci, magányos kamasz énjét, akinek anyu és apu fizette mindenét, bár hamar bevallja magának, hogy nem lenne újra fiatal, mondjuk egyetemista, aki még csirkefarhátat sem tud venni a gombostühegynyi ösztöndíjából és a pultos fizetéséből. Bezzeg az ő idejében még vajás kifire is bőven futotta.

De minek is elégedetlenkedni? Tárcistánk és férje arra jutnak, hogy nincs értelme az anyagiakon húzniuk a szájukat! Pár éven belül úgyis összeomlik a civilizációnk és ránk gyullad a bolygó, ezért most még időben el kell raktározni a vattacukros emlékeket, hogy amikor majd vasvillával esünk egymásnak az utolsó konzerv gyöngyhagymáért, egy pillanatra vidám kis mosoly fusson át az arcunkon, hiszen – ó igen! – volt egy hét az életünkben, amikor, még ha csórók is voltunk, rohadtul nem panaszkodtunk. 





VAKHIT

MEGMÉRGEZ MINDENT, VISSZATASZÍTÓAN FÜLEL, ÉS A SZELLEME OTT IS KÍSÉRT, AHOL Ő MAGA NINCS JELEN. A VILÁG TOTÁLISAN „ELTARTÜFFÖSÖDÖTT”, NEM VÉLETLEN HÁT, HOGY A MISKOLCI NEMZETI SZÍNHÁZ ELŐADÁSÁBAN NEMCSAK A HARMADIK FELVONÁSBAN JELENIK MEG A CÍMSZEREPLŐ, HANEM MÁR RÖGTÖN A PRODUKCIÓ ELEJÉN.

Kinyúlt pulóverben, fürkésző szemekkel, krisztusian hosszú hajjal Tartuffe ott flangál mindenütt. Nem bánja, ha olykor megfagy tőle a levegő, vagy akár kiakadva rárivallnak, leperreg róla minden. Harsányi Attila érzékelteti, hogy megingathatatlanul biztos a dolgában, nem érdekli, hogy utálják. Elsajátította annak a tudományát, hogyan kell másokat megvezetni: velejég romlottan is szentnek mutatkozni. Tán valaha az igazak útját járta, de rájött, hogy ez manapság nem túl kifizetődő, felmérve a helyzetet száznyolcvan fokal

fordulatot vett. Ebben a verzióban még a kerekesszékes apját is betelepíti a családba, akit állandóan kerülgetni kell. Itt még burleszkbe illő jelenetek is történnek vele, például nagy ívben, mulatságosan kipotyog a székéből egy jókora perpatvar közepette.

A színlap őszintén, nagy betűkkel fel is tünteti, hogy „Molière nyomán, szabadon”. És Rusznyák Gábor rendező – a színészekkel egyetemben – élvezetesen neki is szabadult. Másfél órányira meghúzta a szöveget. De nem csupán húzta, hanem bele is írt: kis mellékszálakat, sok poént, mai utalásokat. Felismerhetetlen, kinek a fordítását használja, leginkább Parti Nagy Lajos szövege fedezhető fel, az, amit Alföldi Róbert rendezéséhez, a Nemzeti Színház számára készített. És Parti Nagyról tudjuk, hogy egyáltalán nem szolgálja fordít, mi több, újra is költ. A színlap nem tüntet fel fordítót,

Szerző:
BÓTA GÁBOR

Fotó:
ÉDER VERA

sőt dramaturgot sem, így az az erőteljes gyanúm, hogy Rusznyák is beleköltött, ráadásul több fordítást turmixolt össze. Még a díszleteket is ő tervezte. Tihanyi Ildi jelmezei is afféle kevercs: elegyítik a Napkirály (ebben a verzióban Napi király) és a mai kor ruháit.

A produkció úgy kezdődik, hogy egy vékony, fehér tüllfüggöny mögött látjuk a szereplők árnyképét, és észleljük, hogy valami rohangálással, kiabálással egybekötött ramazuri zajlik. Amikor ezt a függönnyt leeresztik az első sor nézőinek lába elé, kiderül, hogy a színpad hátsó traktusa felé van egy ugyanilyen. Gyakran mögötte mesterkedik Tartuffe, mint aki a háttérből mozgatja a szálakat. Árnyalakként időnként úgy tűnik, mintha maga lenne a sántán, aki hasonszőrűeket gyűjt maga köré, és nyilván valami nagyon rosszra készül. Ezelőtt a tüllfüggöny előtt viszont van egy hatalmas kereszt, amely lényegében Orgon módos házának szalonjában áll, olykor még világít is. Tartuffe egyszer, amikor megbántva érzi magát, kiszögeezett Krisztus pózba ugrik föl rá, jelezve, hogy mekkora nagy mártír is ő.

Görög László alakítja Orgont. Meglehetősen jómódúnak tűnik, de közel sem látszik olyan magabiztosnak, mint Tartuffe. Tán azért is van rá annyira szüksége, hogy hitet merítsen belőle, belé kapaszkodjon. Újgazdag lehet, aki valószínűleg nem teljesen legálisan szerzte a vagyonát, a családtagjaival, nála jóval fiatalabb második feleségével sem találja igazán a hangot, nyilván fáj neki, hogy az első meghalt. A sok bizonytalansági tényező között vakhittel csüng az őt átverő befogadottján – ezért befolyásolható olyan végtelenül könnyedén. Emiatt íratja bámulatos könnyelműséggel minden vagyonát az álszentre. Az is lehet, hogy könnyen jött pénz volt, karakteréből következően nem valószínű, hogy izzad-

ságosan megdolgozott érte. A legtöbben ekkora vagyonnal magabiztosan állnának a lábukon – ő ingatag. Lehet, hogy valahol a lelke mélyén sejti, hogy könnyen kihúzható a lába alól a talaj. Emiatt vannak félelmei. A Katona József Színházban Bocsárdi László rendezésében Máté Gábor lábujjhegyen, a kezeivel szárnyként csapkodva, totálisan naiv Orgonként érkezik a színre. Ő teljesen vakhítú, akit bármivel meg lehet etetni, az agymosás tökéletes alanya, kételyek nélkül.

Az elmúlt időszakban egyre durvábbak a Tartuffe-előadások. Az Örkeny Színház Bagossy László által rendezett produk-

mindent nem vesztek észre, mi minden ellen nem lázadtok fel időben, hogyan lehet bármilyen maszlaggal megetetni titeket! A miskolci produkcióban sincs asztal alatt bujkálás. Tartuffe nem sokat teketóriázik, hevesen lehúzza a bugyit a megrémült Elmiráról (akit Czákó Julianna formál meg), és a nyílt színen, drasztikus mozdulatokkal megerőszkolja.

Ekkor utasítja ki őt Orgon a házából, míg Tartuffe rá nem rivall, hogy itt már minden az övé, takarodjon az egész pereputtyával. Nem jön a király követe, mint Molière-nél, hogy mentőövet dobjon. Orgon rideg, csavaros eszű ügyvédje érkezik

NÉZZÉTEK CSAK VÉGIG, HOGY MI MINDENT NEM VESZTEK ÉSZRE, MI MINDEN ELLEN NEM LÁZADTOK FEL IDŐBEN

ciójában például Nagy Zsolt Tartuffe-je kigyúrt fickó volt. Kapásból látszott rajta, hogy nem feltétlenül az ájtatosságnak él, ahogy magáról híreszteli. Lerítt róla, hogy nagyon is kedveli a földi örömeket, és rögtön nyilvánvaló volt, hogy egyáltalán nem veti meg a nőket. Így hazug álszentsége még inkább szembeűnő volt. Farkasvakság kellett ahhoz, hogy valaki ne vegye észre, hogy nem érzékeny széplélek, hanem durván otromba ember. A Katona előadásában, amikor Orgon felesége, Elmira cselből elcsábítja a képmutatót, Bocsárdi kiülteti Orgont az első sor közepére. Tehát nincs asztal alá bújás, onnan mókásan ki-kitekintgetés, hanem a férj közelről, premier plánban kénytelen végignézni, ahogy nyers tapintatlansággal készülnek felszarvazni. Vagyis pontosan a mi látószögünkéből. Itt van, nézzétek csak végig – sugallja a rendező –, hogy mi

(Keresztes Sándor személyében), hogy még inkább földbe döngölje a családot, melynek tagjai sem mutatnak különösebb szolidaritást egymás iránt. A szerelmek, Valér (Börscök Olivér) és Marianna (Prohászka Fanni) veszekednek tovább, ahogy eddig tették. Máhr Ági Orgon anyjaként nagy intenzitással korholja a családot. Orgon fia (Tegy Kornél) és Dorine, a szobalány (Cvikker Lilla), akik között sejtethetően van valami, idegesen bámulnak egymásra, hogy most mi lesz? Orgon sógora (Fandl Ferenc) érezteti, hogy ő megmondta előre, baj lesz. A patthelyzetbe került család tagjai visszahúzzák maguk elé a nézők lába elől a tüllfüggönnyt, és ezzel vége. **■**

(Tartuffe, a Miskolci Nemzeti Színház vendégjátéka a Városmajori Szabadtéri Színpadon, július 6.)

CSALÁD ELLEN NINCS ORVOSSÁG

SIETEK A SAJÁT BŰNCSELEKMÉNYEMHEZ – MONDJA AZ OZARK CÍMŰ SZÉRIA CSALÁDAPÁJA, MARTY BYRDE, AKI RÖPKE HÁROM ÉVAD UTÁN VÁRATLANUL MEGTALÁLJA A HUMORÁT A SLUSSZKULCSA MELLETT, A ZSEBÉBEN. CSAK HÁT AZ ÉLET NEM ILYEN EGYSZERŰ, ÉS MARTY, AZ EGYKOR SZÉPREMÉNYŰ PÉNZMOSÓ EGYRE MÉLYEBBEN TALÁLJA MAGÁT A NAVARRO-KARTELL BUGYRAIBAN, OLYANNYIRA, HOGY MÉG AZ IS FELMERÜL: EGY IDEIG NEKI KÉNE VEZETNIE A BŰNSZÖVETKEZETET.

Az Ozark technikailag kétféle osztott – s ezáltal a korábbi tizzel szemben tizennégy epizódosra duzzasztott – negyedik évada a rövidék mellett két további fontos helyszínt is felvonultat: a hideg, kék árnyalatú Chicago és a sárgás, meleg tónusokban fürdő Mexikó egyaránt fontos események (és halálok) színtereként vonul be a nappalinkba. Az anyai szív dobbanására minden korábbinál jobban építő zárószézon a kötelező vérfriessítés jegyében természetesen néhány új játékkal színesíti a palettát, így kerül képbe a nagyra törő pszichopata, Javi, a jampifrizurás zseb-Columbo, Mel és persze Wendy családterapeutai szempontból igazi főnyereménynek számító apja, Nathan is, hogy együtt asszisztáljanak a Byrde familia egyszerre szórakoztató és

rémisztő széthullásához. Rémisztőnek azonban nem az egyszerűsödött forgatókönyv váratlan fordulatai, hanem bizonyos momentumok irrealitása számít: ekképpen hüledezhetünk többek között a kartell bérgyilkosának osztogatott direkt parancsok valószínűtlenségén, az FBI kábiszeres pénzből történő finanszírozásán és a testőrök nélkül flangáló drogbárók sebezhetőségi indexén is. De azért ne riadjunk meg túlságosan: a trükkös szerkesztési eljárásnak köszönhetően ezúttal duplán is műsorra tűzött utolsó rész(ek)ben – már csak pusztá hagyományörző jelleggel is – jön a halál, precízen, pontosan.

Persze ezt megelőzően is elfolyik jó pár liter vér a missouri természetvédelmi övezet csatornahálózatán, mint ahogy zsarolásból és árulásból is kijut bőven az érdeklődőknek. S bár a mozgókép egyetért az élettel abban, hogy a bűnnél nincs célravezetőbb megoldás a meggazdagodásra, Ozarkban mégis mindenki a megtisztulásra hajt – igaz, a létező legmocskosabb eszközök bevetésével.

A fentiek folyamányaként a kreatív könyveléstől a ravasz meghúzásáig vezető

rögös utat plasztikusan bemutató széria utolsó szezonjában egyre merészebbek a vágyak, egyre nagyobbak a téték és egyre fokozódik a tempó is – egy idő után mégis azt vesszük észre: közömbösen, az együttérzés szikrája nélkül bámuljuk a szemünk elé tárt eseményeket. Talán a szép egymásutánban fonákjukra forduló emberi kapcsolatok jelenthetnének még mentőövet Wendyék világának komolyan vételéhez, de hiába fordít a végső stádiumban egy idejekorán felvázolt bukfcenc – szó szerint és képletesen is – nagyot a dolgozon, addigra már elveszett a hitel. Mert az egyszeri néző egy ideig ugyan hajlamos saját készülékében keresni a hibát, ám amikor valaki azt mondja egy droggartell hadnagyának kivégzése után, hogy „megölettem egy ártatlan embert”, akkor azért elkezdhetünk gyanakodni: itt valami nagyon nincs rendben. (Legyen az az alvilági szervezet bármilyen jámbor, magát levágott fejektől, lemészárolt családoktól, felüljárókra akasztott emberektől távol tartó egyesülés is.)

S ha valaki azon aggódott volna, hogy Helen kiiktatása után felborul a nemek egyensúlya és a latino bandákban oly domináns machizmo végképp eluralkodik a sorozaton, azt gyorsan megnyugtathatnám: maradt még elég harcos amazon, aki epizód szerepben tudja tartani az olyan teteszoza alakokat, mint Marty Byrde, bizonyítandó a régi igazságot: minden sikeres férfi mögött ott áll egy erős nő. Ebből a szempontból a sorozatot tulajdonképpen felfoghatjuk egyfajta feminista kiáltványnak is: nem csupán az egyes részek rendezőinek többsége, de a történetet irányító főbb szereplők is nők. Darlene

Szerző:
N. GY.

Fotó:
NETFLIX / STEVE DIETL



Snell, Camilla Elizondro, Clare Shaw, a kartellt az r'n'r valódi jelentésére megtanító Ruth és Rachel, de még az FBI Martyra nyomást gyakorló ügynökei is a szebbik nem képviselői közül kerülnek ki, nem is beszélve a még álmában is manipulatív Wendyről, aki tulajdonképpen mindennek az origója.

betegségekben (depresszió, skizofrénia, mániákus hatalomvágy stb.) szenvedő delikvensként őrvjög. Diszfunkcionális magánéletében és egyre jobban széthulló közösségi közegeiben egyaránt hazug és képmutató, miközben saját borgőzös ideáitól megrészegülve hazardírozik egyre fejtelenebbül. Agresszivitása féktelen sze-

Bad összehasonlítástól (ezt az évek során ezerszer megtették mások), de tény, hogy az egyéb, hangsúlyos vonásokban megegyező szériákkal összevetve sincs túl jó helyzetben. Az amerikai vidék idiotizmusáról a Fargo, a kettős életet élő családok hasadásáról a Foglalkozásuk: amerikai, a hatalmi machinációk és intrikák világáról a Kártyavár festett sokkal hitelesebb, élesebb képet, és az Ozark – fájdalom – a nyomába sem ér ezen sorozatoknak. A színészekre persze most sincs panasz, de a felesleges (és néha kifejezetten időhúzásnak tetsző) jelenetekkel megtűzdelt, a realitástól amúgy is több helyen bántóan eltávolodó negyedik évadnak – minden erőfeszítés ellenére – ugyanúgy nincs humora, mint Wendynek. Ekképpen pedig nehéz görbe tükörként nézni, amit látunk, már csak azért is, mert az epizódok döntő többsége feltűnően komolyan veszi magát.

Persze lehet, hogy a készítő logikája az volt: ha valaki elégedetlenkedik, annak maximum adnak tizenöt százalék kedvezményt, ahogy Marty szokta. Én azt mondom, legyen harminc, és felejtjük el egymást. **■**

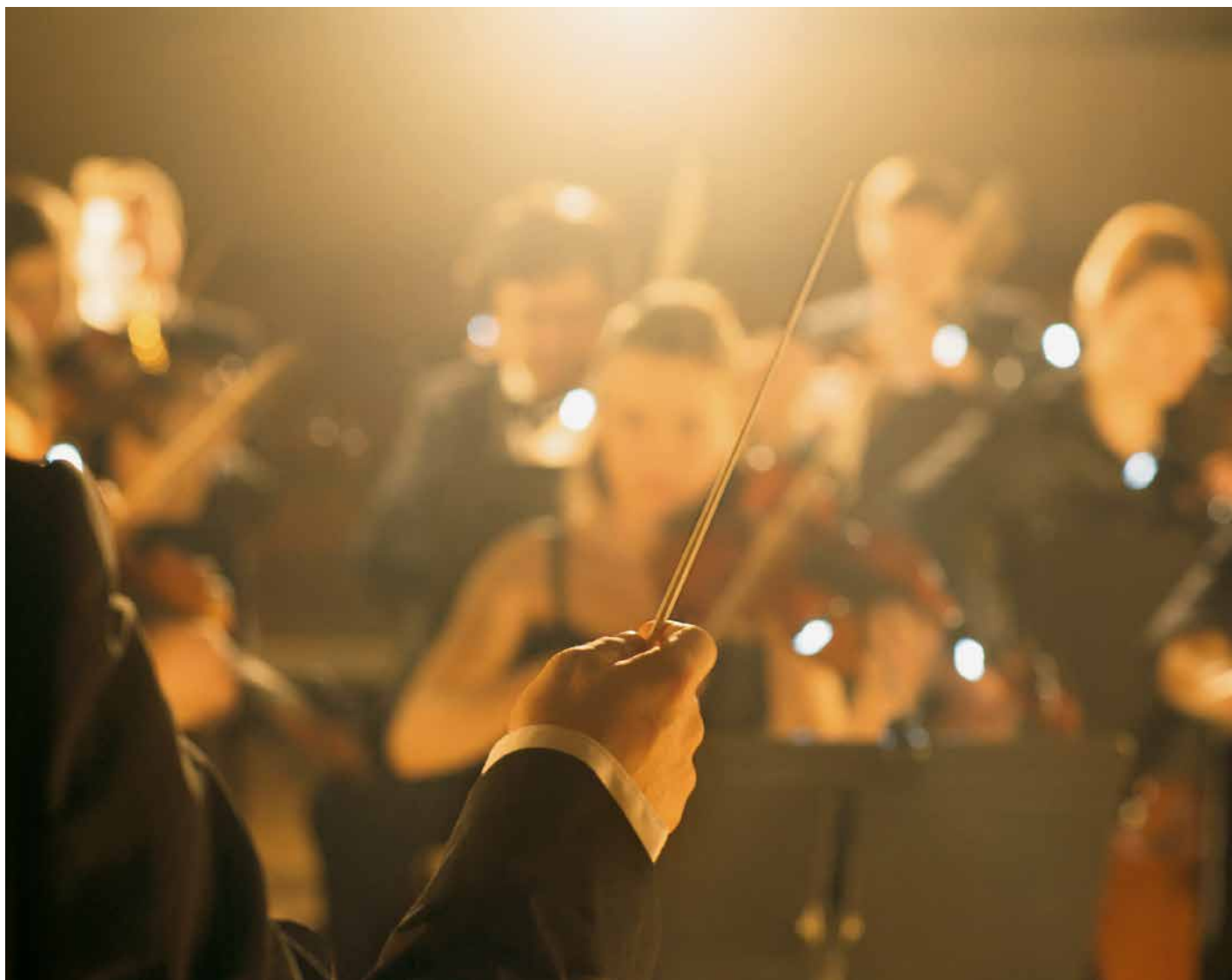
(Ozark, 44x60 perc, Netflix)

TULAJDONKÉPPEN FELFOGHATJUK EGYFAJTA FEMINISTA KIÁLTVÁNYNAK IS

Ő (akit Mel úgy jellemez: ha a skálán a tízes az ördög, akkor Wendy olyan kilenc és fél) amúgy mindenképpen megér egy külön misét. Marty váratlanul politikai karrierre áhítozó drágalátos neje jobb pillanataiban Claire Underwood kissé bumfordi lenyomataként parádézik (két alkalommal konkrétan a témában verhetetlen tapasztalattal bíró Robin Wright direktori közreműködésével), a rosszabbakban pedig a legkülönfélébb mentális

retetéhséggel váltakozik, miközben próbál gyorsabban biciklizni a lejtőnél, egészen addig, míg minden a feje tetejére nem áll.

Mint az eddigiekből látszik, a Netflix (és általában a streaming) történetének egyik legsikeresebb, rekorddöntőgető sorozata az ígéretes indulás után a befejezéshez közeledve sajnos kreatív szempontból is egyre inkább a végét járja. Tekintsünk most el a matematika és a kémia, akarom mondani az Ozark és a Breaking



A KARMESTER ZONGORÁZIK

A HÍRES HANGSZERES SZÓLISTÁK GYAKRAN TÉRNEK ÁT – RÉSZBEN VAGY EGÉSZEN – A VEZÉNYLÉSRE. „A SUSZTER MARADJON A KAPTAFÁNÁL”, MONDJÁK EGYESEK, DE ELÉG A MAGYAR ZENEI ÉLET JELES KARMESTEREIRE GONDOLNI, ESETLEG A PABLO CASALS ÁLTAL VEZÉNYELT FELVÉTELEKET HALLGATNI, HOGY RÁESZMÉLJÜNK, EZ IS CSAK EGY ÁTLAGOS ELŐÍTÉLET. DE MI A HELYZET A FORDÍTOTTJÁVAL: HA EGY KARMESTERKÉNT HÍRESSÉ VÁLT ZENÉSZ JÁTSZIK

Szerző:
MESTERHÁZI GÁBOR

Fotó:
MARTIN BARRAUD / CAIA IMAGE
SCIENC / NEW SCIENCE PHOTO /
LIBRARY VIA AFP

Az említett Pablo Casals elsősorban csellistaként él a köztudatban, de nem árt tudni, hogy már a húszas években is készített felvételeket karmesterként – nekem egy figyelemre méltó Beethoven 4.-em van vele 1929-ből. Arturo Toscanini viszont épp a csellószólabából repült a pulpitusra jóval korábban, hogy le se szálljon onnan többé. Willi Boskovsky sokak számára a bécsi újévi koncertek karmestere – elsősorban azok szeretik ebben a szerepben, akik nem ismerik Clemens Krauss, Erich vagy Carlos Kleiber, Hans Knappertsbusch vagy akár Karajan bécsi keringőit –, holott hegedűművészként sokkal komolyabban, mélyebben alkotott. Ezeket az előadók talán besorolhatjuk a ma is létező kategóriába, a hangszeres zenészből karmesterré válók közé, akkor

is, ha mondjuk Toscanini csellistamúltját sokan nem ismerik, felvétel sem maradt vele hangszeresként.

A fordítottja manapság ritkábban fordul elő. Ennek oka elsősorban a képzés módjában keresendő: mert bár ma is végezhet valaki hangszeresként és karmesterként, azonban a karrierje vagy ebbe vagy abba az irányba indul el. A nemzetközi karrierhez ma elengedhetetlen, hogy a zenészes versenyeken előkelő helyezéseket érjen el, ám szinte elképzelhetetlen, hogy valaki egyszerre nyerjen versenyt mondjuk hegedűsként és karmesterként. Egy jó karmester persze aligha fog csembalistát hívni Haydn 98-as szimfóniájának kódájához (én Ferencsik Jánost láttam először a hangszerhez ugrani ebben a műben, jól lehet Ferencsik nem volt zongoraművész). A karmesterképzés része a zongoratudás, elvileg tehát minden karmester egy kicsit zongorista is.

Beethoven Esz-dúr zongoraversenyének egyik legkiemelkedőbb felvételén Edwin Fischer zongorázik, Wilhelm Furtwängler vezényel. A legenda szerint legalább egy próba erejéig megvalósult az ellenkezője: Furtwängler zongorázott, Fischer vezényelt. S bár az efféle legendák ritkán igazak, tény, hogy Furtwängler – például egy Bach: Brandenburgi verseny-felvétel alapján – remekül zongorázott, Fischer pedig számtalan lemezen maga vezényel

a zongora mellől, sőt akár anélkül is (itt egy remek Haffner-szimfóniát említenék). Egy másik lemezen Furtwängler zongorán kíséri Elisabeth Schwarzkopf Wolf-dal-felvételeit – szépen, értően és technikásan.

Dalfelvételek zongoristájaként szere-

karmesterként úgymint ott volt. A produkciót később többször megismételte, szinte védjegyévé vált, utóbb (1951-ben) így is vették lemezzre a művet. Tehát a zongorabeugrás lendítette fel a karmesteri karriert! Mitropoulos – Petrihez hasonlóan – Busoni ta-

EGY JÓ KARMESTER PERSZE ALIGHA FOG CSEMBALISTÁT HÍVNI HAYDN 98-AS SZIMFÓNIAJÁNAK KÓDÁJÁHOZ

pel Bruno Walter többek közt Kathleen Ferrier mellett. Egyáltalán nem meglepő, hogy ebben a szerepben is nagyon jó, ám vele létezik egy igazi zongoraverseny-felvétel is: még az Anschluss előtt Bécsben feljárszotta Mozart d-moll zongoraversenyét. Szép előadás, a zongorázása is az. Ezek alapján lehet vitatkozni, zongoraművészeknek tekintsük-e Furtwänglert és Waltert, vagy „csak” zongorázni is jól tudó, kiváló zenészek.

Vannak azonban olyanok, akiknél a kérdés fel sem merül. Dimitri Mitropoulos úgy lett szinte egy csapásra befutott karmester, hogy 1931-ben a váratlanul megbetegedő (amúgy fantasztikus) Egon Petri helyett beugrott Prokofjev 3. zongoraversenyének szolisztájaként – ha már

nítványa volt, tehát a legmagasabb iskolát végezte zongoristaként is. Érdekes, hogy bár sosem állt tőle távol az exhibicionizmus, és bár Minneapolis zenei közéletének előmozdításáért többször fellépett amatőr produkciókban zongoristaként, más felvétel tudomásom szerint nem őrzi kiváló zongoraművészi énjét. Pedig szerette a zongoraversenyeket, felvételein elsősorban Amerika legkiválóbb zongoristái működnek közre.


Hasonlóan Széll Györgyhöz, aki viszont kamarazenészként alkotott maradandót a zongora mellől. Érdekes, hogy legfőbb kamarapartneri éppen azok (a Budapest Vonósnyegyes, Szigeti József), akik mellett rendre Mieczysław Horszowski működött közre zongoristaként. Épp ez ad rá

lehetőséget, hogy Széllt és Horszowskit összehasonlítsuk akár Mozart zongoranegyeseiben, akár a Pisztráng-ötösben, Dvořák zongoraötösében, vagy Mozart hegedű-zongoraszonátáiban. És miközben Horszowski megítélésem szerint a legmagasabb szintű zongoristák közé tartozik (például Casals perpignani és prades-i fesztiváljának állandó közreműködőjeként), épp kamarazeneszként, a Széll-lel való összehasonlításban szinte kivétel nél-

a mű jelentős előadásai közé tartozik: felszabadult, életteli interpretáció a javából. Ennek az az érdekessége, hogy ezekben az években lett szinte egy csapásra híres és ünnepezt zongorista Glenn Gould, aki első versenymű-felvételeihez Bernsteint kérte fel, és – egy Bach-lemez mellett – meg is született három Beethoven-zongoraverseny-lemez is (B-dúr, c-moll és G-dúr) kettejükkel. Úgy tűnik azonban, Bernstein túl erőteljes volt Gouldnak, vagy

oldalán viszont Gould zongorázik a Zongoranegyeseben. Igaz, Bernstein felvétele négy évvel korábbi (1964), de Goulddal zongoristaként egy lemezen megjelenni nem csekélység – és mindkét felvétel a mű legkiválóbb interpretációi közé tartozik (nem utolsósorban az ekkor csúcsmódban lévő Juilliardéknak köszönhetően).

Bár a zongoraművész-karmesterek sora alighanem hosszan folytatható lenne még (minél távolabba megyünk a múltban, annál inkább), egyetlen karmestert említenék a nem is oly régmúltból: Solti Györgyöt. Ő már Budapesten (a zongoraművészi gyerekkor után) megtalálta a műfajt, amelyben a legnagyobb sikert aratta: elsősorban operakarmesterként vált ismertté. A háború alatt viszont – talán kénytelenségből is – újra zongorázni kezdett, és szép számmal maradtak vele fenn finom kamarafelvételek: a legismertebbek a remek hegedűs, Georg Kulenkampff kamarapartneréeként zongorázik Mozart-, Beethoven- és Brahms-szonátákban. Soltit később elragadta a vezénylés, és ő is számos nagy zongoristával működött együtt, akárcsak az említett többi karmester. Míg aztán 1988-ban, 76 évesen felvette Bartók Szonátáját két zongorára és ütőhangszerekre, partnere az ekkor már világklasszis Murray Perahia volt; a B-oldalon pedig Brahms Haydn-variációinak ritkán hallható, kétfonós előadása szól. Soltit tisztelem, egyes felvételeit (például a Ringet vagy Richard Strauss némely operáját) kimondottan nagyra tartom, de karmesterként nincs a kedvenceim között. Ugyanez elmondható Széllről is, és Bernsteint is meglehetősen szelektálva hallgatók. Zongoraművészi teljesítményüket – ha még oly kevés felvétel alapján is – a legmagasabbra értékelem, és e lemezek nagyban emelik, amit zenészi kvalitásaikról összességében gondolok.

Az említett előadások lemezboltban nehezen beszerezhetőek, az internet viszont számos gyűjtői oldalt tartogat, ahonnan elérhető áron megrendelhető. A legtöbb felvétel azonban akár ingyenesen is fent van a YouTube-on vagy a Spotify-on, csak győzzük megtalálni, akár a tűt a szénakazalban. 

A MŰVET A KARMESTER KÉSŐBB IS VEZÉNYELTE A ZONGORA MELLŐL

kül alulmarad. A Szigeti Józseffel felvett Mozart-szonátaorozatban az a két előadás a legkiemelkedőbb, melynek közreműködője Széll, nem pedig Horszowski, és a zongoranegyesek is jóval izgalmasabbak a magyar karmester-zongorista közreműködésével. Mozartot azért is érdemes említeni, mert ezeken a felvételeken Széll könnyed, elegáns, légies, szellemes – míg a szimfóniafelvételek karmestereként másképp jó: kemény és erőteljes.

Leonard Bernstein karmesterként azok közé tartozik, akiket a legszeleesebb körben ismernek, nem utolsósorban a televíziónak köszönhetően, amit saját szereplési vágyának szolgálatába állított – talán elsőként a komolyzenei előadóművészek közül. Zongoristaként kevésbé ismert, pedig élete különböző szakaszaiból maradtak fenn vele felvételek, elsősorban zongoraversenyek előadó-karmestereként. Ezek közül vannak kiemelkedő és feledhető előadások, de ez nem a zongoratudás függvénye, sokkal inkább az ízlés: a hetvenes években készített Mozart-zongoraversenyek „színes, szélesvásznú” előadása hozzám éppúgy nem áll közel, mint a Beethoven-szimfóniák hasonló interpretálása. A viszonylag korai időszakból viszont fennmaradt egy Beethoven-zongoraverseny, a C-dúr, mely minden tekintetben

inkább Gould Bernsteinnel – a későbbiek során, 1962-ben még egyetlen (koncert-) felvételük született, Brahms d-moll zongoraversenyéből, amely előtt az időközben tévésztárrá avanzáló Bernstein kiselőadást tartott az interpretációelméletéről. Arról, hogy egy versenyműnél ki a főnök, a karmester vagy a szólista. Gould ugyanis olyan szélsőségesen lassú tempót követelt a karmestertől, hogy Bernstein szükségesnek tartotta, hogy a közönség tudomására hozza: ez nem az ő felfogása. Emiatt érdemes összevetni a két C-dúr zongoraversenyt: Gouldét (ahol a kevésbé neves Vladimir Golschmann vezényel) és Bernsteint. Meglepő módon épp az ellenkezője derül ki, mint amit a fenti történet alapján várnánk: Bernsteint a lassúbb előadás. A művet a karmester később is vezényelte a zongora mellől, egy 1970-es bécsi koncert filmfelvétele is megtekinthető az online videomegosztókon – a felfogás alig változott a New York-ihoz képest.

Ugyancsak a Bécsi Filharmonikusokkal maradt fenn egy remek Ravel G-dúr zongoraverseny a zongorista-karmester Bernsteinnel 1971-ből, bizonyítva, hogy valójában sose felejtette el a zongoraművész-mesterséget. Ami pedig a kamarazeneszt illeti: a Juilliard Quartet vele vette fel Schumann zongoraötösét – a lemez túl-

TÜNDÉRMESÉK MÁRPEDIG NINCSENEK

KUDARCBA FULLADT HÁZASSÁGOK, BE NEM TELJESÜLT SZERELMEK ÉS EGÉSZ ÉLETEN ÁT TARTÓ VÁGYÓDÁSOK. KURUCZ ADRIENN NOVELLÁI A VALÓS ÉLETBŐL SZEDETT TÖRTÉNETEKKEK MUTATJÁK BE A PÁRKAPCSOLATOK SÖTÉT OLDALÁT.



„A csaj? Melyik csaj? Ja, az a csaj! Nem, az nem”. Ezekkel a sorokkal kezdődik Kurucz Adrienn első novelláskötete, *A nő, aki nem tud parancsolni a kezének*. Nem megszokott, köznapi stílusa egyszerre kelt az olvasóban diszkomfortérzetet, illetve valamiféle kíváncsiságot az újszerűség miatt. A kötet írásai közt vannak olyan művek, amelyek önmagukban egy hosszú monológot alkotnak, illetve több rövidebb történet is olvasható, amelyeket egy nézőpontból ismerhetünk meg. Kurucz Adrienn játékosan vált a férfi és a női szerepek között az egyes történeteknél (de nem azokon belül!), miközben minden korosztályt bemutat a novellákban. Ám nem minden kapcsolati szintet ismertet.

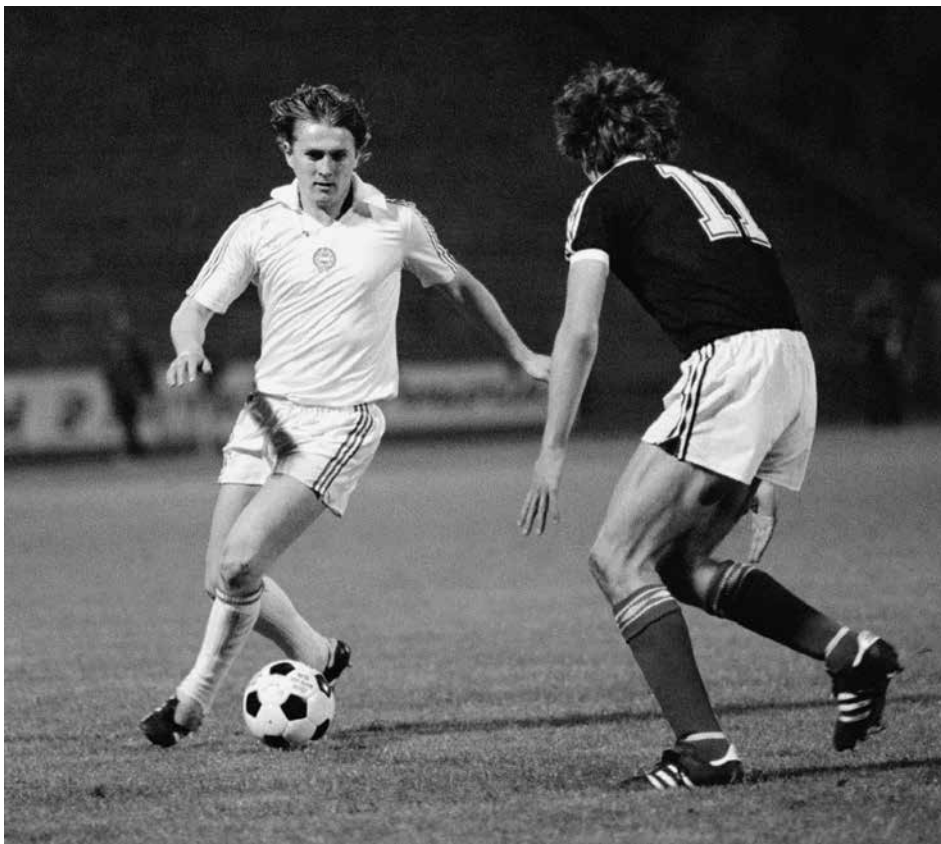
Az első pár történet olvasása feszült izgalmal töltött el, a struktúra rögtön elnyerte a tetszésem, a sokszor szarkasztikus stílus nagyon mainak hatott. Ám egy idő után elkezdtek elfáradni a sztorik: ugyanazok a sémák ismétlődtek, boldog befejezés nélküli szerelmi drámák sora követte egymást, amelyekben leginkább senki nem volt elégedett. Megcsalástörténetek, amelyek végén hiába várjuk a feloldást. Sokan realiztikusnak mondanák ezeket az írásokat, hiszen azok is: igaz sztorik a való életből. Ám szerintem egyszerűen csak pesszimisták. A párkapcsolatoknak van egy olyan szakaszuk, amelyet egyetlen

novella sem mutat be a kötetben, és ez nem más, mint az ismerkedés. Ilyenkor a két fél egyáltalán nem kacsingat másik irányba, nem érez késztetést arra, hogy minden este másik emberrel feküdjön le, és pláne nem beszélhetünk arról, hogy a nő mekkora terhet hord a vállán a gyerekeknél. A történetépítés eljut a bonyodalomig, ám fordulóponthelyett csupán egy negatívan lecsapódó befejezést kapunk, az élet összes keserűségével. Azonban nem ez a legkésőbbes pontja a műnek.

A kötet egyszerre szól bárkinek, és mindenkinek, de leginkább a nőknek. A legtöbb novella sztorija szerint mindenért a férfiak a hibásak. Megcsalják a nőket, egyetlen párkapcsolat sem elégíti ki őket, és ráunnak az asszonyra, ha már gyereket szült. Reméltem, hogy esetleg a könyv második felében több olyan történet olvasható majd, amelyben a nők a hibásak a szerelmi viszony megromlása miatt, ez azonban csak pár novella esetében alakult így. Hiányoltam továbbá a szexuális orientáltság sokféleségének bemutatását: egy párkapcsolat nem osztható le kizárólag egy férfira és egy nőre.

Mindezek ellenére mégis kiemelném az utolsó novellát. A *Vanília* című, őszinte történet tökéletes lezárása a műnek, az ártatlan cselekmény kibontása megmengetti a kötet olvasása közben megkeményedett szíveket. Pontosan úgy, ahogyan egy komor tél után jóleső érzéssel tölt el a tavaszi lágynapsütés. **☞**

(Kurucz Adrienn: A nő, aki nem tud parancsolni a kezének, 232 oldal, Jaffa Kiadó)



AZ ÖRÖK KILENCES

TÖRŐCSIK ANDRÁS (1955–2022)

Aki látta játszani, annak nem kell semmit magyarázni. Aki nem, annak pedig reménytelen. Érzelmeket keltett, érzelmekről viszont nem lehet objektíven beszélni.

9-én délelőtt halt meg az örök kilences, a nap folyamán folyamatosan pittyeg a telefonom, nyilatkozzak, írjak, nyilvánuljak meg a friss hír kapcsán. Ha már könyvet írtam róla hét évvel ezelőtt, bár az inkább a rajongásról, a felnőtté válásról, az elengedésről és az arra való képtelenségről, végső soron tehát inkább magamról szól, persze Törőcsik Andrással a középpontban.

A feladat nem tűnik bonyolultnak, mégis az, mert a lényegét képtelenség megragadni. Azon veszem észre magamon, hogy mégis ezzel kísérletezem. Törő mindenkori csapataiban voltak, akik több gólt lőttek, jobban

fejeltek, többet futottak nála – mégis mindenhol őt szerették a legjobban a szurkolók. Leginkább persze Újpesten.

Megfoghatatlan csodafaktor.

Amikor néhány éve Ronaldinho végigvitte a labdát a Real Madrid otthonában, és belőtte a Barcelona harmadik gólját, a madridi közönség felállva tapsolt. Bizonyára a Barcelona játéka is szólt az elismerés, de ha nem Ronaldinho hajtja végre a mozdulatsort, talán nem kerül rá sor. Meccset nyerni fegyelmezett csapatjátékkal lehet, szeretni viszont az egyéniségeket szokták. Törőcsik sem a válogatottat, sem az Újpestet nem vezette komoly diadalra, mégis ezekkel a földönkívüli-képességű sztárokkal emlegeti őt egy lapon mindenki, aki látta.

Az interneten megnézhető néhány cselorozata, gólja, gólpasza, leginkább a nyolcvanas évekből, a balesete utáni időszakból. 1979 júniusában ütközött Zalacsány határában a kis Fiat, amelyben ült. A rossz helyen álló fa nemcsak a világválogatott-szereplést hiúsította meg, Törő csípőjét is tönkretette. Az igazi nagy pillanatok korábbra datálha-

tók, sajnos arról az időszakról alig maradt meg valami. Volt például egy hónap, 1977 októbere, tízéves voltam, pont alkalmas kor a tisztaszívű rajongásra, pontosan nem emlékszem a jugoszlávoknak, a svédeknek és a Bilbaoéknak lőtt góljaira, de arra igen, hogy mindegyik fantasztikus volt. Szerencsére a sportfüzet, amelybe beragasztgattam a Népsport tudósításait, megvan, a baszkoknak lőtről ezt írták: „Törőcsik a felpályától indult el, ördögös testcselekkkel egymás után csapta be a védőket, majd a tizenhatosnál jobbra cselezett, tisztára játszotta magát, futás közben felnézett, látta, hogy Iribar kiindul, s a rövid sarkot zárja, ezért alányesett a labdának – ugyanúgy, mint a svédek elleni válogatott mérkőzésen –, és az 15 méteres röppálya után, Iribar fölött a hosszú sarokba, a kapu jobb oldalába jutott.”

A Lila csík, fehér csík című regény írása idején Törő már kórházban volt, két agyműtét után. Belelapozva a könyvembe, mintha nem bíztam volna benne, hogy még hosszú éveket éljen. De ezt a csodát is megcsinálta.

„Egyetlen idő van, a jelen, minden együtt hömpölyög, fonódik, hullámszik, bogozódik és szálazódik, az emlékek nem múltak, a remények nem jövők, egyetlen óriási vízesés minden egy mérhetetlenül nagy, öröktől fogva ragyogó belső falon, eltemetett régiókból vetülnek ki a megélt dolgok az elme falára, képtelenség volna lekattintani a karikafotós módszeremmel, mert lehetetlen megfelelő távolságra hátrálni, túl nagy kiterjedésű, nem férne bele a minden, másfelől hogy is látszódnának felfoghatóan érződések, a tudat furcsa mókuskerekösvényei, a tekervényes bolyongások; azt mondja a koppenhágai barát, nincs jól továbbra se, bár felismer mindenkit, és a humora is megmaradt, viccelődik néha, viszont zavarba ejtő, amit csinál, rendszeres időközönként feláll, jár-kálni, körözni kezd minden látható vagy megfeythető ok nélkül, ha édességet lát, felkapja, behabzsolja, bármennyit evett is előtte, édesíti magát, aztán indul megint, köröz, ki tudja, miféle belső utakon jár, mit lát, merre siet, múlton töpreng vagy jövőn, azt hiszem, nincs ilyen, a jelen mindent befogadó és egyesítő mámorában élhet.”

Szerző:
EGRESSY ZOLTÁN

Fotó:
MTI / BENKŐ IMRE

168

A LEGFRISSEBB HÍREKET,
A LEGÚJABB MŰSOROKAT
KERESSE A MEGÚJULT 168.HU-N!

ELLE DECORATION

LEGÜJABB SZÁMUNK JÜLIUS 5-TŐL AZ ÚJSÁGÁRUSOKNÁL!



STÍLUS • ÖTLETEK • TRENDEK • BELSŐÉPÍTÉSZET • INSPIRÁCIÓ